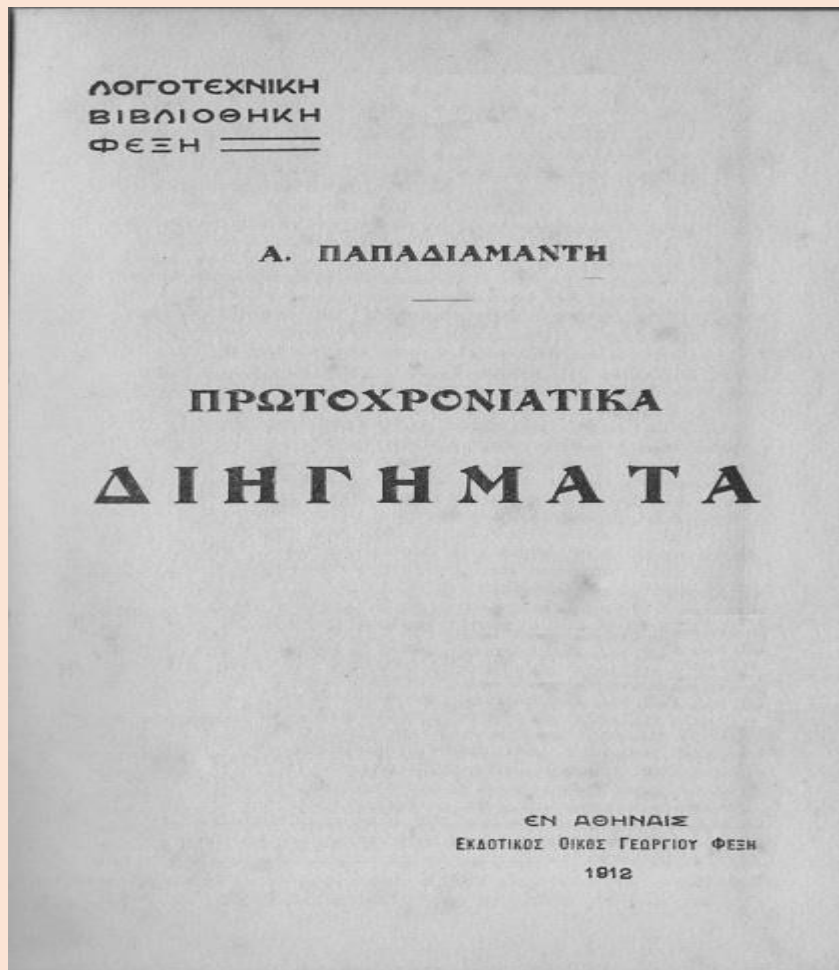

Πρωτοχρονιάτικα Διηγήματα, Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ
Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ
ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ 1912
ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ν. Α. ΧΙΩΤΗ — ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΓΛΑΔΣΤΩΝΟΣ 4

ΓΟΥΤΟΥ ΓΟΥΠΑΤΟΥ
Τ' ΑΣΤΕΡΑΚΙ
Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ
Ο ΤΥΦΛΟΣΥΡΤΗΣ
Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΥ
ΤΑ ΣΥΧΑΡΗΚΙΑ
Τ' ΑΓΝΑΝΤΕΜΜΑ
ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ
ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΤΣΑΣ

ΓΟΥΤΟΥ ΓΟΥΠΑΤΟΥ

Τον επετροβόλουν οι μάγκες της αγοράς, τον χλεύαζαν τα κορίτσια της γειτονιάς, τον εφοβούντο τα νήπια και τα βρέφη. Τον έλεγαν κοινώς «ο Ταπόης» ή ο Μανώλης το «Ταπόι».

— Ο Ταπόης! Να, ο Ταπόης έρχεται...

Φόβος και τρόμος εκολλούσε τα άκακα βρέφη εις το άκουσμα του ονόματος τούτου. Η νεολαία του χωρίου, οι θαμώνες των μαγαζιών και των καφενείων, δεν έπαυον ποτέ να τον πειράζουν.

— Είσ' ένα χταπόδι, καϋμένη Μανωλιό, είσαι χταπόδι.

Κ' εκείνος με την γλώσσαν του την δεμένην δια γλωσσοδέτου μέχρι της ρίζης των οδόντων, απήντα·

— Ναι, είμη Ταπόι! . . . Εσύ είση ταπόι. (Ναι, είμαι χταπόδι, εσύ είσαι χταπόδι).

Είχε φίλους τόσον ολίγους και τόσον αμετρήτους εχθρούς, εις μέρος τόσον ολιγάνθρωπον! Κάποτε φιλάνθρωπος ή διακριτικός τις τον υπερήσπιζεν εναντίον της επιθέσεως των αγυιοπαίδων. Εις εκείνον εγένετο σκλάβος ισόβιος, κ' εξετέλει δι' αυτόν διακονήματα προθύμως, μετά βίας δεχόμενος φίλεμμα ή κέρασμα. Προς όλους τους άλλους δεν υπήρχε φιλία ούτε σπονδή.

Μόνον την μητέρα του είχε εις τον κόσμον. Εκείνη τον επόνει, τον ηγάπα περιπαθώς, και αυτός την ελάτρευεν· αδελφήν δεν είχε. Ο ένας αδελφός του είχε χαθή εις την Αμερικήν προ χρόνων και δεν ηκούσθη. Ο άλλος, χασομέρης, άχρηστος, ως μόνον επάγγελμα είχε το να πηγαίνει κάθε χρόνον μέσα εις την μεγάλην στερεάν, εκεί όπου υπήρχον άφθονα θέρη, και να κάμνη το έργον της σβάρνας· ήτο δε η σβάρνα βαρεία σανίς, την οποίαν έσυρον άλογα ή βώδια εις το αλώνι· και αυτός εκάθητο επάνω εις την σανίδα, έμψυχον βάρος, δια να γίνεται τέλειον το αλώνισμα· εκεί είχε αποθάνει. Ο τρίτος εγύριζε ναυτικός εις τα ξένα. Ο Μανώλης άλλην στοργήν δεν είχε εις τον κόσμον από την μητέρα του. Αύτη ήτο ήδη γραία, και αυτός είχε μεγαλώσει πολύ.

Οι ολίγοι φίλοι του, εκείνοι οίτινες συνεπάθουν προς αυτόν εν τη αγορά, τον είχαν ακούσει επανηλειμμένως ν' απειλή και να λέγη με την γλώσσαν του την νηπιώδη·

— Τάνει Γηά πετάν 'γώ πνιγώ μετά Μπούτι! ('Σάν πεθάνη η Γρηά, θα πέσω εγώ να πνιγώ μες το Μπούρτζι).

Εθεώρει τον εαυτόν του ως άχρηστον. Εξαιρουμένης της γλώσσης το ήμισυ του ανθρώπου ήτο υγιές. Ο δεξιός πους εσύρετο κατόπιν του αριστερού· δεν εκινείτο ελευθέρως. Η δεξιά χειρ, αν και χονδρή και δυσανάλογος, και σχεδόν παράλυτος φαινομένη, είχε τεραστίαν ρώμην. Ωμοίαζε με μάγγανον ή με οδόντας ταυροσκύλου. Διά να δράξη έν πράγμα, συνήθως βραχίονα ή πλάτην κανενός παιδιού οχληρού, εχρειάζετο κόπρον· έπρεπε να την βοηθήση η άλλη χειρ, να ψάυση δηλ. τον γρόνθον της δεξιάς και να τον διευθύνη· αφ' ού όμως έδραπτεν άπαξ το αντικείμενον, η τεραστία χειρ δεν το άφηνε πλέον, σχεδόν και αν ήθελε να το αφήση. Αλλοίμονον τότε εις τον βραχίονα, εις την ωμοπλάτην, αλλοίμονον εις την κεφαλήν του αυθάδους. Ήτο χωλός και κυλλός και μογιάλος. Ήτο ο Μανωλιός το ταπόι.

Τέσσαρες ή πέντε άνθρωποι εγνώριζον καλώς την γλώσσαν του εις όλον το χωρίον. Ούτοι εκαλούντο, καθώς τους είχε ονοματίσει ο ίδιος, ο Γωμέος, ο Παγιώτας και ο Παπαγάς. Τα καθαυτό ονόματά των ήσαν Λαμιαίος και Μιχαλιός και Παππαγιάννης. Αλλά πώς εκ του Μιχαλιός, εσημημάτισε το Παγιώτας; Άπορον. Σπανίως προσέθετε συλλαβήν ή μετέθετε τον τόνον. Η φθογγολογία του ήτο περιεργοτάτη, και εν αυτή επλεόναζον τα λαρυγγόφωνα, ως και τα σκληρά και τα ψιλά εκ των αφώνων.

Γατί ωνόμαζε το γαττί, γατί το γιατί, γατί το χαρτί.

Αλλ' έξαφνα μίαν ημέραν εξέφερε φράσιν εν ή υπήρχεν η λέξις αύτη, πλην δεν έβγαινε νόημα ούτε ως γαττί, ούτε ως γιατί, ούτε ως χαρτί. Η φράσις ήτο :

«Πότε τη Γουτού, Γουπατού, μαμ γατί», (πότε ναρθή του Χριστού, τ' Άι- Βασιλειού, να φάμε . . .) Κατ' αρχάς οι τρεις γνώσται της γλώσσης ενόμισαν ότι απεκάλει μυκτηριστικώς γαττιά τα κρέατα τα οποία επωλούσαν οι κρεοπώλαι του χωρίου. Οι τρεις προειρημένοι, και μάλιστα ο Παγιώτας, ήσαν δυνατοί εις την γλώσσαν του, και την ωμίλουν οι ίδιοι. Αλλ' όταν προσέτρεξαν εις τα ανώτερα φώτα του κυρ- Γιωργή του Δακκιώτη, διευθυντού του μεγάλου καφενείου, όστις ήτο και ο επίσημος προστάτης του Ταπή, και οιονεί επίτιμος καθηγητής της ιδιαίρας γλώσσης του, χωρίς να την ομιλή ο ίδιος, ούτος απεφάνθη ότι τοιαύτη πικρά ειρωνεία δεν θα ήρμοζεν εις τα αισθήματα του πτωχού του Μανώλη, αλλ' ότι ίσως ωνόμαζεν απλώς γατί και το κασίκι και το αρνί. Ως τόσον το πράγμα έμεινεν αμφίβολον άχρι της ώρας ταύτης.

Επερίμενε πράγματι ανυπομόνως «πότε νάρθη του Χριστού, τ' Άι- Βασιληού», και άμα έμβαινε το Σαρανταήμερον, όπισθεν της θύρας του καφενείου του κυρ- Γιωργή, εσημείωνεν ιδιοχείρως με έν τεμάχιον κιμωλίας τόσαις γιώταις, όσας ημέρας έχει η Σαρακοστή και κάθε πρωί, πριν του δώση ο Γιωργής τσιγάρον να καπνίση ή καφέν να πίνη, έσπευδε να σβύση μίαν γιώτα, και τας έβλεπε με χαράν να ολιγοστεύουν. Πλην οι μοσχομάγκαις της αγοράς λαθραίως επήγαιναν κ' έγγραφαν άλλαις τόσαις γιώταις, όσαις είχε σβύσει εκείνος κ' έτσι η Σαρακοστή εφάινετο ότι δεν θα είχε ποτέ τελειωμόν.

Ο Άι-Νικόλας είχεν ασπρίσει ήδη τα γένεια του προ ημερών, και ήτον η σειρά του Αγίου Σπυριδωνος ν' ασπρίση τα ιδικά του· δεν έμενον πλέον ειμή δώδεκα ημέρας έως τα Χριστούγεννα.

— Έχομε χαβά ακόμα, βρε χταπόδι! του εφώναζεν ο Νικολός ο Μπαχουλάς· εικοσιδυό μέραις ακόμη θέλουμε.

— Ναι, ταπόι! εφέλλισεν ο Μανώλης· το κότη κότα τυ. (Να μαζώξης την γλώσσαν σου συ).

— Σε γελούν, βρε Μανιέ· δώδεκα μέραις ακόμα, τον επαρηγόρει ο Γιωργής.

Και ήρχετο η καρδιά του Μανώλη στον τόπον της. Είχεν αναλάβει μίαν υποχρέωσιν διά τας εορτάς. Επρόκειτο να συνοδεύη μερικά εκ των παιδιών της κάτω γειτονιάς, όσα ήσαν τέκνα ή ανεπίδια φίλων και προστατών του όταν θ' ανήρχοντο προς τα επάνω αφ' εσπέρας της παραμονής των Χριστουγέννων, ως και του Αγίου Βασιλείου και των Φώτων, ανά δύο και τρία, διά να τραγουδήσουν τα χαρμόσυνα τραγούδια εις τα σπίτια και εις τα μαγαζιά της επάνω ενορίας. Διότι δεν θα ετόλμων ποτέ να ανέλθουν μοναχά των εκεί επάνω.

Όλα τα παιδιά του χωρίου ήσαν διηρημένα εις δύο μεγάλα πάνοπλα στρατόπεδα. Αι εχθροπραξίαι ήρχιζον από το φθινόπωρον, διήρκουν καθ' όλον τον χειμώνα, εξηκολούθουν την άνοιξιν, και δεν έπαυον το θέρος, ειμή εφ' όσον μετεφέροντο εις τον ελεύθερον κάμπτον, όπου εκοκκίνιζον άωρα και ημωδιάζον τους οδόντας προκλητικά τα μήλα, τα κεράσια, τα απίδια, και ύστερον τα σταφύλια. Ο επίσημος πετροπόλεμος διεξήγετο ιδίως την Κυριακήν των Βαΐων, αλλ' όμως ο πετροπόλεμος ο καθημερινός ποτέ δεν εκόπαζε μεταξύ των δύο φουσατών.

Εις την επάνω ενορίαν, εκεί άνωθεν του βράχου, εβασίλευεν ο φοβερός Τσηλότατος. Ήτον υψηλός, όσον και ο βράχος εφ' ού είχε τον θρόνον του, σγουρομάλλης, ακτένιστος, ξεσκούφωτος, ξυπόλυτος και αποτρόπαιος. Ήτο αυτός ο ανεγνωρισμένος αρχηγός των μαγκών της Άνω Ενορίας και όλου του χωρίου. Τα δύο ποδάρια του ήσαν χονδρά, μελαπά και πλατέα, ως δύο κατάρτια. Εφόρει παρδαλήν φανέλλαν, ήτις ήτο άμα το υποκάμισον και το επανοφόρι του, και κοντόν πανταλόνι χειμώνα και θέρος. Άδειαν δεν είχε παιδί ή νέος ή γέρος να περάση απ' εκεί σιμά εις τον βράχο, εξουσίαν δεν είχε γρηά ή νέα να πάγη εις την βρύσιν με την στάμναν της. Ήτο ως δέκα επτά ετών και ήτο φεβερός σκιάς ήδη. Εφορολόγει τας γραίας, τας οικοκυράς, τας πτωχάς χήρας. Αν δεν του έδιδε μερδικό από τα φουρνιάτικα η Γαρουφαλιά, η φουρναρού, δεν της επέτρεπε να ψήση τα ψωμιά. Έβαλλε φωτιά εις τα κλαδιά και τα έκαιεν, εις το προαύλιον του φούρνου· εφώναζε τ' άλλα παιδιά, να πηδήσουν εκ τρίτου απ' επάνω από την λαμπήν της φωτιάς, ως να ήτο ήδη τ' Άι-Γιαννιού

στο Λιοτρόπι. Από την μίαν γειτόνισσαν απήτει να του φέρη τυρόπητταν πού να πλέη στο βούτυρο διά να φάγη, από την άλλην λαδόπητταν με λάδι πολύ ή καμμίαν γρηάν (μεγάλην τηγανίταν, ίσην με το τηγάρι), από την άλλην τυλιχτό (είδος κολοκυθόπηττας) ήμπομπότα με πολύ μέλι.

Είχεν ακούσει τους παλαιούς μύθους διά τα θεριά, τα οποία εφώλευαν σιμά εις την βρύσιν, από την οποίαν υδρεύετο το χωρίον. Εάν επέζη ώστε να γείνη είκοσιν ετών, εμελέτα να επιβάλη εις τους κατοίκους, ως ετήσιον φόρον, ένα κορίτσι τουλάχιστον. Και ο Σουλτάνος, καθώς ήκουσε να λέγουν, μίαν φοράν παντρεύεται τον χρόνον.

Δυστυχώς υπήρξε πολύ βραχύβιος, δεν επρόφθασε να φθάση εις ηλικίαν. Και υπήρξεν ο τελευταίος της γενεάς του. Παιδίον όταν ήτο, εις τον ανεμόμυλον όπου είχε ανατραφή, είχαν αποθάνει τα δύο αδελφάκια του. Κατόπιν απέθανεν η γρηά, η μάννα του, ύστερον ο γέρος. Του εφάνει ότι είχε πέσει απ' επάνω τους ο ανεμόμυλος και τους επλάκωσε, και πράγματι έπεσεν, αφού ο γέρος δεν εζούσε πλέον διά να τον αλέθη. Από τον μύλον έως τα Μνημούρια το κοιμητήριον του χωρίου ήτο πολύ σιμά.

Οι γονείς του ήσαν καλοί χριστιανοί, εσκέφθη, και δεν επέβαλαν εις τους ανθρώπους μεγάλην αγγαρίαν, να τους κουβαλούν μακράν διά να τους θάψουν. Πλην και αυτός αρκετά ετάισε τους πεθαμμένους, είπε, και ήτον καιρός πλέον ν' αρχίση να βυζαίνη τους ζωντανούς. Και αφού ο πεσμένος ανεμόμυλος δεν ήτο πλέον καλός διά να κατοική τις μέσα, εκουβαλήθη και αυτός εις το άλλο άκρον της υψηλής συνοικίας, επάνω από τους βράχους. Εκεί έστησε τον θρόνον του.

Ήτο ανεγνωρισμένος ηγεμών όλων των μαγκών και φοβερός πολέμιος όλων των παιδιών του σχολείου. Όλα τα παιδιά «του έκαναν το σκήμα». Ήτο ο Μήτρος — ο Μήτρος ο Τσηλότατος, — ή «Τσηλότατος Γιατρός». Πόθεν και διατί ωνομάσθη ούτω; Άδηλον. Ίσως να ήτο παιδική αντίληψις του «υψηλότατος» ή του «εξοχώτατος». Αγνώ.

Ο δήμαρχος του τόπου, «εκπληρών και τα αστυνομικά», συνέβη να περάση μίαν ημέραν απ' εκεί, σιμά εις τον βράχον, όχι μακράν από την Βρύσιν, ένθα είχε το στραταρχείον του ο Τσηλότατος. Αι πτωχαί γυναίκες της γειτονιάς είχαν παραπονεθή πικρώς εναντίον της μάστιγος. Ο δήμαρχος έσεισε τους ώμους, εμειδιάσεν, απηύθυνεν ηπίας επιπλήξεις εις τον Μήτρον και εις όλην την δωδεκαμελή συμμορίαν των μαγκών — ο Τσηλότατος είχε ακριβώς μίαν δωδεκάδα, όσους συμβούλους είχε και ο δήμαρχος — και απεφάνθη·

— Αφήστε τα παιδιά να παίζουν, καλέ, αυτό δεν βλάπτει. Φτάνει να μην το παρακάνουν.

Πέντε ή έξ παιδιά του σχολείου, απ' εκείνα τα οποία εκυνήγει ασπόνδως ο Τσηλότατος, είχαν αναβή εν συνοδεία του Μανωλιού του Ταπόη εις την επάνω γειτονιάν, την εσπέραν της παραμονής του Αγίου Βασιλείου κατ' εκείνο το έτος.

Ο Μανωλιός ο Ταπόης, «τώλεγε η καρδιά του, μια φορά» (τοιούτον σχήμα συντάξεως, με την άδειαν όλων των γραμματικών, μας φαίνεται παραστατικόν διά τον άνθρωπον). Ο Μανωλιός ο Ταπόης, αλλού επήγαιναν τα πόδια του, αλλού αι χείρες και αλλού το σώμα του. Πλην οι μυώνες ήσαν ισχυροί, και ο γρόνθος της παραλύτου χειρός εκείνης έσφιγγεν ως μάγγανος.

Ανέβαινον και είχαν τον φόβον. Δεν ήτον η πρώτη φορά. Κατά τα προηγούμενα έτη, ο Μήτρος ο Τσηλότατος με το φουσάτον του, αν και μικρός ακόμα, τον είχε καταρημάξει τον πτωχόν τον Ταπόη, μαζί με τους προστατευομένους του. Την φοράν αυτήν, δύο ή τρεις εκ της συμμορίας του Μήτρου, όπου εφύλαγαν καρπούλι, είχαν κατοπήσει εις το φως της σελήνης μακρόθεν τους ερχομένους. Ήτον ως δύο ώρας μετά την δύσιν.

— Ο Μανώλης το χταπόδι έρχεται, μας φέρνει κελεπούρια· έδωκαν είδησιν εις τον Μήτρον τον Τσηλότατον.

— Είνε πολλοί; ηρώτησεν άλλος μάγκας, όστις ίστατο πλησίον του Μήτρου.

— Είνε πεν' έξ εφτά οχτώ· είναι καμμιά δεκαριά . . . ως μια ντουζίνα, είπε το καρπούλι.

— Σιώπα συ! επετίμησεν ο Μήτρος τον ερωτήσαντα· δεν είνε δουλειά σου. Πούν' τοι;

— Κοντεύουν, ζυγώσανε.

— Στα πόστα σας, εσείς! Μαζώξετε πολλά βράχια, διέταξεν ο Τσηλότατος. Αν δε σας πω εγώ, κανένας μη ρίξη!

Όταν επλησίασεν η συνοδεία, το φουσατόν ήτον ανυπόμονον να χυθή εναντίον της. Αλλ' ο Μήτρος διέταξε να μείνουν κρυμμένοι, «στα πόστα τους».

Θα τους πάρουμε κατακοντά, εξηγήθη ο Μήτρος εις τον πλησιέστερόν του. Να ψωμώσουν πρώτα, κ' ύστερα.

— Α! έκαμεν εκείνος.

Να ψωμώσουν, εννοούσεν ο Μήτρος να πάρουν λεπτά αφού τραγουδήσουν εδώ-εκεί στα σπίτια. Ύστερον θα τους ερρίχνοντο, θα τους έπαιρναν τα λεπτά, και θα τους έδιδαν και ξύλο. Τα «βράχια» τα οποία είχαν μαζέψει, θα εχρησίμευον μόνον αν τυχόν ετρέποντο εις ταχεία φυγήν οι άλλοι.

Τα παιδιά της κάτω ενορίας, μοιρασθέντα εις δύο, εισήλθον εις δύο μαγαζιά και ήρχισαν να τραγουδούν τον Άι-Βασίλη. Ο Μανώλης το χταπόδι ίστατο εις τον παραστάτην της θύρας του ενός. Κατόπιν εισήλθον εις άλλα μαγαζιά, ακολούθως ανέβησαν εις γνώριμα σπίτια. Ο Μανώλης πάντοτε φρουρός της έξω θύρας.

Η συμμορία του Τσηλότατου πάντοτε αφανής τους παρηκολούθει εξόπισθεν, κρυμμένη εις τα στενά και εις τ' αγκωνάρια των σπιτιών.

Μετά ώραν η συνοδεία του Μανώλη κατέβη πάλιν εις την κυρίαν οδόν. Ηκούετο ο βρόντος της τσέπης των παιδιών. Ο Ταπόης εκύτταζεν εδώ κ' εκεί. Είχεν ακούσει ψιθυρισμούς δύο ή τρεις φορές. Δεν εγνώριζε καλά τα κατατόπια. Υπωπτεύετο και ήθελε να ψάξη, να βεβαιωθή. Δεν ήθελε ν' αφήση τα παιδιά μοναχά τους.

— Ο Τσηλότατος τι να γίνεται; είπε την στιγμήν αυτήν έν των παιδιών.

— Πώς δε μας θυμήθηκε;

— Να ο Τσηλότατος! ηκούσθη αίφνης φοβερά φωνή. Τσηλότατος Γιατρός!

Ήτο ο ίδιος ο Τσηλότατος, όστις εξεπήδησεν αίφνης από ένα χάλασμα και κατόπιν του έτρεξεν όλη η συμμορία.

— Τσηλότατος Γιατρός! επανέλαβον εν χορώ οι συμμορίται του· κάμετε όλοι το σκήμα! Τσηλότατος Γιατρός!

— Πιάστε σεις τα κελεπούρια, εφώναξεν ο Τσηλότατος. Το χταπόδι το κοπανίζω 'γώ.

Εν ριπή οφθαλμού ευρέθησαν αντιμέτωποι ο Τσηλότατος και ο Ταπόης.

Η μάχη ήρχισε· πάραυτα ο πτωχός ο Ταπόης έφαγε δύο κατακεφαλαιάς, τρεις, τέσσαρες, από την χείρα του φοβερού Τσηλότατου.

Δεν εφαινετο η ελαχίστη πιθανότης, δεν υπήρχεν ελαχίστη ελπίς ότι δεν ήθελε την πάθει.

Το έν των παιδιών, το οποίον ήτο σχετικώτερον του Ταπόη, εξεγλίστρησεν από τα χέρια του ενός μάγκα και επλησίασε σιγά προς τον Ταπόη.

Το παιδίον τούτο εννοούσε καλώς την γλώσσαν του Μανώλη. Ο προβλεπτικός Ταπόης του είχεν ειπέι διά γλώσσης και διά χειρονομίας.

— Άα γης Τότατο μάμι μίμι, έα ντα, χεί το αό χεί· (τουτέστιν· άμα ιδής τον Τσηλότατο να κοντεύση να με κάνη φοφίμι, έλα κοντά να μου βάλης το χέρι αυτό (το αριστερό) εις τον καρπόν του άλλου χεριού (του δεξιού).

Κατά την κρίσιμον στιγμήν το παιδίον αυτό ενεθυμήθη την σύστασιν, επλησίασεν εις τον Ταπόη, κ' εδοκίμασε να εκτελέση την συνταγήν· επέτυχε.

— Τι του έκαμες, βρε; μάγκα; ηρώτησαν οι άλλοι.

Μετά μίαν στιγμήν ο λαιμός του Τσηλότατου ευρίσκετο ως εν φοβερά αρπάγη εντός του σφιγκτού γρόνθου με τους γαμψούς όνυχας της πελωρίας χειρός του Ταπόη. Ο Τσηλότατος αφήκε πνιγμένην κραυγήν. Ήσπαιρεν, αγωνία, εσφάδαζεν. Ολίγον ακόμη αν έσφιγγεν ο Ταπόης δεν θα υπήρχε πλέον Τσηλότατος.

— Πώκυλον! έκραξε μόνον ο Ταπόης (χασαπόσκυλο!). Τα παιδιά της συμμορίας εκρέμασαν τα χέρια κάτω και άφησαν τα «κελεπούρια». Δεν επρόφθασαν να ψάξουν τα θυλάκια. Η συνοδεία από την κάτω ενορίαν ανεθάρρησε.

— Μπράβο, Μανώλη! Μπράβο!

Ολίγον ακόμη, και οι αμυντικοί θα ελάμβανον επιθετικήν στάσιν. Ο Τσηλότατος εδείκνυετο, ερρόγχαζεν, εξεψυχούσε. Τα μάτια του είχαν πεταχτή έξω από τας κόγχας. Η ανταύγεια από τους λύχνους των μαγαζιών τα εδείκνυε τρομερά εις την νύκτα. Η σελήνη έλαμπεν εκεί επάνω υψηλά. Σιωπή και τρόμος και αγωνία.

Έν των παιδίων από την συμμορίαν έτρεφεν αληθή στοργήν προς τον Τσηλότατον. Τον ηγάπα ως αδελφοποιτόν. Το παιδίον τούτο είχε ακούσει να λέγουν ότι ο Ταπόης, όταν συνέβη ποτέ ν' ακούση ότι η μήτηρ του αρρώστησεν έξαφνα, έτρεξεν έξαλλος εκ τρόμου και απελπισίας. Αίφνης του ήλθεν η ενθύμησις αυτή. Το παιδίον αυθορμήτως εφώναζε·

— Πεθαίν' η μάννα σου, Μανώλη! Μανώλη, τρέχα, πεθαίν' η μάννα σου.

Διά να σωθή τις από τους οδόντας της Σκύλλης, τον παλαιόν καιρόν, έπρεπε να επικαλεσθή την μητέρα του τέρατος.

«Αυδάν δε Κραταιή, μητέρα της Σκύλλης, ήμεν τέκε πήμα βροτοίσιν».

Εις τους καθ' ημάς χρόνους, όσοι επικαλούνται τον Άγιον Φανούριον, οφείλουν να λέγουν: «Θεός σχωρέσ' την μητέρα του Αγίου Φανουρίου! Θεός σχωρέστην!» Η σύμπτωσης μαρτυρεί απλώς πόσον κοινή είνε η προς την μητέρα φιλοστοργία και εις τους αγίους και εις τα τέρατα.

Ο Ταπόης ετρόμαξε, κατεπλάγη, ωχρίασεν, επίστευσε προς στιγμήν το ψευδές άγγελμα· ηπήθη από το τέχνασμα το παιδαριώδες. Αφήκε τον λαιμόν τον οποίον αγρίως έσφιγγεν. Ο Τσηλότατος εγλύτωσεν ευθηνά την βραδειάν εκείνην.

Τα παιδιά της συμμορίας είχαν αρχίσει να διασκορπίζονται. Οι δυο γείτονες καταστηματαρχαι επήραν είδησιν εν τω μεταξύ. Εξήλθον με φωνάς και μ' επιπλήξεις·

— Τι είν' εδώ; τι γίνετ' εδώ;

Ο Τσηλότατος, ζαλισμένος, έπεσεν εις μίαν γωνίαν, διά να αναλάβη πνοήν. Και τα λοιπά παιδιά, εκτός εκείνου του αφωσιωμένου, όστις είχεν επινοήσει και εκτελέσει το τέχνασμα, ετράπησαν εις φυγήν.

Ο Μανώλης μετά της συνοδείας του κατήλθον προς την ενορίαν των. Όλα τα παιδιά ήσαν υπερήφανα και καμαρωμένα. Αυτήν την χρονίαν εξήλθον νικηταί από τον αγώνα. Ο Μανώλης ήτον εντροπιασμένος, διότι επίστευσε το ψευδολόγον παιδίον.

— Δεν πειράζει· τον επαρηγόρησεν ο Βαγγέλης, εκείνος όστις εγνώριζε την γλώσσαν του και όστις είχεν εκτελέσει το πείραμα της εμβολής και της κατευθύνσεως της χειρός.

— Καλλίτερα που σε γέλασε, παρά να σου τώλεγε αλήθεια και να λες πάλι, καθώς την άλλη φορά, — θυμάσαι; — που κινδύνεψε ν' αποθάνη η μάννα σου: «Πα μένη! πα νταμένη!» (Πάει, καϋμένη! πανταπάει, κατακαϋμένη!)

Τ' ΑΣΤΕΡΑΚΙ

Εντρυφώ να κυττάζω αντικρύ μου το μικρόν μέλαθρον — οπού αι δοκοί της στέγης του, γυμναί φατνώματος, φαίνονται όλαι καπνισμένα και μελανωμένα από την λαμπήν της μικράς εστίας εις την γωνίαν, της καιούσης τον χειμώνα — ταπεινόν ανώγειον, με τον εξώστην τον σκεπαστόν, και με την πετρίνην σκάλαν απ' έξω, όπου ο μαστρο-Κυριάκος κρημνίζεται τακτικά πάσαν Κυριακήν το βράδυ, όταν επιστρέφη αργά εις την κατοικίαν. Καθημερινή μέθη δι' εμέ είνε να κάθωμαι το δειλινόν, επί ώρας, έως την δύσιν του ηλίου και την πρώτην αμφιλύκην, έξω από το μικρόν καπηλείον, εις την εσχατιάν του χωρίου, εις την σκιάν και την δρόσον των δύο πελωρίων βριθυφύλλων μορεών, οπόθεν βλέπω όλους τους διαβάτας, χωρίς να κυττάζω κανένα, ή να προμνηστεύω την καλησπέραν κανενός, και θεωρώ μόνον το μικρόν ανώγειον καλύβι όπου βλέπω ως δύο σμαραγδίνας φλόγας να λάμπουν, και δύο σειράς μαργαριτών να μειδιούν, και δύο χρυσαυγείς πλοκάμους να κυμαίνονται, ως μετάφρενα περιστεράς κατά τον Ψαλμωδόν . . .

Έβλεπα τέως όλους αυτούς τους ονειρώδεις θησαυρούς εις τον πενιχρόν εξώστην, και εις το χάσμα των σαθρών παραθυροφύλλων, και στην πόρταν του κατωγιού εξαρθρωμένην, και εις το στενόν το διπλανόν, το χωρίζον την οικίαν από της του Δήμου Μποροδήμου, ίσης και ομοίας κατά την όψιν. Έμβαινε, έβγαινε, ανέβαινε, κατέβαινε, η μικρή Πούλια με τους πλοκάμους του απέφθου χρυσοῦ· εισέδυεν εις το κατώγι, διά να ταΐση τας όρνιθας, εισεχώρει εις το στενόν, όπου είχεν αναμμένην φωτιάν, προς την δειλήν της ημέρας, διά να μαγειρεύση το λιτόν δείπνον διά τον πατέρα της, όστις θα ήρχετο κατακουρασμένος το βράδυ από το μεροκάματον. Εμάλλωνε την μικράν αδελφήν της, παιδίσκην ομοίαν με σεισουρίδα, την Γαρουφαλιώ, ήτις έτρεχε κ' έκαμνε χιλίας τρέλλας εις το πρόθυρον κ' εις όλην την γειτονιάν, φορούσα κοκκίνην φανέλλαν αμερικάνικην, την οποίαν της είχε στείλει από την Αμερικήν ο μονάκριβος αδελφός των, και ήτο όλη μορφασμός και μειδιάμα. Τα δύο χείλη της δεν έσμιγαν ποτέ, τόσον διαρκώς εγέλα. Τρία ήσαν όλα τ' αδέρφια· ο Στράτος εις τον Νέον Κόσμον, είκοσαετής ήδη, είχε παρασυρθή από το ακράτητον ρεύμα της μεταναστεύσεως, και η Πούλια, δεκαέξ ετών, εφύλαγε το νοικοκυριό στο σπίτι, και η Γαρουφαλιώ δέκα ετών έκαμνε τρέλλας και αταξίας εις την γειτονιάν. Ο μαστρο-Κυριάκος είχε χηρεύσει προ οκταετίας ήδη, και κατώρθωσε να μη ξαναῦπανδρευθή — ίσως διότι δεν τον ήθελαν.

Είχεν εμβή το φθινόπωρον ήτο ισημερία ήδη, κ' εγώ ενύχτωνα ακόμη να κάθωμαι κάθε βράδυ υποκάτω εις την μορέαν. Η Πούλια κάθε δειλινόν εμαγείρευε το φαγί εντός του στενού, υπό τα σμίγοντα γείσα των δύο γειτονικών πενιχρών οικίσκων. Έσκυφτεν εις το πυρ, εφύσα με το στόμα της, εκοκκίνιζον ως υπό πυρετού τα μάγουλά της, κ' οι δύο πλόκαμοί της οι χρυσοί εκρέμαντο κυμαινόμενοι εις τα νώτα της, έως την οσφύν της την λιγνήν. Όταν είχα αναχωρήσει προ τεσσάρων ετών από τον τόπον — τότε ήτο μικρή ακόμη — κ' εφόρει ωςάν φούστες, ήτοι ξενικά φορέματα. Τότε ήτο μία εντρύφησις, αδάπανος και ατίμητος, να την συναντά τις και εις τον δρόμον, και εις την βρύσιν, και παντού, και ο άπεφθος χρυσός ήτον ακάλυπτος εις την κοινήν θέαν, και αυτή δεν υπώπτευε την αξίαν του και δεν τον έκρυπτε. Τώρα που είχε μεγαλώσει, η αυτή το ηθέλησεν, η μία θεία της, η Κρυσταλλιώ, την είχε συμβουλεύσει, κ' εφόρεσεν η κόρη εντόπια. Η θεία της αυτή, αδελφή του πατρός της, χήρα και άκληρη τώρα, είχε πηδήσει, ως έλεγαν, πολλά εις τα νειάτα της, και διά τούτο ήτο πολύ αυστηρά ως προς την ανεσιάν της. Όταν οι πλόκαμοι του χρυσοῦ δεν εφαινοντο τώρα όσον το πάλαι, μισοκρυμμένοι υπό την μανδήλαν.

Μίαν εσπέραν, παρ' ελπίδα, δεν εφάνη η ξανθή Πούλια. Εκάθησα ώρας υπό το φύλλωμα της μορέας· τίποτε. Η πόρτα του σπιτιού ήτον ανοικτή, ομοίως και το παράθυρον. Η φωτιά δεν εκάπνιζε — ίσως ήτο σβεστή — κάτω εις το στενόν. Ίσως η κόρη έπλεκεν ή εμβάλωνε, καθημένη κάτω εις το πάτωμα — επειδή ήτον τελεία οικοκυρά, οδηγουμένη και από την θείαν της, την Κρυστάλλω. Εκρύβη

ο ήλιος εις την Πεντώραχην αντικρύ, στο βουνόν, εμούχρωσεν, εσουρούπωσεν, άρχισε να σκοτεινιάζη. Τότε, διά του ανοικτού παραθύρου είδα έν άστρον να λάμπη εις το εσωτερικόν της μικράς οικίας. Ήτο άστρον πραγματικόν, δεν διέφερεν από τ' άλλα άστρα, τα οποία αρτίως είχαν αρχίσει να διασπείρωνται ανά το στερέωμα. Έλαμπεν υψηλά προς την οροφήν, υπό τους καπνισμένους δοκούς του μελάθρου. Τι ήτον; Ίσως το κανδήλι το καίον εμπρός εις τα εικονίσματα της οικίας. Αλλά δεν ήτο κανδήλι, διότι το άστρον εφάινετο πολύ υψηλά εις τον όροφον, κ' εκτός τούτου ήτο προς το δυτικόν μέρος, ενώ τα εικονοστάσια, ως γνωστόν, τίθενται προς το ανατολικόν μέρος, ή μικρόν παρεκκλίνον είτε προς βορράν είτε προς νότον, πάσης Ελληνικής ορθοδόξου οικίας. Έπειτα, διά να είνε κανδήλι, κάποιος θα το είχεν ανάψει προ μικρού, και βεβαίως θα έβλεπτα εις την σκιάν το εύκαμπτον, ως βλαστόν μυρσίνης, ανάστημα της Πούλιας, ίσως θα ήκουα και τον λυγμόν της τροχαλίας, τον μικρόν λείον κρότον τον οποίον κάμνει προστριβόμενον το σχοινίον, δι' ού αναβιβάζεται το κανδήλι προς τας ιεράς εικόνας. Θα υπέθετε πας πραγματιστής και θετικός άνθρωπος ότι διά τινος σπηής εις την στέγην του μικρού μελάθρου έφεγγε μικρά τις γωνία ουρανού, την ώραν της δύσεως προ της αμφιλύκης, κ' εσχηματίζετο το αστεράκι εκείνο, το οποίον εφάινετο κρεμάμενον εις τον όροφον της οικίας. Διότι ο μάστρο-Κυριάκος έφτειανε ή εξανάσυρνε τα σπίτια των άλλων, και ίσως δεν ηκαίρει να επισκευάση το ιδικόν του. Πλην δεν μου ήρεσκεν εμέ να εκφράσω τοιαύτην υποψίαν, ή να διατυπώσω τοιούτον συμπέρασμα. Τέλος, μίαν εσπέραν Κυριακής, επειδή ήτο ψύχος κ' ενύκτωσεν ήδη, εισήλθα εις το μικρόν καπηλείον. Εκεί ήτον ο μάστρο-Κυριάκος, κ' ο Γιάννης της Μιχάλαινας, κ' ο Δήμος Μποροδήμος. Ο Κυριάκος εγίνετο ελευθέριος πάσαν Κυριακήν εσπέρας, ύστερον εξεχνούσε τον λογαριασμόν κ' εμάλλωνε με τον οινοπώλην. Ο Δήμος ο Μποροδήμος έλεγε πλείστα άκαιρα, άωρα αστεία. Ο Γιάννης της Μιχάλαινας, σοβαρός, εκάθητο, έπινε κ' εσιώπτα. Και οι τρεις ήσαν μέλη της ίδιας συντεχνίας. — **Αραδιάζεις** έναν τροχό, εξαδερφε; μου λέγει ο Κυριάκος άμα με είδεν εισελθόντα. Μ' εκάλει εξαδελφον, επειδή ο μακαρίτης ο πατήρ του ήτο ψυχογυιός ενός αειμνήστου θείου μου, έχοντος πολλά κτήματα, συγγάμβρου του πατρός μου. — Ας είνε, **αραδιάζω**, είπα. Έχετε πολύ **αραδιασμένο**, εσείς;

— Όχι, λιγοστό, είπεν ο Κυριάκος.

Η φράσις είνε της ιδιαίτερας συνθηματικής γλώσσης των οικοδόμων, σημαίνει δε το να πίνη τις κρασί. Συνέκρουσα τα ποτήρια μαζί τους, κ' έπια. — Τάμαθες τα νέα, κυρ-Αλέξη; μου λέγει ο Δήμος ο Μποροδήμος, εγερθείς σοβαρός και φουσκώνων το στήθος του με κωμικόν τρόπον. — Τι τρέχει, Δήμο; είπα. Θα γίνω διάκος. Διάκος; αλήθεια.

— Ναι, τώρα περιμένω τον Δεσπότη να έλθη. Μαζεύω αναφοράς λες, κυρ Αλέξη, εσύ θα ξέρης. . . Ως πόσα ψιλά χρειάζεται να δώσω του Δεσπότη;

— Δεν ειξεύρω, Δήμο.

Είχεν έλθει τότε, προ ολίγου καιρού, διά πρώτην φοράν εις τον τόπον, περιοδεύων ο νεοχειροτόνητος Δεσπότης, όστις, καθώς εκακογλωσσούσαν πολλοί, είχε καταρτίσει τιμολόγιον, **πρι φιξ**, διά τας χειροτονίας των κληρικών. Είχε δε εκφρασθή ο ίδιος, ως έλεγαν, ότι είχεν ανάγκην να πληρώση «τα κουφέτα», όσα είχεν εξοδεύσει διά τα συγχαρητήρια της αρχιερωσύνης του. Δεν είχα καθήσει, και ήμην έτοιμος να φύγω. Ο Κυριάκος, όστις εσυνήθιζεν εις τας ώρας αυτάς να φλυαρή πολλά εμπιστευτικά, εσηκώθη και με προέπεμπε, λέγων αν ήθελα να μείνω ακόμα «ν' αραδιάσω τροχό». Είπα, καθώς με ηκολούθησεν έξω του μαγαζείου, άρχισε να μου λέγη, αν ήθελα να του κάμω αύριον ένα γράμμα προς τον υιόν του τον Στράτον εις την Αμερικήν, να τον συμβουλεύσω να έχη τον νουν του, κτλ. Είπα μου είπε διά τας δύο κόρας του, μακαρίζουν τον εαυτόν του ότι έχει ένα κορίτσι τζουβαίρι, τουφαρίκι, την Πούλιαν, και μίαν λαίμαργον ψευδολόγον μικράν, την Γαρουφαλιώ.

— Ξέρεις τίποτα; μου λέγει. Την Πούλια μου την γυρεύουν από τώρα, χωρίς προικιά.

— Χαρά 'ς εσένα, του είπα. Και δεν την δίνεις; Τι κάθεσαι;

— Μα. . . για να σ' πω. . . ν' αξίζη και το μέρος! Και μου ωνόμασεν έν πρόσωπον. Εγώ έσεισα τους ώμους. — Λοιπόν, θα 'ρθής, μου λέγει; Θ' αραδιάσουμε ένα ακόμα;

— Δεν πίνω, του λέγω, και συ να μη πιής άλλο. Δευτέρα αύριο, έχεις δουλειά. Σύρε να μαζωχθής στο σπιτάκι σου. — Θα πάω, μου λέγει. Δε θυμούμαι, είπα καληνύχτα στην παρέα;

— Και να μην είπες, δεν πειράζει. Τράβα καλλίτερα να μη ξαναμπλέξης. Μου έλαβε τον βραχίονα, μισοζαλισμένος, καθώς τον εκτύπησε τ' αέρι του υπαίθρου, και μ' έσυρε κατά τον δρόμον, ψιθυρίζων διάφορα ασυνάρτητα, οικογενειακά. Επλησιάσαμεν προς το γωνιαίον σπίτι, το οποίον αντίκρυζε με τον οικίσκον του ιδικού του. Ο Κυριάκος μ' έσυρε κατά τον δρόμον, εγώ τον έσυρα κατά το σπίτι. Μ' εσταμάτησε πλησίον εις την γωνίαν του οικίσκου του προς τον δρόμον, όχι μακράν από την θύραν του κατωγείου και υπό την σκιάν του εξώστου, κ' άρχισε να μου λέγη ατελείωτα.

Έκουσα τριγμόν του παραθύρου. Δεν επρόλαβα να κυττάξω, και το παραθυρόφυλλο υπανοιχθέν πάλιν έκλεισεν. Άλλον κρότον ήκουσα ν' ανοίγη η θύρα του ανωγείου, και αμυδρόν φως λυχναρίου έφεξε τον δρόμον. Έhton η Πούλια. Εγνώρισε την φωνήν του πατρός της, τον οποίον επερίμενεν εναγωνίως πότε να έλθη την νύκτα πάσης Κυριακής. Εσηκώθη, επήρε τον λύχνον διά να φέξη — ίσως προνοούσα, διά να μην πέση και πάλιν ο μαστρο-Κυριάκος εις την σκάλαν, και μωλωπίση το πρόσωπόν του ως άλλοτε — ήνοιξε την θύραν, και μας έφεγγε.

Είπα μέσα μου: «Κισμέτι, διά να ιδώ τ' αστεράκι ». Ηκολούθησα τον Κυριάκον — χωρίς ούτος να μου είπη να τον συνοδεύσω. Αλλά και πάλιν ούτε την χείρα μου άφηνεν, ούτε καληνύκτα μου έλεγεν. Ίσως θα επροτίμα να διανυκτερεύσωμεν εκεί εις το υπαίθρον παρά την γωνίαν. Εγώ, επειδή δεν με άφηνε, τον ώθησα προς την οικίαν, και τον υπεστήριξα διά να αναβή. Η Πούλια μου εμειδίασε πολύ γλυκά, και είπε·

— Καλησπέρα, μπάρμπα. . . Κόπιασε στο φτωχικό μας.

Εκράτει τον λύχνον κ' έλαμπεν όλη, αυτή, και τα μάτια της τα βαθυγάλανα, και τα δόντια της τα μαργαριτένια, και τα πλούσια μαλλιά της τα χρυσόξανθα. Κ' η εληά που είχεν εις το αριστερόν μάγουλον, όπου την ενθυμούμην από τότε πού ήτον μικρή ακόμη, κ' αυτή έλαμπεν πλησίον εις τον μικρόν λακκίσκον του μειδιάματός της. Η μικρά Γαρουφαλιώ, όπου είχε χορτάσει τα παιγνίδια όλη-μέρα την Κυριακήν, επειδή δεν είχε σχολείον, και είχε φάγει πολλά κυδώνια τα οποία την εφίλευσαν η γειτόνισσες, ερρογχάλιζεν εις μίαν γωνίαν. Εις την εστίαν είχεν ανάψει η Πούλια μικρόν πυρ, αν και δεν ήτο χειμών ακόμη, διά να ζεστάνη το φαγί του πατρός της, ό,τι είχε μείνει από το μεσημβρινόν γεύμα. Ο Κυριάκος εκάθησεν ή έπεσεν εις το πάτωμα και δεν μου έλεγε να μείνω ή να φύγω. Εγώ δεν ενθυμήθην πλέον να κυττάξω διά να ιδώ το αστεράκι, το οποίον είχα ιδεί προ ημερών να φέγγη υπό την στέγην εντός της οικίας, αν και είχα αισθανθή μεγάλην περιέργειαν και επιθυμίαν προς λύσιν της απορίας μου. Ιστάμην ορθός, ακίνητος, και δεν εχόρταινα να βλέπω την μικρήν Πούλιαν, κ' έλεγα μέσα μου: «Α!. . χωρίς προικιά, και με προικιά . . . ω! μη την πωλής! είνε κρίμα!. . . ».

— Δεν κάθεσαι, μπάρμπα; κόπιασε, να καθήσης σιμά στον πατέρα μου! μ' εξύπνησεν η φωνή της Πούλιας από τ' όνειρον, όπου με είχε βυθίσει η μορφή της.

— Δεν κάθομαι, κορίτσι μου. Έτσι έτυχε ν' ανεβώ.

Είπα καληνύχτα, κ' έφυγα.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ

Ως προς την δευτέραν Στέργαιναν δυστυχώς δεν αλήθευσε το ρητόν: «η πρώτη δούλα, η δεύτερη κυρά». Η Θοδωριά, η πτωχή, υπέφερεν όλας τας αγγαρείας, όσας της επέβαλεν ο σύζυγός της. Ασβεστάς εκείνος, φουρνάρισσα αυτή. Το πτωχόν νήπιον, ο Ελευθήρης, δεν είχε χορτάσει το γάλα της μητρός του. Εφαίνετο γηράσασα ήδη, αν και μόλις είχε υπερβή το τριακοστόν πέμπτον έτος. Ο μπάρμπα- Στέργιος, δέκα πέντε έτη μεγαλειτέρός της, την είχε πάρει εις δεύτερον γάμον, και μάλιστα με το σπαθί του· την έκλεψεν. Ο μικρός Ελευθήρης, τετραετής ήδη, ζαρωμένος, χλωμός, ζουριασμένος, και η μήτηρ του ούτε να τον θρέψη ήτον ικανή, ούτε να τον «αποκόψη» ηδύνατο. Οι μαστοί της ως να είχαν παραψηθή από την αντιλαμπήν του φούρνου, εκρέμαντο μαραμμένοι υπό την τραχηλιάν, και ο μικρός δυσκόλως εύρισκεν εκεί σταγόνα γάλακτος.

Της είχαν πεθάνει τα δύο πρώτα παιδιά της, το έν θήλυ, το άλλο μικρόν αγόρι, και τώρα όλοι αι ελπίδες της εκρέμαντο εις τον μικρόν Ελευθήρην. Αλλά μέγας φόβος την είχε κυριεύσει, διότι και αυτό της το παιδί ήτον άρρωστον. Α! η καρδούλα της ήτον καμμένη! Καλλίτερα να μη 'μβαίνη στον κόσμον άνθρωπος. Ενθυμείτο μετά σπαραγμού την στιγμήν, όταν «αγγελιάστηκε» το μικρόν κοράσιόν της. Πηγαίνει και το βρίσκει στην κούνια του, ξερό, μελανό, μισοπεθαμμένο. Βάζει μια φωνή. Τρέχουν δυο γειτόνισσες. «Τι έχεις; τι είνε;». «Το παιδί μου!»

Φωνάζουν το γιατρό. Όσο ν' αρθή ο γιατρός, το κορίτσι «έσωσε». Σε μια ώρα, μίαν ωρίτσα! Έρθεν η γειτόνισσα η Κατερίνα η Μπροστινή, το σαβάνωσε· η Θοδωριά έψαξε και ηύρε τα ρουχάκια του· έσκυφτε μες την κασσέλα να τα εύρη, κ' εμοιρολογούσε! Η Κατερίνα την εμάλλωνε, λέγουσα ότι δεν μοιρολογούν τον νεκρόν, πριν τον ενδύσουν. Το στόλισαν ώμορφα-ώμορφα, το ξάπλωσαν στο κυλίμι, και το σκέπασαν να μη το βλέπη ο μικρός και κλαίη. Ο Χαραλαμπάκης ήτον δυο χρόνια μεγαλειτέρος, κ' ένοιωθε· τον επήραν η γειτόνισσες και τον απεμάκρυναν, έως να γείνη η εκφορά. Ύστερα το βράδυ, όταν ο Χαραλαμπάκης ερωτούσε: «Πούνε το Χρυσώ, μάννα, πού πάει το Χρυσώ;» του απήντησαν ότι επήγε να κοιμηθή «στα λουλούδια». Κ' η Κατερίνα η Μπροστινή του είπεν ότι πάει «Στου παππά τ' αλώνι κη στο περιβόλι». Και ο μικρός εξηκολούθει να ερωτά: «Πότε θαρθή, μάννα, πίσω το Χρυσώ μας;» έως ότου επέρασαν τρεις ημέραι και το εξέχασεν.

Α! Ποιο το είξευρε ότι τόσον γρήγορα έμελλε να υπάγη να την ανταμώση. Στο χρόνο απάνω, ο Χαραλαμπάκης πέφτει άρρωστος. Το γιατρό, ευθύς το γιατρό, να μη ξαναπάθουν τα ίδια. Έρχεται ο γιατρός, το βλέπει, «δεν έχει τίποτε», τους στέλνει ένα γιατρικό, άλλο γιατρικό. Όσο έπαιρνε τα γιατρικά, τόσο άναβεν η ζέστη κ' η φλόγα πού είχαν. Έρχεται, το ξαναβλέπει, «μετά τρεις ημέρας θα είνε καλά». Μετά τρεις ημέρας ήτον αποθαμμένο. Αχ! με τι καρδιά να ψάξη να βρη τα ρουχάκια του, και με τι χέρια να το στολίση; Ευτυχώς ήτον εκεί η Κατερίνα η Μπροστινή, με την ακούραστον προθυμίαν της, με το λευκόν τλουπάνι υπό την πολιτικήν μανδήλαν, με τους ελαφρώς διαγραφομένους μύστακάς της, και την απήλλαξε του κόπου. Με τι στόμα να το μοιρολογήση; Τι τραγούδια να του πη; Έλθαν η παππάδες και το επήραν και αυτό, και το ετραγούδησαν και το επήγαν «στα λουλούδια», εκεί πού είχαν υπάγει και την μικράν Χρυσώ προ ενός έτους. Τώρα, αυτό το παιδάκι, ο Ελευθήρης, της έμεινεν. Ήτον εξαπλωμένη πλησίον του, ανέχουσα την κεφαλήν διά του βραχίονος υπέρ το προσκέφαλον του παιδίου, έχουσα την κεφαλήν του παιδίου υπό την αριστεράν μασχάλην της. Τα ενθυμείτο όλα όσα υπέφερε, και δεν είχεν ύπνον. Εις την εστίαν οι ολίγοι άνθρακες, χωμένοι εις την στάκτην, ετυφλόκαιαν ακόμη. Υπεράνω της κεφαλής της έκαιε το κανδήλι εμπρός εις τα εικονίσματα, σημειούν με φωτεινήν γραμμήν τας μελαγχολικάς μορφάς των αγίων. Ο σύζυγός της εξηπλωμένος εκ δεξιών της, έρρεγγε προ πολλού, από της ενάτης ώρας. Είχε γυρίσει δις ήδη και από τα δύο πλευρά και ανέπνεε δυνατά, και κάτι εμορμύριζε, και ενίστε εμυκάτο εις τον ύπνον του. Ο καϋμένος ο μπάρμπα-Στέργιος δεν ήτο και πολύ κακός, αν και ηγάπα να τρώγη

το φωμί του από τα «φουρνιάτικα». Έλεγεν ότι, με το να κολλά τον φούρνον εις την γειτονίαν, η γυναίκα του, έβγαινε από έναν κόπτον να ζυμώνη. Κλαδιά της εκουβαλούσεν άφθονα, με το ονάριόν του, όσα επερίσσευαν από το καμίни. Ήτον εν τούτοις εργατικός, και δεν την εβασάνιζε πολύ, την γυναίκα του. Μόνον όταν ετύχαινε να πωλήση μαζωμένον ασβέστην, κ' έπαιρνε τίποτε λεπτά, ποτέ δεν εγύριζε στο σπίτι με τα θυλάκια πλήρη ή με τον στόμαχον κενόν. Συνήθως «τα άναβε τα καντήλια». Και αν μάλιστα ήτο Σάββατον βράδου «εβαστούσε τρίμερο», καθώς έλεγε η Θοδωριά, και ήτον «εν τη δόξη του» έως το πρωί της δευτέρας. Αλλ' αυτή το είξευρε το σύστημά του, και όταν τον έβλεπε να είνε στα «πράμματα», δεν του ωμιλούσε, διότι τότε ήτον φόβος μην «της φάη». Μόνον την Δευτέραν, πρωί, πριν αναχωρήση διά να υπάγη στο καμίни, του εζήτηι να της αφήση τίποτε λεπτά, αν του είχαν περισσεύσει, κ' εκείνος τότε ήρχετο κάπως εις αίσθησιν. Τας προλαβούσας ημέρας των Χριστουγέννων, το είχεν «αλαλάξ τω Κυρίω», διότι είχε πωλήσει πολλά καντάρια ασβέστην, κ' επήρην ολίγα τάλληρα. Τώρα, τα Χριστούγεννα πέρασαν, ήρχετο Άις- Βασίλης, κ' επειδή εν τω μεταξύ ήτο και Κυριακή, δεν είχε μαζεχθή ακόμη. Την εσπέραν ταύτην πάλιν ήτον ολίγον «στο φίλο, στο χορό», αλλ' ευτυχώς είχεν έλθει ενωρίς απόψε, κ' εντεύθεν η Θοδωριά εσυμπέρανεν ότι τα τάλληρα θα εσώθησαν, από την τελευταίαν πώλησιν. Ό,τι όμως ηγνώνει είνε ότι, εντός της ημέρας, ο μπάρμπα-Στέργιος επώλησε και άλλον ασβέστην. Και ο λόγος δι' όν είχεν έλθει ενωρίς ήτο ότι είχε βαρυνθή κάπως την κραιπάλην, και ησθάνετο σφοδρόν πονοκέφαλον. Εν τούτοις η Θοδωριά ηυχαριστήθη, διότι, αφού έβλεπε το παιδί της άρρωστον, έστω και κοιμώμενον, και ο ρογχαλισμός του ανδρός της ήτο ως παρηγοριά της διά την ανησυχίαν της. Εν τούτοις το παιδίον εχειροτέρευεν. Η Θοδωριά, ήτις δεν ηδύνατο να κλείση όμμα επιβλέπουσα αγρύπνως το άρρωστον, είδεν αίφνης ότι το τεκνίον ηγωνία και επνευστία, βήχον ξηρώς. Ωχρόν ήτο το μέτωπόν του, απεξηραμμένα τα χείλη του, τα όμματά του θολά, και ελαφρά ερυθρότης ανέβαινε από τας παρειάς του εις τους κροτάφους. Η γυνή ενθυμείτο τα συμπτώματα από τα δύο άλλα παιδιά της και ήτο έντρομος και περιδεής.

Τότε έσπευσε να εξυπνήση αποτόμως τον σύζυγόν της.

— Σήκω, Στέργιος!. . . κοιμάσαι, άνδρα μου;

Ο μπάρμπα-Στέργιος, μισοκοιμισμένος, εξηροτανύσθη κ' εχασμήθη.

— Τι είνεις;. . . Τι θέλεις;. . . Δεν κοιμάσαι, Θοδωριά;

Κ' εγύρισεν από το άλλο πλευρόν. Η γυνή τον έσεισε σφοδρώς. — Δεν ακούς, άνδρα; Ξανακοιμήθηκες; Σε καλό σου!

— Τι λες, μωρή γυναίκα;

— Σήκω, δεν μπορεί το παιδί μας.

— Και τι να σ' κάμω εγώ;. . . Σα δεν μπορεί ας γιάννη. . .

Και ήδη επέπλεεν ως υπεράνω αβύσσου χασκούσης να τον καταπή κάτωθεν, οίαν εφαντάζετο το στόμα της συζύγου του, και προσεκολλάτο εις το προσκεφάλαιον, ως εις χείλος μαλακής, ηδυπαθούς αιώρας, οποία του εφάινετο ο ύπνος και ως ο κολυμβητής ο ετοιμαζόμενος εις κατάδυσιν, ητοιμάζετο να βυθισθή εκ νέου εις τον ύπνον. — Θα σηκωθής, πατέρα;

Το «πατέρα» τούτο το είπε με τρόπον η Θοδωριά, ως εκ μέρους δήθεν του νοσούντος τέκνου. Είτα μη δυνηθείσα να κρατήση τα δάκρυα επανέλαβε·

— Θα σηκωθής, πατέρα, ή θα μ' αφήσης να πεθάνω κ' εγώ, καθώς πέθανε το Χρυσώ μας κι' ο Χαραλαμπάκης μας; Εκείνα τα δυο, πατέρα, είνε «στα λουλούδια», στον άλλον κόσμο, στην αληθινή ζωή, εκεί όπου όλα τα μικρά έχουν έναν πατέρα Σ' αυτόν τον κόσμο, εδώ, εγώ άλλον πατέρα από σένα δεν έχω, και συ άλλο παιδί από μένα δεν έχεις. . . .

Ο μπάρμπα-Στέργιος ακούσας το παράπονον τούτο, συνεκινήθη, και απωθήσας το εφάπλωμα, ανεκάθησεν επί της στρωμνής του, κ' έστρεψε λημώντας τους οφθαλμούς προς την κοιτίδα του

παιδίου. Η γυνή του έφερεν αγγείον πλήρες ύδατος, κ' έβρεξε τους οφθαλμούς του. — Δεν πας να φωνάξης το γιατρό, Στέργιο μου;

— Τι, γιατρό και γιατρό; έχουν τώρα αυτοί πίστι και σπλάχνα; . . . θαρρείς πως λυπούνται, μωρή γυναίκα; θα πάω, θα τον φωνάξω, θα ρίξω πέτρες στο παραθύρι, και θα κάμη τον κουφό, ή θα σηκωθή να με βρίση και να με διώξη. «Δεν ειξέρατε από πιο νωρίς ναρθήτε; τώρα μεσάνυχτα, ήρθες να ξυπνήσης το γιατρό; Αχ! να ειξερεις τι σκληροί είνε, γυναίκα!

— Δεν πειράζει, σύρε συ, και ρίξε τ' άδικα σ' εμένα. Πες, η γυναίκα σου δεν σούπε αποβραδής πώς ήτον το παιδί άρρωστο.

Ο μπάρμπα-Στέργιος ηγέρθη, εφόρεσε την βράκαν του, την τσάκαν του, εζώσθη το κίτρινον, πλατύ και φουντωτόν ζωνάρι του, υπέδησε τα πέδιλα εις τους πόδας, έλαβε το φέσι του το ξασπρισμένον με την κοντήν μαδημένην φούνταν, εφορτώθη την κάπταν του, επήρε το φανάρι, όπου του ήναψεν η γυναίκα του, κ' εξήλθεν. Έξω ήτο σκότος βαθύ, ολίγα άστρα έλαμπαν τήδε κακείσε, και ο ουρανός εφάινετο ωμιχλιασμένος. Είχε κοπάσει προ μιας ώρας ο μαινόμενος από τριών ημερών χιονιστής βορράς, κ' έκαμνεν παράξενην γλύκαν, την οποίαν ο μπάρμπα-Στέργιο αμέσως ενόησεν, ούσαν προάγγελον χιόνος στρωτής, ής αι πρώται αραιαί νιφάδες είχαν αρχίσει ήδη να πίπτωσιν. «Α! κ' η Θεωριά γυρεύει να φέρω το γιατρό, επιθύρισε χασμώμενος ο ασβεστιάς· θα θελήση ο γιατρός ναρθή μεσάνυχτα με το χιόνι!»

Εν τοσούτω εστράφη δεξιά, εβάδισεν έως διακόσια βήματα από συνοικίας εις συνοικίαν, και τέλος φθάσας υπό την οικίαν του ιατρού, έκαμεν ως ειπέ, κατά γράμμα. Έκρουσε μάτην την θύραν. Είτα έρριψε χαλίκια εις έν παράθυρον, όπου ειξευρεν ότι ήτο ο κοιτών του ιατρού. Ούδεμίαν απάντησιν έλαβε. Τέλος ηνήχθη κατά το ήμισυ έν παραθυρόφυλλον κάτω του ισογείου, και η υπηρέτρια, με ένα βόστρυχον από τα ξέπλεκα μαλλιά της προβάλλοντα και κρεμάμενον έξω του παραθύρου, ειπέ·

— Δεν είνε εδώ ο γιατρός.

— Πού είνε; ηρώτησεν ο μπάρμπα-Στέργιος.

— Είνε όξου.

— Πού όξου;

— Δεν ήρθε ακόμα. Θα πήγε σε κανέναν άρρωστο.

— Τέτοια ώρα;

— Όπως τον γυρεύεις και του λόγου σου τέτοια ώρα, έτσι μπορεί να τον εγύρεψαν κι' άλλοι.

Ο μπάρμπα-Στέργιος ίστατο αναποφάσιτος. Αίφνης η θεραπαινίς, ως να ήθελε να δείξη πλείονα του συνήθους εμπιστοσύνην, προσέθηκε·

— Κύτταξε μην είνε κανένα μαγαζί ανοικτό στην πιάτσα, μην παίζουνε πουθενά τα χαρτάκια. Μην 'πης πως 'ς το είπα εγώ.

Και αμέσως έκλεισε το παραθυρόφυλλον κ' έγεινεν άφαντος.

Ο μπάρμπα-Στέργιος υπώπτευσεν ότι η πονηρά υπηρέτρια θα τον «γέλασε μες τα μάτια».

— Βέβαια, βέβαια, έλεγεν, έτσι μας γελούν τώρα εμάς τους γέρους, αυταίς η δούλαις, πού μας βλέπουν και δεν αξίζουμε τίποτα. Ως τόσο, εγώ δεν είμαι και πολύ γέρος, και δεν υπανδρεύτηκα παραπάν' από δυο φοραίς, κι' αν τυχόν μου πέθαινε η Θεωριά. . .

Δεν ετελείωσε τον στοχασμόν του, όστις ήτο οιονεί τελευταία τις υποτροπή της από ημερών κραιπάλης του, και η εικών του χλωμού παιδίου με την ασθενή αναπνοήν και της μητρός με τα δάκρυα ήλθε και επάγωσε την αιφνιδίαν νεανικήν θέρμην του. Επανήλθε τότε εις την μνήμην του η φράσις της υπηρετρίας: «μη παίζουνε πουθενά τα χαρτάκια». Και επειδή είχε ξενυστάξει κ' εντρέπετο να γυρίση άπρακτος εις την οικίαν, απεφάσισε να επιστρέψη διά της αγοράς, όπως ίδη μη τυχόν συναντήση που τον ιατρόν.

Κοντά εις όλα τα άλλα δεινά, είχε κολλήσει και η ψώρα αυτή εις το παραθαλάσσιον χωρίον, να μάθουν οι νέοι να παίζουν χαρτιά. Από όλους τους υπαλλήλους, μόνον ο υποτελώνης, όστις είχεν εγγύησιν δοσμένην, και ο ειρηνοδίκης, όστις εφρόντιζε διά την υπόληψίν του, καθώς και ο Ελληνοδιδάσκαλος, δεν ελάμβανον μέρος εις τας εσπερινάς συναναστροφάς, αίτινες εγίνοντο τακτικά εις την οικίαν του ενός και του άλλου των υπαλλήλων. Όλοι οι άλλοι, ο υπολιμενάρχης, ο υγειονόμος, οι δύο βοηθοί ή υπολογισταί του υπολιμεναρχείου, ο γραμματεύς του ειρηνοδικείου, ο τηλεγραφητής, και όλοι, εκαίοντο κάθε βράδυ εις τα χαρτιά. Αλλά δεν ήτο και εντελώς φερτόν το νόσημα, και απόδειξις ότι, τας ημέρας αυτάς ιδίως, ότε αι εσπερίδες εγίνοντο εις το κομψόν και καλώς ευπρεπισμένον καπηλείον του Θανάση του Μπρεγυιού, ελάμβανον μέρος και πολλοί εντόπιοι, ο γραμματεύς της δημαρχίας, δύο νέοι χασάπηδες, οίτινες είχαν υπηρετήσει εις τον στρατόν, ο φραγκορράπτης, όστις τον περισσότερον καιρόν έκαμνε τον δικολάβον, εις κουρεύς και δύο ναυτικοί. Ο δημοδιδάσκαλος ήρχετο τακτικά καθ' εσπέραν κ' εποντάριζεν μίαν ή δύο δεκάrais εις το έξ, και αν τας έχανεν, έφευγε σιωπηλώς χωρίς να πίνη ούτε ένα ρούμι· αλλ' εάν τας εκέρδιζεν, εκάθητο με το έν σκέλος εξηπλωμένον επί της μπαγκέττας, με το άλλο κάτω εις το δάπεδον, με το κοντόν τσιμπούκι του ακοίμητον πάντοτε, έπινε δύο τρία ρούμια, ίσα-ίσα το κέρδος και άμα το ωρολόγιον εσήμαινε την δωδεκάτην, έφευγε και επήγαινε να κοιμηθή. Οι άλλοι εξενυκτούσαν συνήθως, πότε εις τας τρεις, πότε εις τας τέσσαρες. Ο κάπηλος, ο Θανάσης ο Μπρεγυιός, ηχαριστείτο τα μέγιστα εκ του είδους τούτου του εμπορίου, διότι εκτός του «νομίμου βιδανίου» είχε και το εμπόριον του μοσχάτου οίνου και των άλλων ποτών. Η συντροφιά έπαιζε κ' έπινεν. Όποιοι εκέρδιζεν, ευχαρίστως εκέρνα τους άλλους· μόνον ότι σπανίως ευρίσκετό τις να ομολογήση ότι εκέρδισε. Και ίσως να ήσαν και ειλικρινείς, διότι, κατά το αξίωμα των χαρτοπαικτών, δύο άνθρωποι κερδίζουν· όστις δεν παίζει ποτέ και όστις εισπράττει το βιδάνιον. Είς εκ της πρώτης κατηγορίας ήρχετο κατά πάσαν εσπέραν, ο καπετάν- Γιωργός ο Ασπρουδάκης, όστις ποτέ δεν έπαιζεν, αλλά και ποτέ δεν έλειπεν από τας εσπερίδας.

Δύο-τρεις άλλοι, όρθιοι όπισθεν των νώτων των παικτών, έμενον ως απολιθωμένα φαντάσματα, ως η ζώσα προσωποποίησης της καλής και της κακής τύχης. Επίσης ήρχετο κι' ο μπάρμπ'-Αντώνης ο Πρίφτης, γηραιός βαρκάρης, όστις έμενε μέχρις ότου αποφασίση τις να κεράση «στα όλα», και τότε, αφού έπινε το ρούμι του, έφευγε, συναπάγων και τους άλλους, τους ορθούς ισταμένους, ως να ήσαν κολλημένοι εις την πλάτην των παικτών. Εάν όμως έβλεπεν ότι αργούσαν να κεράσουν, έφευγε κρυφά ή επήγαινε εις την βάρκαν του διά να πλαγιάση.

Ενίοτε όμως ο μπάρμπ'-Αντώνης ο Πρίφτης με τον καπετάν Γιωργό τον Ασπρουδάκη και με δύο άλλους έπαιζαν απλώς σκαμπίλι με τα συνήθη κεράσματα, χωρίς λεπτά, παρά τινα γωνίαν αποσυρόμενοι, σύντροφοι πάντοτε οι δύο. Ο καπετάν-Γιωργός έκαμε πάντοτε τον μάστορα, και αν συνέβαινε να χάσουν, έμεναν οι δύο, παίζοντες «τον κακόν σύντροφο» ως τας δύο μετά τα μεσάνυκτα. Τελευταίος δ' έχανε συνήθως ο μπάρμπ'-Αντώνης διαμαρτυρούμενος πάντοτε ότι ο καπετάν-Γιωργός τον έκλεπτε. Την εσπέραν εκείνην, ενώ η συντροφιά ευρίσκετο εις το κομψόν καπηλείον, έξαφνα χιών ήρχισε να πίπτη, αλλά τόσον ήσυχα και τόσον μαλακά, ως να έστρωνεν ο θεός λευκά σινδόνια διά τους πτωχούς και δια τους αστέγους, εις την οδόν. Ο άνεμος είχε κοπάσει αίφνης, δεν υπήρχε ψύχος επαισθητόν. Τόσον γλυκά και τόσον σιγανά, ευρέθησαν έξαφνα πλατεΐαι λευκαί λωρίδες καλύπτουσαι την γην. Είς των χαρτοπαικτών, σηκωθείς διά να ξεμουμουδιάση από την τράπεζαν (ήτο ημίσεια μετά τα μεσάνυκτα) είχεν έλθει προς το παράθυρον, κ' ηθέλησε να κυττάξη έξω διά της θολωμένης υέλου. Αλλά σχεδόν δεν έβλεπε τίποτε, ειμή έν αχανές υπόλευκον φαιόν. Την ιδίαν στιγμήν εκρούσθη η θύρα του καπηλείου, μανδαλωμένη έσωθεν. — Άνοιξε, κυρ-Θανάση!

— Ποιος είνε; εφώνασε με συναχωμένην φωνήν ο κάπηλος, καθήμενος παρά την τράπεζαν κ' επιτηρών αγρύπνως τους παίζοντας.

— Άνοιξε γιατί ρίχνει χιόνι.

Όχι τόσον ένεκα των επικλήσεων του κρούοντος την θύραν, όσον κατά σύμπτωσιν μάλλον, διότι ο σηκωθείς να κυττάξη διά του παραθύρου παίκτης, αφού είδε συγκεχυμένως διά των υέλων, ησθάνθη την επιθυμίαν να ιδή καλλίτερα αν εχιόνισεν, ηνοιχθη η θύρα (ο ίδιος ο παίκτης την ήνοιξε) και εισήλθεν ο μπάρμπα- Στέργιος τινάζων την κάπαν του, ασπρισμένην την φοράν ταύτην από ασβέστην. Διότι έως να φθάση από την οικίαν του εις του ιατρού, κ' εκείθεν εις την αγοράν, όπου είδε φως εις το μαγαζί του Θανάση του Μπρεγυιού, ο νιφετός έγεινε πολύ πυκνότερος κ' εντός ολίγων λεπτών εστρώθη ως σπιθαμήν από του εδάφους. — Χιονίζει, χιονίζει! είπαν όλοι, ιδόντες ασπρισμένον τον μπάρμπα-Στέργιον, και όσοι ήσαν όρθιοι εχώρησαν προς την θύραν, ενώ οι καθήμενοι εις την πασέταν εφώνασαν·

— Κλείστε μας την πόρτα.

— Κι' από πού μας έρχεσαι, μπάρμπα-Στέργιο;

— Μεσάνυκτα, μας ήρθες απ' το καμίνι!

Ο μπάρμπα-Στέργιος δεν έδωσεν απάντησιν εις τας φωνάς ταύτας, αλλ' ανακαλύψας με το πρώτον βλέμμα τον ιατρόν, όστις εκάθητο μεταξύ του υπολιμενάρχου και του γραμματέως του Ειρηνοδικείου, επλησίασε και κύψας εις το ους αυτού, του ωμίλησε·

— Μου κάνεις τη χάρι, εξοχώτατε, να πάμε ως το σπίτι, έχω άρρωστο.

— Ποιος δεν μπορεί; η γυναίκα σου;

— Όχι το παιδί μου.

— Και τέτοια ώρα ήρθες;

— Δε μου είπε η βλοημένη η γυναίκα. Μα από νωρίς ήτον καλά το παιδί, και τώρα την νύκτα εβάρυνε.

— Δεν βλέπεις που χιονίζει; πού να πάμε!

— Έλα, έλα, κόπιασε από δω, μπάρμπα-Στέργιο, είπε μία άλλη φωνή. Φέρε, Θανάση, ένα μοσχάτο του μπάρμπα-Στέργιου. Πιε ένα μοσχάτο να ζεσταθής. Έλα στο πλάγι μου κάτσε.

Ήτο ο γραμματεύς του ειρηνοδικείου, υψηλός νέος, ξανθός, με μεγάλους λινόχρους μύστακας, με τους οφθαλμούς προέχοντας εν χρω του προσώπου. Ούτος είχε την ώραν εκείνην τον μπάγκον, και τα μουστάκια του, άμα είδε τον μπάρμπα- Στέργιον, ανέβαιναν και κατέβαιναν ως της γάπτας της οσφρανθείσης ποντικόν.

Τον έδραξεν από του αγκώνος με την στιβαράν χείρα του, και τον έβαλε με το είδος εκείνο της φιλικής βίας, όπερ τινές άνθρωποι αγαπώσι να μετέρχωνται προς τους ασθενεστέρους τον χαρακτήρα, τον έβαλε να καθήση πλησίον του. Εκκαλείτο Αριστείδης Μαγγανόπουλος και είχεν εκσφενδονισθή κατά την αλλαγήν του Υπουργείου (ήτο περί το 188. . .) από το έν άκρον του Βασιλείου εις το άλλο. Ήτο φιλήδονος, φιλοπότης, καλόκαρδος· πώς να ζήση τις με εξήντα δραχμάς τον μήνα;

Ο μπάρμπα-Στέργιος έπιε το ποτήριον του μοσχάτου και πάλιν, κύψας όπισθεν του γραμματέως, εις το ους του ιατρού του είπε·

— Κάμε μου αυτήν την καλωσύνην, γιατρέ, κι' ο Θεός να σου δώση ό,τι αγαπάς. Μ' έστειλεν η γυναικά μου, και θα με περιμένη, το παιδί κινδυνεύει.

— Στάσου να περάση λίγο, να σταματήση το χιόνι, είπεν ο ιατρός.

Ο ιατρός ήτο καλός νέος, πλησιάζων εις το τεσσαρακοστόν, λιγνός, πρόθυμος, όχι πολύ σκληρός, ούτε πλεονέκτης. Ήτο απόφοιτος του εν Αθήναις Πανεπιστημίου, και δεν τον είχε κολλήσει μανία, αν και είχε τα μέσα να μεταβή εις την Εσπερίαν, όπως αγοράση σοφίαν. Εν τούτοις ενίοτε εβαρύνετο,

και την εσπέραν ταύτην εμέμφετο τον εαυτόν του, ότι εδελεάσθη από την χαρτοπαικτικήν εσπερίδα. Του εφαινετο ότι, αν ήτο από ενωρίς εις την κλίνην του, ούτε το παιδί του μπάρμπα- Στέργιου δεν ήθελεν αρρωστήσει, ούτε θα ήρχετο ούτος να του χαλάση την ησυχίαν.

— Πώς έμαθες πως είμ' εδώ; του λέγει έξαφνα.

Ο μπάρμπα-Στέργιος την στιγμην εκείνην ενθυμήθη την σύστασιν της υπηρετριάς και απήντησεν·

— Επήγα στο σπίτι σας, κ' ήρθα απ' το γυαλό, οπούνε πιο απάγγιο.... Σαν είδα φως στο μαγαζί, λέω, ας μβω μέσα, μήπως κ' είν' εδώ ο γιατρός.

— Και τι λόγους είχες να το υποθέσης;

— Δεν ξέρω πώς μου ήρθε. . . κάτι μου έλεγε πώς θα ήσαστ' εδώ . . . ήθελα να πιω κ' ένα ρουμάκι για να ζεσταθώ. . .

— Και αντί για ρουμάκι ήπιες μοσχάτο. . . .

— Ας είνε καλά ο κυρ-γραμματικός πού μ' εκέρασε. . . .

Ο Αριστείδης ο Μαγγανόπουλος δεν είχε λησμονήσει τον μπάρμπα- Στέργιον, αλλά τον εκράτει κάπως διά του γόνατος. Ακούσας όμως την φράσιν του ασβεστά, έσπευσε να λάβη μέρος εις την ομιλίαν.

— Ε! τώρα, δεν θα πουντάρης καμμιά δεκαρίτσα, μπάρμπα-Στέργιο, για να περάση η ώρα;

Ο μπάρμπα-Στέργιος δεν ήτο όλως άπειρος του χαρτοπαιγνίου. Εις την νεότητά του υπήρξε δεκανεύς εν τω στρατώ και είχε ζήσει επί τέσσαρα έτη εις διαφόρους πόλεις της Ελλάδος.

Διά να ευχαριστήση τον γραμματικόν, ήρχισεν από την δεκάραν και την έχασεν. Αλλ' εντός ολίγων λεπτών της ώρας, έβγαλεν από την τσέπην όσα κέρματα είχαν, άνω της δραχμής, και τα έχασεν όλα.

Διά να τον παρηγορήση ο Αριστείδης ο Μαγγανόπουλος τον εκέρασεν ένα δεκάτικο μοσχάτο. Ο μπάρμπα-Στέργιος το ερρόφησε, και είτα κύψας εις το ους του ιατρού·

— Δεν πάμε τώρα, γιατρέ, είπε. . . θα σταμάτησε το χιόνι.

— Σταμάτησε, μα δεν έλυωσε, εψιθύρισε σιγά ο γραμματικός.

— Τώρα θα κυττάξουμε να ιδούμε αν θα μπορέσουμε μπάρμπα- Στέργιο, είπεν ο ιατρός· τι διάβολο, τώρα βρέθηκε ν' αρρωστήση κ' αυτό το παιδί σου;

— Να χαρής ό,τι αγαπάς, γιατρέ μου. . . .

Ο γραμματικός στραφείς προς τον μπάρμπα-Στέργιον·

— Έλα τώρα, μπάρμπα-Στέργιο, του λέγει, τι συλλογιέσαι; παίζε να περάσ' η ώρα. . . . Να πάρης και τα λεπτά σου πίσω. . . .

— Δεν έχω άλλα λεπτά, κυρ-γραμματικέ.

— Μη μας πουλάς ψευτιáis, μπάρμπα-Στέργιο. . . . θαρρείς δεν το ξέρω εγώ που πούλησες ασβέστη σήμερα;

Ο απλοϊκός άνθρωπος έκυψεν εις το ους του γραμματικού, και του είπε μυστηριωδώς·

— Πες και του λόγου σου του γιατρού, να τον καταφέρης να πάμε;. . .

— Να πάτε;. . . πού;

— Στο σπίτι. . . έχω το παιδί άρρωστο.

— Δεν έχει τίποτε, είπεν ο γραμματικός· μη σε μέλει. . . θα γένη καλά.

— Με καρτερεί η γυναίκα μοναχή της. . . για συλλογίσου, κυρ γραμματικέ.

— Μπα! όξου καρδιά, μπάρμπα-Στέργιο! . . . μη φοβάσαι. . . δεν παθαίνει τίποτε το παιδί.

Ο μπάρμπα-Στέργιος εταπεινώσε την κεφαλήν και την στιγμην εκείνην του επεφάνη απαισία η εικών του αγωνιώντος παιδίου, βήχοντος, ασθματικού, με νεκρικήν ωχρότητα επί του μετώπου, και της βαρυσυλγούς μητρός συναπτούσης τας χείρας κ' επικαλουμένης έλεος.

— Φέρε μας δύο μοσχάτα με τον μπάρμπα-Στέργιο, Θανάση, διέταξεν ο γραμματικός.

Ο κάπηλος εκόμισε τα δύο μοσχάτα. Ο Μαγγανόπουλος έρριψε το περισσότερον του ιδικού του εις το ποτήριον του συμπότου.

— Δεν πίνω, είπεν ο γέρων ασβεστάς· θα μου πέση πολύ· . . . Είχα πιει κι' από το βράδυ.

— Πιε, και μη σε μέλη . . . μη συλλογίζεσαι. . . Δεν έχει τίποτε το παιδί.

Ο μπάρμπα-Στέργιος έπιε το ευώδες ποτόν, και σιγά-σιγά οι ατμοί ανέβαιναν.

— Είσαι καλός φίλος, είπεν εις τον γραμματικόν. Μου έδωσες θάρρος . . . είχα πολύ φόβο για το παιδί μου.

— Βγάλε και μισό ταλλαράκι να σου χαλάσω, μπάρμπα-Στέργιο, είπεν ο γραμματικός, ανακινών της δεκάρας επί της τραπέζης· αυτά όλα που βλέπεις, τα είχα χαμένα όλα πρωτήτερα. . . ούτε τα λεπτά μου δεν πιάνω.

Ο μπάρμπα-Στέργιος εξήγαγε την πανίνην σακκούλαν του, την λιπώδη και αμαυράν, δεμένην με σπάγγον περί το στόμιον, την ήνοιξεν, έβγαλεν έν τάλληρον και ο γραμματικός του το ήλλαξεν.

Είς εκ της συντροφιάς είχεν εξέλθει, και την στιγμήν εκείνην επέστρεψε.

— Το χιόνι είνε παραπάν' απ' το γόνα . . . πώς θα πάμε στα σπίτια μας, βρε παιδιά;

— Έπαυσε τουλάχιστον να ρίχνη; ηρώτησεν ο ιατρός.

— Ρίχνει ακόμα. Ω! διάβολε!

— Τ' ακούς; μπάρμπα-Στέργιο; είπεν ο γραμματικός. Ρίχνει ακόμα. . . Κάθισε ως πού να σταματήσει, και τότε πάτε με το γιατρό.

— Τι να γείνη, κυρ γραμματικέ.

— Δεν παίζεις από καμμιά δεκαρούλα;

Ο μπάρμπα-Στέργιος ήρχισε να παίζη από μίαν δεκαρούλαν, από δυο, και δος του και πάει τέρτσο τίρο και πάει και απαγάι και παρόλι, και εις κάθε απαγάι ο γραμματικός τον εκέρνα από ένα μοσχάτο, και εις κάθε πάρολι τον εκέρνα από ένα δεκάρικο, Και εις μισήν ώραν έχασε το τάλληρον μέχρι λεππού. Και έβγαλε τότε δεύτερον τάλληρο, και εις έν τέταρτον της ώρας το έχασεν· έβγαλε και το τρίτον τάλληρον, το τελευταίον που είχεν ακόμη· και εις δέκα λεπτά της ώρας ο γραμματικός με τον πάγκον του το εσφόγγισεν. Έhto δε τότε τρίτη ώρα μετά τα μεσάνυκτα.

Αίφνης εκρούσθη η θύρα του καπηλειού.

— Ανοίξτε! ανοίξτε!

— Ποίος παλαβός είνε τέτοια ώρα, με τέτοιο χιόνι; είπεν ο υπάλληλος.

— Άνοιξε, παρακαλώ, κυρ-Θανάση!

— Ποιος είσαι;

— Είμ' εγώ, ο Γιώργης ο Σεφερτζής.

— Και τι θέλεις;

— Είν' εδώ ο μπάρμπα-Στέργιος ο ασβεστάς;

— Και τι τόνε θέλεις;

Όλοι εστράφησαν προς τον μπάρμπα-Στέργιον, όστις ζαλισμένος από το μοσχάτον προσεμειδία ηλιθίως εις τους μύστακας του γραμματικού κ' έλεγε·

— Δεν με μέλει! πάρ' τα όλα! Όξου φτώχεια . . . παράδες δεν προσκυνώ εγώ . . . Εγώ εχτιμώ φιλιάν!.

. . . Είσαι όμως καλός φίλος!

Ηνοίχθη η θύρα και εισήλθεν ο Γιώργης ο Σεφερτζής.

Ακουμβημένη η Θοδωριά εις το προσκεφάλαιον, αισθανομένη επί της παρειάς την θερμήν πνοήν του παιδιού, εμέτρα τας στιγμάς και την ώραν, όση είχε παρέλθει από την αναχώρησιν του συζύγου της, κ' έλεγε·

— Τώρα θα έρθη, έρχεται. . . όπου είναι θα φτάση, θαρθή κι' ο γιατρός μαζί, να μου κάμη καλά το παιδί μου. . . Τι φταίνε οι γιατροί; φταίνε οι γονιοί που δεν αιστάνονται. . . αν τον εππροσκαλούσα, το γιατρό, με την ώρα μου, δε θα μου πέθαινε ο Χαραλαμπίκης.

Έτεινε το ους ν' ακούση κρότον τινά αναγγέλλοντα την έλευσιν του συζύγου και του ιατρού, αλλ' ουδείς κρότος ηκούετο. Ο θεός εχιόνιζεν αθουρύβως· έρριπτε νιφάδας να μεθύση την γην, διά να φάγωσιν οι ζώντες τους καρπούς αυτής, και λευκόν σάβανον διά τους νεκρούς, διά να είναι βαθύτερον υπό την γην τεθαμμένοι.

Εν τούτοις παρήρχετο η ώρα, και ο μπάρμπα-Στέργιος δεν έδιδε σημείον επιστροφής. Η Θοδωριά ηγέρθη, έρριψε ξυλάριά τινά εις την εστίαν, συνεδαύλισε το πυρ, κ' επανελθούσα ανεκλίθη πάλιν παρά την κοιτίδα του μικρού Ελευθέρη. Το παιδίον εστενάζεν, εγόγγυζε θλιβερώς, είχε κοιμηθή εναγώνιον ύπνον, εξύπνησε, πάλιν, έκλαιε κ' έβηχε μετά σπασμών.

— Σιώπα, καλέ μου, σιώπα μικρό μου, θα γείνης καλά αύριο. Πάει ο πατέρας να σ' αγοράση καλούδια, να τάχης μεθαύριο τ' Άι- Βασιλειού, να παίξης, να χαίρεσαι. Θα σ' κάμω κ' εγώ μια ώμορφη κοκκώνα, αλειμμένη με το αυγό, που να είναι πλασένια· θα σ' σφέρη κ' η νουνά σ' άλλη μια μεγάλη κοκκώνα, λαμπένια και στραφένια, με τα κεντίδια, με τα πουλάκια, με τ' αηδονάκια, που να μην την έχη κανένα παιδί.

Το παιδίον δεν ησθάνετο ίσως, και αφ' εσπέρας έπαυσε να ψελλίζη. Η Θοδωριά δεν έπαυσε να ερωτά : «Πού σε πονεί, Λευθεράκη μ', πού σ' πονεί;» αλλ' ο μικρός εις απάντησιν εγόγγυζε μόνον και ήσθμαιεν.

Εις την εστίαν εις δαυλός ήρχισεν έξαφνα μετά ροίβδου να σπινθηρίζη και η Θοδωριά ενθυμηθείσα το δημώδες ήρχισε να επαναλαμβάνη :

«Αν είναι φίλος, να χαρή, \$αν είν' εχθρός, να σκάση· \$κι' αν είν' από το σπίτι μας, \$ογλήγορα να φτάση . . . »

Αλλ' ο σπινθηρισμός εξηκολούθησεν επί πολύ, και η επωδή δεν εφαινέτο έχουσα την δύναμιν να τον σταματήσει· ίσως διότι την φοράν ταύτην ήτο και φίλος, ήτο κ' εχθρός, ήτο από το σπίτι, και δεν ήτο από το σπίτι. . .

Τέλος ο σπινθηρισμός έπαυσεν, αλλ' ο μπάρμα-Στέργιος δεν επανήλθεν. Η Θοδωριά δεν είχε κλείσει όμμα από της εσπέρας. Ω! πόσον μακραί ήσαν αι ώραι. Η πτωχή γυνή ακουσίως έκλεισε οφθαλμούς, και απενεκρώθη επί τινας στιγμάς, φθάσασα μέχρι της καταστάσεως εκείνης, καθ' ήν η ψυχή εισέρχεται εις τα προπύλαια του φανταστικού παλατίου των ονείρων, χωρίς ο ύπνος να έχη καταλάβει εξολοκλήρου το σώμα. Αλλά μετά έν λεπτόν την εξύπνησε άλλος τις ροίβδος, ουχί ανόμοιος με τον αρτίως παύσαντα, ο κρότος της θρυαλλίδος του κανδηλίου αγωνιζομένης με την τελευταίαν ρανίδα τον ελαίου να σωθή από της επαφής του ύδατος, ως ο άνθρωπος ο πνιγόμενος και προσκολλώμενος εις σανίδα, ως η ψυχή η βασανιζομένη και εις μεγάλην αγωνίαν πλέουσα πριν χωρισθή από του σώματος. Πόσον μυστηριώδης, πόσον θλιβερός ο ροίβδος εκείνος! οποίαν φρικίασιν εξήγειρεν, οποίον φόβον προεκάλει! Εφαινέτο το κανδήλι εκείνο ως έμψυχον, ως μαντικόν, ως προφητικόν. Τι να ενθυμείτο άραγε, τι να έβλεπεν, τι να προέλεγεν; ως να εβαρύνθη να είναι συνάμα ιερόν και βέβηλον, να φωτίζη την απάθειαν και ηρεμίαν των Βυζαντινών αγίων, και τα πάθη και τας κινήσεις της ψυχής και τα αμαρτήματα των ανθρώπων, εφαινέτο ότι ήθελε να σβύση. . . Το κανδήλι ήθελε να σβύση, αλλ' η θρυαλλίς ανθίστατο και ήσπαιρνε. . .

Η Θοδωριά ηγέρθη, ύψωσε την κεφαλήν, κ' έμεινεν επί τινας στιγμάς ακούουσα τον ροίβδον της θρυαλλίδος. Το πρόσωπον, ο πώγων και ο λαιμός της έλαβον την εκφραστικήν εκείνην θέσιν, την οποίαν εις τας εικόνας των μεγάλων τεχνιτών της δύσεως θαυμάζομεν. Ήτο υψηλή, μελαγχροινή, συμπαθής, νόστιμη, σχεδόν ωραία. Πολλαί τρίχες της μαύρης κόμης της ήσαν ήδη περί τους

κροτάφους, καίτοι τριακονταπεντούτις ήτο, λευκόφαιοι, ως να τας είχεν αποτεφρώσει ο φούρνος, ή να τας είχεν ασπρίσει ο ασβέστης. Πτωχή ασβέστου! Δυστυχής φουρνάρισσα!

Η Θοδωριά έλαβεν από τινος ερμαρίου το λαδικόν, κατεβίβασε το κανδήλιον, και ο κρότος της προστριβής του σχοινίου επί της μικράς τροχαλαίας την έκαμε ν' ανατριχιάση. Έρριψεν έλαιον εις το κανδήλιον, το ανεβίβασε πάλιν, έκαμε τρεις σταυρούς εμπρός εις τα εικονίσματα των αγίων, και επεκαλέσθη την βοήθειαν της Παναγίας. — Ως τόσο ο άνδρας μου πολύ άργησε, είπεν είτα· τι να έγινε, Θεέ μου!

Της εφάνη ότι, αν ήνοιγε το παράθυρον ν' αγναντέψη, θα τον έβλεπεν ερχόμενον και τον ιατρόν ομού. Ήλθεν εις το παράθυρον, το ήνοιξε, κ' εξαφνίσθη ιδούσα όλην την οδόν λευκάζουσαν εις το σκότος, και τας στέγας όλας λευκάς. — Χιόνισε! Χριστέ μου! πότε χιόνισε;

Συνήψε τότε τας χείρας, και ησθάνθη διπλασιαζόμενον το βάρος της δυστυχίας της. Έως τώρα είχε τον φόβον διά το δυστυχές παιδίον, τώρα ήρχισε ν' ανησυχή και διά τον άνδρα της. Τι να έγινε; Μην τον επλάκωσε το χιόνι; Μην κάρδιασε; Θεέ μου! Κ' εμέμφετο εαυτήν διά τι να τον στείλη τοιαύτην ώραν να καλέση τον ιατρόν. Καλλίτερα ν' άφηνεν εις το έλεος του θεού το παιδί της. Χριστέ και Παναγιά! τι έγινεν ο μπάρμπα-Στέργιος; Δεν θα είνε καλά. Και αν της τον φέρουν το πρωί ξεπαγιασμένον, καρδιασμένον, αποθαμμένον! ω!

Έκλεισε το παράθυρον, εσκέφθη προς στιγμήν τι να κάμη.

Της ήρχετο να κινήση η ίδια, όπως ευρίσκετο, να υπάγη να ιδή τι έγινεν ο άνδρας της. Αλλά το παιδί, πού ν' αφήση το παιδί; Κ' έπειτα ειμπορούσε αυτή, γυναίκα, να υπάγη να τρέξη νύκτα μες τα χιόνια; Επατείτο τάχα ο τόπος; Ανεζήτει εις τον λογισμόν της εικασίας προς καθησύχασιν. Ίσως ο μπάρμπα-Στέργιος δεν έπεισε τον ιατρόν, ίσως ο ιατρός εφάνη σκληρός και ο μπάρμπα-Στέργιος θα εντρέπετο να γυρίση άπρακτος, και στον θυμόν του επάνω. . . . να ήύρε τάχα κανένα μαγαζί ανοικτό τέτοια ώρα, να αντάμωσε τίποτα φίλους του και ήρχισαν να πίνουν;. . . Αλλά τι ώρα να είνε;. . . Θα είνε πολύ ώρα πού λείπει. Τέτοια ώρα μαγαζί ανοικτό; Δεν είνε καλή δουλειά αυτή. Εδίστασεν ακόμη ολίγον, και είτα, ελθούσα προς την άλλην πλευράν της οικίας, ήνοιξε το άλλο παράθυρον, προς δυσμάς. Εκεί κολλητά σχεδόν ήτο η οικία του Γιώργη του Σεφερτζή, γείτονος με τον οποίον προ πολλού δεν έτυχε να μαλλώσουν.

— Γειτόνισσα Γιώργαινα! ανέκραξε· γειτόνισσα Γιώργαινα!

Επερίμενεν ολίγας στιγμάς.

Δεν έλαβεν απάντησιν.

— Γειτόνισσα! επανέλαβε· γείτονα Γιώργη!

Παρήλθον ολίγα δευτερόλεπτα ακόμη, και είτα γυναικεία φωνή είπε·

— Τι φωνάζεις, Στέργαινα;

— Κοιμάται ο Γιώργης; είπεν η Θοδωριά αναγνωρίσασα την φωνήν της γειτονίσσης.

— Κοιμάται.

— Δε μου κάνεις τη χάρι να τότε ξυπνήσης;

— Τι τρέχει;

Η Γιώργαινα είχεν ανοίξει το παράθυρον. Η Στέργαινα διηγήθη εν συντόμω τι της συνέβαινε.

— Και τι τότε θέλεις;

— Ας κάμη ένα έλεος να πάη να ιδή τι έγινεν ο άνδρας μου.

— Και πώς να πάη, που είνε το χιόνι ένα μπόι;

— Ένα μπόι!. . . Ω! καϋμένη, τι να γείνω;

Εν τω μεταξύ είχεν εξυπνήσει και ο Γιώργης, όστις μετά τινας αντιρρήσεις καμφθείς εις τας παρακλήσεις της δυστυχούς γυναικός απεφάσισε να εξέλθη προς αναζήτησιν του συζύγου της. Η χιών ήτο πράγματι εις τινά μέρη υπέρ το γόνυ, αλλαχού, εις επιπλέον υπήνεμα, έως δύο σπιθαμάς.

Ευτυχώς ο Γεώργιος Σεφερτζής, πρώην ναυτικός και ήδη γεωργοκτηματίας, είχε ζεύγος παλαιών υποδημάτων υψηλών άνω του γόνατος.

Εις το άκρον της παραθαλασσίας ανωφερούς οδού, παρά το λιθόστρωτον, δι' ού ανήρχετο τις εις την άνω ενορίαν, εκεί όπου δεν ήτο πλέον αγορά, αλλά και όχι έξω της αγοράς εξ ολοκλήρου, ήτο το μαγαζί του κυρ-Αργυρού του Συρματένιου. Εάν τυχόν ο έφορος και ο πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου, και δεν ειξεύρω άλλος ακόμη, ήθελον να κατανείμωσι δικαίως τους φόρους του επιτηδεύματος, πολύ θα εδίσταζον, εις ποίαν τάξιν εμπορευμάτων να τον κατατάξωσι, διότι κατά το φαινόμενον, δεν επώλει τίποτε. Εντός του μαγαζείου, ανοικτού πάντοτε όντος από πρωίας μέχρι της ογδόης της εσπέρας, δεν έβλεπε τις τίποτε άλλο, ειμή να «σκελετά», μόστρας κενάς, με δύο ή τρία βαρέλια πάντοτε άδεια, με μίαν ζυγαριάν, ήτις άδηλον εις τι εχρησίμευε, και με έν πιθαράκι δίπλα εις την ζυγαριάν, του οποίου το επί του στομίου πινάκιον πολλοί πολλάκις ανεσήκωσαν υποθέσαντες ότι περιείχε ταμβάκον, αλλ' εψεύσθησαν της ελπίδος, ευρόντες το πιθαράκι αδειανόν. Είνε αληθές, ότι τότε, πρόθυμος προσεφέρθη αυτοίς η ταμβακέρα του κυρ-Αργυρού του Συρματένιου, όστις εκάθητο όλην την ημέραν επί του σκίμποδός του ροφών ταμβάκον και συνομιλών με φίλους τινας περί των πολιτικών της ημέρας ή περί των τοπικών πραγμάτων. Ο κυρ-Αργυρός, υψηλός, λευκός, ευτραφής, εξηκοντούτης, ξανθόφαιος, λεπτότατος τους χαρακτήρας, με μικρά όμματα άόρατα όπισθεν των ομματογυαλίων, οψέ αποφασίσας να φραγκοφορέση, υπείκων εις τας απαιτήσεις της εποχής, φορών ουχ ήττον επί των φραγκικών ενδυμάτων την γούναν του μακράν ως τους αστραγάλους και σκούφον κεντητόν επί της κεφαλής, είχε πάντοτε τον αντίχειρα και τον δείκτην της αριστεράς ηνωμένους, σχεδόν κολλημένους, κρατών αιωνίως την πρέζαν του. Ερρόφα ταμβάκον, καθώς όλοι οι γέροντες φιλάργυροι, οι αισθανόμενοι την ανάγκην ν' αντικαταστήσωσιν όλα τα πάθη — τον καπνόν, τον οίνον, τα χαρτιά, το σφαιριστήριο, τας εκδρομάς, τα συμπόσια και αυτόν τον έρωτα, δι' ενός μόνου, του ευθηνότερου. Και μ' όλον ότι το πιθαράκι ήτο κενόν, ο κυρ-Αργυρός προθύμως προσέφερε πρέζαν εκ της ταμβακέρας του, σκεπτόμενος ίσως ότι με δέκα πέντε ή είκοσι πεντάραις τον μήνα υπεχρέωνε τόσους και τόσους και τους έκαμνε φίλους. Κ' ενώ κάτω εις το μαγαζείον ούτω μονοτόνως διήγε τας ημέρας του ο φιλήσυχος κυρ-Αργυρός απιδαφιλεύων πολλάκις και συμβουλάς εις πάντας, άνω εις την οικίαν η γυνή του, γραία ομήλιξ με αυτόν, εξήσκει το κυρίως εμπόριον, το οποίον συνίστατο εις την πώλησιν μεταξωτών υφασμάτων και χρυσού νήματος διαφόρων ποιότητων εις τας γυναίκας όλου του χωρίου, τας εχούσας κοράσια προς υπανδρείαν και υποχρεωμένας να κεντήσωσι τα «προικιά». Εκ του εμπορίου τούτου ο κυρ-Αργυρός, ευσυνειδήτως λίαν, θα ωφελείτο έως 75 %.

Ελέγετο εν τούτοις ότι ενίοτε εδάνειζεν, εις στενούς φίλους, και χρήματα επί ενεχύρω πάντοτε τριπλασίας αξίας της του δανειζομένου ποσού, και με τόκον όχι ανώτερον των 80 τοις εκατόν κατ' έτος. — Οι καιροί είναι δύσκολοι, να σας χαρώ. Και ο παράς, το σήμερα, εύκολα δεν βγαίνει. Κι' όταν, εσύ, κατάλαβες, σου φταίει άλλος, ορίστε; Τι σου χρωστάει άλλος, ας πούμε, να σου δώση λεπτά; Εσύ φταις που είσαι τεμπέλης, έτσι να έχουμε καλά στερνά, και δεν είσαι ικανός να ζήσης. Περισσεύουν λεπτά, νάχουμε καλή ψυχή, για να βοηθήση κανείς κ' ένα άλλονε; Εγώ δεν μπορώ να δώσω, έτσι να ιδούμε Θεού πρόσωπο, δεν μπορώ να δώσω παράδες στα χαμένα. . . Την πρωίαν της ημέρας εκείνης, ότε, παύσαντος του νιφετού και των νεφών διαλυθέντων, ο ήλιος είχεν ανατείλει πράως φωτίζων την γην, διαλύων που και που τα ελαφρότερα στρώματα της χιόνος, πολλαχού δε της κώμης, κατά γειτονίαν, άνθρωποι με υψηλά υποδήματα και με πτυάρια εκοπίαζον να ξεχιονίσουν και ν' ανοίξουν δρόμον διά μέσου της χιόνος, ο μπάρμπα-Στέριος με την κάπαν του, στυγνός, κατηφής, επαρουσιάσθη περί την ενάτην εις το μαγαζείον του κυρ-Αργυρού.

— Τι έχουμε, Στέργιο! του είπεν ούτος. Σαν συλλογισμένο σε βλέπω.

— Τι νάχουμε, κυρ-Αργυρέ, απήντησε στενάξας ο μπάρμπα- Στέργιος, μην τα ρωτάς. Δεν είμαι καλά.

— Τι τρέχει;

— Το παιδί μου πέθανε σήμερα το πρωί, ένα που τούχα. . . Και λέγων εδάκρυε.

— Πώς; είχε καιρό άρρωστο;

— Λίγαις μέραις είχε, μα. . . ψες το βράδυ εβάρυνε. . . πήγα μεσάνυκτα να φωνάξω το γιατρό, κ' έξαφνα άρχισε να χιονίζει. Δεν μπόρεσα να ξυπνήσω το γιατρό, εγύρισα πίσω, τα μάτια κλαμμένα . . . κ' ως το πρωί το παιδί τελείωσε.

— Και γιατί δεν ξυπνούσες το γιατρό, αφού ήτον ανάγκη;

— Δεν ήτον σπίτι.

— Πώς γίνεται; τέτοια ώρα;

— Ή δεν ήτον, ή δεν μου τον μαρτύρησαν, είπε ο μπάρμπα- Στέργιος, αποφεύγων να είπη ακεραίαν την αλήθειαν.

Μετά στιγμιαίαν σιωπήν, ο μπάρμπα-Στέργιος εξηκολούθησεν·

— Ήρθα, κυρ-Αργυρέ, να βάλω τα μούτρα μου . . . επειδή είμαι σε μεγάλη απελπισία. . . σου έφερα κ' αυτά τα ειδιώματα. . . αν θέλεις να με δανείσης καμμιά εικοσαριά δραχμαίς, να κάμω τα έξοδα της θανής του παιδιού . . . επειδή δεν έχω λεπτά σε χέρι . . .

Και του έδειξε δύο σκουλαρίκια αργυρά της γυναικός του και έν δακτυλίδι.

— Πώς δεν έχεις λεπτά; είπε με στρυφνόν ύφος ο κυρ-Αργυρός· εσύ φέτος έκαμες, καθώς έμαθα, τόσα καμίνια . . .

— Κ' εψές ακόμα επήρα λεπτά, είπε ο μπάρμπα-Στέργιος, χρωστούσα και τάδωσα . . . πού να είξερα;

— Και δεν πας 'ς εκείνους που χρωστούσες κ' επλήρωσες να σε ξαναδανείσουν; παρετήρησεν ο κυρ-Αργυρός, χωρίς να εγγίση με τας χείρας τα αργυρά κοσμήματα.

Ο μπάρμπα-Στέργιος ήτο και εις τας δεινάς περιστάσεις ετοιμόλογος.

— Κείνοι πού τους χρωστούσα είνε μπακάληδες και δε δανείζουν απήντησε. Το χρέος μου ήτον από βερεσέδια.

— Κ' εμένα με ξέρεις να δανείζω; είπεν ο κυρ-Αργυρός. Ο μπάρμπα- Στέργιος είπε μετά θλίψεως·

— Αν θέλεις, κυρ-Αργυρέ. . . ύστερα-ύστερα ειμπορώ να το θάψω και βερεσέ το παιδί μου . . .

Ο κυρ-Αργυρός έλαβεν εις χείρας τα τρία αργυρά τεμάχια και εξήτασεν επί μακρόν.

— Ποιός ξέρει αν είνε κι' ασήμι; είπε· χρειάζεται να είνε κανείς κουιουμζτής για να ξέρη. . . Μα ως τόσο, δεν τα πιστεύω όλα όσα είπες, Στέργιο. . . χρωστούσες κ' επλήρωσες. . . μπορεί. Σ' αυτή την εποχή που βρεθήκαμε, να σε χαρώ. . . Μεγάλο κεσσάτι, μεγάλη δυστυχία στον κόσμο! . . . Ο παράς δεν ξέρω πού πάει και χώνεται, και δε βγαίνει στο μεϊντάνι. . . Κι' αν πας εσύ και πίνης και μεθάς, νάχουμε καλή ψυχή. . . Όταν τα έχης τα λεπτά, δεν τα σιμάρεις. . . Δεν μου βρίσκονται παράδες, έτσι νάχω καλά υστερνά. . . Να ιδώ, αν έχω είκοσι δραχμαίς να σου δώσω, έτσι να ιδούμε Θεού πρόσωπο. . .

Εκύτταξεν ακόμη τα τρία κοσμήματα, τα εζύγισε με την χείρα, και είτα είπεν·

— Αυτά δεν αξίζουν ούτε δέκα δραχμαίς. . . σύρε να μου φέρης και τίποτε άλλο καν.

— Δεν έχω άλλο ασημικό στο σπίτι.

— Δεν είχε τσαπράκια η γυναίκα σου;

— Δεν είχε.

— Κανένα φερμεσάτο φουστάνι δεν της βρίσκεται; κανένα λαχουρί; κανένα μπαμπουλλί ατλαζένιο, καμμιά καζάκα τλαζένια;

— Να πάω να ιδώ.

Ο μπάρμπα-Στέργιος απήλθεν οίκαδε, έλαβεν ό,τι μεταξωτόν ένδυμα είχεν η Θοδωριά κ' επέστρεψε πλησίον του κυρ-Αργυρού·

Ο γέρων τοκογλύφος του εμέτρησε τότε είκοσι δραχμάς.

Είχεν επανέλθει εις την οικίαν περί το λυκαυγές, πειθαναγκασθείς υπό του Γιώργη του Σεφερτζή, όστις είχεν έλθει εις το καπηλείον. Ο ιατρός επείσθη και αυτός, αφού άπαξ θ' απήρχετο οίκαδε να κοιμηθή την πρωίαν, να περάση από την οικίαν του γέροντος ασβεστά. Έφθασεν εις την οικίαν, προπορευόμενου του Γιώργη του Σεφερτζή πατούντος επί των ιδίων ιχνών, τα οποία είχεν αφήσει επί της χιόνος κατά την εις την αγοράν κάθοδόν του, και κρατούντος φανάριον. Ο Ιατρός ήρχετο δεύτερος, και τελευταίος ο Μπάρμπα-Στέργιος, παραπατών και γλιστρών εις την χιόνα πίπτων και ανορθούμενος. Έφθασαν, ενώ το παιδίον έπνεε τα λοίσθια. Παρέστησαν εις τας τελευταίας στιγμάς του. Ο Ιατρός είχεν επάνω του μολυβδοκόνδυλον και χάρτην έγγραψε το «ενταφιαστήριον» ή την έκθεσιν της νεκροσκοπίας, την ενεχείρισεν εις τον μπάρμπα- Στέργιον κ' επήγε να κοιμηθή. Η Θοδωριά έκλαιε και εδέρνετο . . .

Περί το δειλινόν, εξήρχετο η μικρά πομπή από την εκκλησίαν, Έν μικρόν φέρετρον, όμοιον με λίκνον κρατούμενον υπό δύο ανθρώπων, οι δύο ιερείς της ενορίας, ο μπάρμπα-Στέργιος, η Θοδωριά, και τέσσαρες πέντε άλλαι γυναίκες, συγγενείς ή γειτόνισσαι.

Αντικρύ της εκκλησίας, παρά την θύραν παντοπωλείου, ίστατο ομάς τις ανθρώπων, οίτινες, ιδόντες την πομπήν, έβγαλαν τα καπέλλα των. Ήσαν ο υπολιμενάρχης, ο τηλεγραφητής και ο γραμματεύς του Ειρηνοδικείου και δυο άλλοι. Ο Αριστείδης ο Μαγγανόπουλος αναγνωρίσας τον γέροντα ασβεστάν ηρώτησε·

— Μπα! ο μπάρμπα-Στέργιος, τι θέλει εκεί;

— Είνε το παιδί του που απέθανε, απήντησεν εις εντόπιος.

— Αλήθεια; Κι' απόψε τα μεσάνυκτα περάσαμε τόσο καλά μαζί. . . Ηύρε τον καιρό ν' αποθάνη με τέτοιο χιόνι!

Ο ΤΥΦΛΟΣΥΡΤΗΣ

— «Δευτέρας ουν σκέψεως αρχή προυτάθη τις αρίστη των τεχνών και ράστη εκμαθείν και ανδρί ελευθέρω πρέπουσα . . . » απήγγελλεν όρθιος κρατών το βιβλίον, με την παιδικήν και άχρουν φωνήν του, αλλά με φοβισμένον κάπως το ήθος, ο κληρωθείς προς διόρθωσιν της **εξηγήσεως** μαθητής. — **Δευτέρας λοιπόν σκέψεως αρχή επροβλήθη ποία να ήτον καλλιτέρα ανάμεσα εις τας τέχνας**. . . ερρινοφθόγγει αργά-αργά ο διδάσκαλος, εγκύπτων όλος εις το τετράδιον, με την ρίνα εγγίζουσιν εις το χαρτίον, με τα μάτια τέσσαρα μην του διαφύγη επί του χειρογράφου κανείς σολοικισμός ή βαρβαρισμός, προσθέτων **κόμματα** και **τελείας** και μεταβάλλων όλας τας **οξείας** εις **βαρείας**. Εδίστασεν επί μικρόν, είτα μετέβαλε το **επροβλήθη** εις **επροτάθη**, και το **ανάμεσα εις τας τέχνας** εις **μεταξύ των τεχνών**. Μεθ' ό επανέλαβε την περικοπήν διωρθωμένην ως εξής: **Δευτέρας λοιπόν σκέψεως αρχή επροτάθη ποία να είναι καλλιτέρα μεταξύ των τεχνών**. . . Αίφνης, ενώ η ρις του εφάινετο ως να ώργωνε το τετράδιον, και η στεγνή μελάνη υγραίνεται σχεδόν και άχνιζεν από την πνοήν του, ανέκυψεν ερυθρός και μετ' αγανακτήσεως ανέκραξεν·

— Αυτό είνε εξ αντιγραφής!

Δεν εφρόντιζεν ουδέ να κρύψη καν το ελάττωμά του, ή ίσως θα επίστευεν ότι μάλλον θ' ανεδείκνυε τούτο, αν ώπλιζε τους οφθαλμούς του με διόπτρα. Ήτο μικρόσωμος, σοβαρός άνευ επιτηδεύσεων, προγάστρω, επιμελής και αυστηρός εις το έργον του. Επανελάμβανε καθ' εκάστην την **εξήγησιν** επτάκις μετά την πρώτην ανάπτυξιν, χαριζόμενος εις τους σκληροτραχήλους και χονδροκεφάλους μαθητάς της Β' τάξεως. Αλλ' ουχ' ήττον, αντί να σκοτίζονται όπως ενθυμηθώσι τας πτεροέσσας λέξεις, τας πιπτούσας εκάστοτε από το στόμα του, πολλοί τούτων ευκολώτερον και προχειρότερον εύρισκον ν' αντιγράψωσι κάποτε από τας **καθαράς εξηγήσεις** του αυτού και άλλοτε παραδοθέντος λόγου, τας οποίας ευκόλως επρομηθεύοντο από περυσινούς ή προπερυσινούς μαθητάς, συγγενείς ή φίλους των. Εάν όμως ο κλήρος έπιπτεν εις ένα εκ των αντιγράφων τούτων, τότε με όλην την μυωπίαν του, ή ίσως ένεκα της μυωπίας αυτής, ο διδάσκαλος ανεγνώριζεν, εκ της στρωτής και ομαλωτέρας γραφής, την λαθροχειρίαν, και η πρέπουσα τιμωρία ανέμενε τον βαρυκέφαλον μαθητήν. Την ημέραν εκείνην ο διδάσκαλος εφάινετο δύσθυμος, και μετά δυσκολίας συνέχων πάλαι υποβρέμουςαν οργήν. Ουχ' ήττον ευθύς δεν παρεφέρθη, αλλ' αφού απήγγειλε δι' εκατοστήν φοράν στερεότυπον νουθεσίαν περί της βλάβης της προσγενομένης εις τον μαθητήν εκ της αντιγραφής, ήτις αντί ν' αναπτύξη την διάνοιαν των νέων, ματαιώνει το έργον της διδασκαλίας, κάμνει τον διδάσκαλον να φαίνεται άξιος οίκτου ως δυστυχής αεροβάτης, ως ταλαίπωρος υλοτόμος, ως μη απολαμβάνων τους κόπους του γεωργός, και δεικνύει τους μαθητάς ως ψιπτακούς, ως κολοιούς με ξένα πτερά, «ως ξηρά ξύλα άκαρπα εκκοπτόμενα και εις πυρ βαλλόμενα», εξέφερεν απλήν καταδίκην κατά του ενόχου της λαθροχειρίας μαθητού, όπως την προσεχή Κυριακή ν' αντιγράψη επτάκις την αυτήν **εξήγησιν**. Είτα εκάλεσε διά κλήρου άλλον προς διόρθωσιν της **εξηγήσεως**, και πάλιν διά κλήρου εσήκωσεν άλλον και ήρχιζε να τον εξετάζη Γραμματικήν. Ο τελευταίος έτυχε να είνε εκ των επιμελεστέρων, κατά την μαθητικήν σημασίαν της λέξεως, εκ των μάλλον προσομοίων δηλαδή με τους ψιπτακούς, ούς είχε αναφέρει ως παράδειγμα ο διδάσκαλος, και είχε μάθει το μάθημα **νεράκι**. Εσταύρωσε τας χείρας και ήρχισε ν' απαγγέλλη κανόνας της Γραμματικής ως **Πάτερ ημών**, απνευστί και χωρίς σιγμάς και τελείας. Ούτε κατεδέχθη μάλιστα να στρέψη πλάγιον βλέμμα εις τον **μαυροπίνακα**, εφ' ού υπήρχον διά καλόν και διά κακόν, τινές **αγκούτσαις** διά κιμωλίας χαραγμέναι. Υπέψαλλε δι' απαλής και σιγανής φωνής: «Των εχόντων ρίζαν **κλε, βλε, στρε**. . . », ή «Τα δίχρονα εν τέλει ουδετέρων. . . » Και δεν έστρεφε βλέμμα προς τον επί του τοίχου μέλανα πίνακα, διά να ίδη ότι οι δύο ούτοι κανόνες, τους οποίους είχε βάλει

να μελετήσωσιν **ανακατωτά** ο διδάσκαλος, επιβάλλων εις την Β' τάξιν επανάληψιν των μαθημάτων της Α', φαίνοντο την πρωίαν εκείνην και διά κιμωλίας ευκρινώς αναγεγραμμένοι. Αλλ' είπε το μάθημα κ' εκάθισε.

Ο αγαθός διδάσκαλος ανέπτυξε δι' ολίγων το **παρακάτω** «Περί των εις **μι**» και ώρισε δύο ή τρεις κανόνας **ανακατωτά** πάλιν δι' **επανάληψιν**, μεθ' ό έκλεισε την Γραμματικήν. Μετέβη εις τον **Συγγραφέα**, κ' εξαγάγων κλήρον ήρχισε να εξετάζη κείμενον κ' ερμηνείαν. Την φοράν ταύτην ο κληρωθείς δεν ήτο τόσον ανενδεής του μαυροπίνακος, όσον και ο προκαθίσας. Μετά τους γραμματικούς κανόνας εφάινετο επί της μαυροβαφούς και ξασπρισμένης από τα σβυσίματα της κιμωλίας και από την πολυκαιρίαν σανίδας οριζόντιος γραμμή, και κάτω ταύτης μακροτέρα παράγραφος έλεγεν : «Άρτι μεν επεπαύμην. . . τοις πλείστοις μεν ουν έδοξε παιδεία μεν και πόνου πολλοί και χρόνου μακρού και δαπάνης ου σμικράς. . . » Και ο μαθητής, σταθείς εις ευλαβή απόστασιν από της διδασκαλικής έδρας και τραπέζης, με το έν όμμα προσβλέπων περιδεής τον διδάσκαλον, με το άλλο κυττάζων ευγνωμόνως τον μαυροπίνακα, ήρχιζε ν' απαγγέλλη: «Άρτι μεν επεπ. . . επεπαύ. . . επεπαύμην. . . Άρτι μεν επεπαύ. . . μην εις τα διδασκαλεία φοιτών. . . — Ελθέ πλησιέστερον, είπεν ο διδάσκαλος· διατί εστάθης τόσον μακράν;. . .

Είχεν υποπτεύσει ότι ο εξεταζόμενος εστάθη ούτω διά να είνε πλησιέστερον εις το θρανίον, με την ελπίδα ότι οι συμμαθηταί του θα του υπεπιθύριζαν ολίγας λέξεις του κειμένου (το οποίοον συνήθεια ήτο ν' απομνημονεύωσι) όπισθεν, όπως και άλλοτε είχαν φωραθή πολλάκις πράττοντες. Το σύστημα όμως τούτο είχεν εγκατελειφθή εν τη Β' τάξει ως παλαιόν και τετριμμένον. Αφού ο διδάσκαλος δεν ήτο κουφός, διατί να κανοναρχώσι το μάθημα προς τον εξεταζόμενον; Αφού ήτο μύωψ, διατί να μη το γράφωσιν επί του μαυροπίνακος;

Ο μαθητής προέβη έν λοξόν βήμα προς την τράπεζαν και εφρόντισε να τοποθετηθή ούτως ώστε να δύναται να λαμβάνη με το αριστερόν του όμμα την επικουρίαν του μαυροπίνακος. — Πλησιέστερον ακόμη, Γεωργούτσε, είπεν εν ανυπομονησία ο διδάσκαλος. Ο Γεωργούτσος προέβη ;εν βήμα ακόμη, και ηναγκάσθη να σταθή ούτως ώστε να μη δύναται το βλέμμα του να φθάση προς το μέρος του τοίχου χωρίς να διαβή υπό της σεμνής κορυφής του διδασκάλου. — Λέγε!

Ο μαθητής ήρχισε να υποτονθυρίζη: « . . . Παιδεία μεν και πόνου πολλού . . . και δαπάνης ου σμικράς . . . και τύχης δείσθαι λαμπράς. . . Τα δε ημέτερα μικρά τε είναι. . . και. . . την επικουρίαν απαιτείν . . . απαιτείν. Ει δε τινα τέχνην των βανά . . . των βαναύσ . . . των βαναύσων τούτων εκμάθοιμι . . . »

— Εξ αρχής λέγε! είπεν εντόνως ο διδάσκαλος. Είπομεν ότι το κείμενον πρέπει να απαγγέλλητε καθαρά και ξάστερα . . . και όχι **διαπταίοντες** και **βαρβαρίζοντες**, καθώς η ερμογλυφική τέχνη, ως θα ίδωμεν παρακάτω.

Ο Γεωργούτσος, όστις με απηλπισμένα βλέμματα εζήτει την βοήθειαν του μαυροπίνακος, και, επειδή ίστατο νυν κατέμπροσθεν της διδασκαλικής τραπέζης, εδυσκολεύετο να την λάβη, ήρχισεν: «Άρτι μεν επεπαύ . . . επεπαύμην . . . φοιτών . . . την ηλικίαν . . . ο δε πατήρ . . . ο δε πατήρ . . . Τόσον πλησίον του διδασκάλου ίστατο την φοράν ταύτην, ώστε ούτος, με όλην την μυωπίαν του, δεν ηδύνατο να μη παρατηρήση ότι το βλέμμα του μαθητού υψούτο δειλόν και τρομαλέον υπεράνω των ιδίων αυτού οφρύων και της κόμης, ως να έβλεπεν υπέρτερόν τι και άόρατον εις τους κοινούς οφθαλμούς, οπτασίαν τινά ή εμφάνειαν. Ο ευσυνείδητος ανήρ συνέλαβεν υποψίαν, ηγέρθη, έστρεψε τα νώτα προς την ομήγυριν, ηρεύνησεν επιμελώς επί του τοίχου, είτα το βλέμμα του και η χειρ του η αριστερά προσέκοψαν επί της μεγάλης τετραγώνου σανίδος. Επλησίασε την ρίνα, και ανεκάλυπεν εκεί διά κιμωλίας γραμμάς: «Άρτι μεν επεπαύμην» και τα εξής έως του «το γιγνόμενον». Δι' ηλεκτρικού τιναγμού εστράφη με ταχύτητα σφενδόνης, ωχρός και τρέμων εξ οργής:

— Ποίος από σας έγραψεν εκεί το κείμενον; ηρώτησε με κεραυνώδη φωνήν.

Ουδείς απήντησεν. Ο διδάσκαλος δεν επέμεινεν. Εγνώριζεν εκ πείρας ότι, όσας και αν ενήργει ανακρίσεις, δυσκόλως θ' ανεκάλυπτε τον αυτουργόν. Αλλά κατά τους νόμους της αλληλεγγύης ο ππαιστής ήτο όλη η τάξις. Και έτι μάλλον ππαιστής ήτον ο Γεωργούτσος, όστις είχε φωραθή επωφελούμενος τον **τυφλοσύρτην**. Ήρπασε την βέργαν και ήρχισε να κλίνη το γνωστόν βαρύτονον, το πρότυπον και συμβολικόν ρήμα, επί της ράχεως του ατυχούς μαθητού. Ο Γεωργούτσος προσεπάθησε να φυλαχθή με τας χείρας όσον ηδύνατο, και ηγωνίσθη να συλλάβη την βέργαν. Αλλ' ο διδάσκαλος έτι μάλλον εθύμωνεν. Ο νέος εφώναζεν ότι δεν έπταιεν αυτός, ότι και άλλοι είχαν ωφεληθή ήδη από το ίδιον βοήθημα, «επειδή το μάθημα ήταν **βαρύ** και δεν μπορούσαν να το μάθουν απ' όξου», και ότι αυτός δεν ήτο ο γράψας το κείμενον επί του πίνακος. Ο διδάσκαλος δεν είχε προσέξει ότι και άλλαι γραμμαί, πλην του **κειμένου**, εφαινόντο γραμμέναι εκεί. Επανήλθεν εις τον πίνακα, και προσκολλήσας την ρίνα επί της μαύρης σανίδος, ανεκάλυψε τους κανόνας της Γραμματικής αναγεγραμμένους ύπερθεν του λουκιανείου κειμένου. Αφρίζων εξ οργής εστράφη προς το θρανίον, και καλέσας τον μαθητήν, τον προεξετασθέντα εις την Γραμματικήν, τον διέταξε ν' ανοίξη τας παλάμας, όπως λάβη «ολίγαις ξυλιαίς διά τον κόπρον του». Αλλ' ο μαθητίσκος διεμαρτυρήθη πειστικώς, λέγων ότι αυτός είπε το μάθημα απ' έξω, χωρίς διόλου να κυττάζη, και, αν θέλη ο διδάσκαλος, ειμπορεί να το ξαναειπή αφού εξαλειφθώσι τα γράμματα από τον μαυροπίνακα. Προσέθεσε δε ότι ηγνώνει τις ήτο ο γράψας κανόνας και κείμενον εκεί, επί του πίνακος. Ο διδάσκαλος τότε, εν παραφορά οργής, και χωρίς να ελπίζη ευνοϊκόν αποτέλεσμα, εφώναξε, λέγων ότι οι μαθηταί ώφειλον να καταγγείλωσι τον αυτουργόν του δόλου, άλλως θα ήσαν όλοι κακοήθεις, όλοι αχρείοι και ανάγωγοι. Και επειδή δεν επείθοντο, ήρχισε να κλίνη το γνωστόν ρήμα καθ' όλους τους χρόνους και τας εγκλίσεις, τα πρόσωπα και τους αριθμούς, επί των βραχιόνων, των ώμων και των ράχεων όλων συλλήβδην των μαθητών. Επί του δευτέρου και τρίτου θρανίου, οσάκις εδοκίμαζε να επεκτείνη το κράτος της βέργας, η λιγεία ράβδος ολισθαίνουσα έτυπτε σανίδα ή βιβλίον, αντί να τύψη σάρκα, διότι οι πονηροί μαθηταί των δύο τούτων θρανίων, διολισθαίνοντες έκρυπτον την κεφαλήν και τους ώμους υπό την επικλινή σανίδα, την αποτελούσαν δι' αυτούς γραφείων και αναλόγιον, και ουχί σπανίως προσκεφάλαιον δι' ύπνον, πνίγοντες εκεί ευθύμους ή θλιβερούς καγχασμούς, και δεν ωμοίαζον με τους «επιμελείς» και ευπειθείς «μαθητίσκους» του πρώτου θρανίου, οίτινες ίσταντο ακλινείς, όμοιοι με τον παρ' Αριστοφάνη δούλον, και ετύπτοντο. Ο διδάσκαλος είχε κλίνει ήδη όλον τον ενεστώτα του ιερού ρήματος και μετέβαινεν εις τον παρατατικόν, ότε εις των μαθητών του τρίτου θρανίου, ο μόνος όστις δεν είχε κύψει να κρυβή υπό το αναλόγιον του θρανίου, αλλ' είχε μείνει σύννους και ακίνητος επί ολίγα λεπτά της ώρας, ανέτεινε την χείρα κ' εφώνησε·

— Δάσκαλε!

Εκαλείτο Ιωάννης Αλογάκης και ήτο εις των αμελεστέρων, ως εικός. Ευρίσκετο από τριών ετών εις την Β' τάξιν εναντίον του κανονισμού. Εκάθητο τελευταίος επί του τρίτου, αριστερά, ως απώτατα του διδασκάλου. — Ποίος ωμίλησεν, ηρώτησεν ο διδάσκαλος.

— Δάσκαλε, επανέλαβεν, ο Γιάννης Αλογάκης, εγώ τα έγγραφα εις τον μαυροπίνακα. Είχε μάθει από δέκα ετών, εν τε τω Δημοτικώ και τω Ελληνικώ, τόσα γράμματα, όσα ήρκουν διά ν' αντιγράφη εκ των βιβλίων διά κιμωλίας τον τυφλοσύρτην επί του μαυροπίνακος.

Ηγέρθη και προέβη ενώπιον του διδασκάλου.

— Μη με δέρνης γιατί μου πονούν τα κόκκαλά μου, είπεν αφελώς. Μ' έδειρες πολύ της προάλλαις. Γονάτισέ με, καλλίτερα.

Ο διδάσκαλος του κατέφερε μόνον δύο εις την ράχιν, και είπεν

— Ας είνε, γονάτισε.

Ο Αλογάκης έλαβε την κιμωλιάν, εχάραξεν επί του δαπέδου μικρόν ελλειψοειδές σχήμα, διά να είνε όριον του τόπου της τιμωρίας του, κ' εγονυπέτησεν εντός τούτου κρατών και το βιβλίον ανοικτόν εις τας χείρας.

Ο Γιάννης είχε γονατίσει σύρριζα εις τον τοίχον, βλέπων προς την διδασκαλικήν έδραν, ακριβώς υπό τον μαυροπίνακα. Βιάζων τον εαυτόν του να κυττάζη εις το βιβλίον και σφίγγων τους οδόντας εφυλάττετο να μην κάμη σχήματα και μορφασμούς, προκαλούντας των συμμαθητών τον γέλωτα, διότι είξευρεν ότι η ράχης του γονυπετούς είνε η μάλιστα υποκειμένη εις το κράτος της διδασκαλικής ράβδου. Αλλά δυστυχώς, όσον έσφιγγε τους οδόντας, τόσοσ ακουσίως εμόρφαζε, και όσον εμόρφαζε, τόσοσ οι συμμαθηταί του εγέλων. Ο Γιάννης με περιαλγές το πρόσωπον, έτι μάλλον έσφιγγε τους οδόντας και απέφευγε να συναντήση το βλέμμα τινός των μαθητών, φοβούμενος να μη ανταποκριθή ακουσίως εις τους γέλωτας των ευθύμων συντρόφων του, των οποίων τας μονοτόνους σχολικάς ώρας επίκιλλον τοιαύτα καθημερινά επεισόδια, οίον ανακάλυψις τυφλοσυρτών, τράβηγμα αυτίων, άφθονοι ραβδισμοί και άλλα. Αλλ' όσον και αν εφυλάχθη, κατά τινα στιγμήν ακουσίως συνήντησε το βλέμμα του Κώστα του Αϊβαλή, όστις εγέλα ως σάτυρος, αλλά και όταν δεν εγέλα, ήρκει να προσβλέψη τις το πιθηκοειδές μούτρον του, διά να καγχάση ακρατήτως. Εν τούτοις ο Γιάννης ηδυνήθη να πνίξη και να συγκρατήση τον γέλωτα, αλλ' εις εκ του β' θρανίου απήντησε διά μικρού καγχασμού αρκετά ηχηρού, ώστε ο διδάσκαλος τον ήκουσε, και αναλαβών την βέργαν, ηγέρθη και ήλθεν απειλητικός προς τα θρανία. — Ποίος γελά; ηρώτησε πάλλων την βέργαν. — Κανείς, διδάσκαλε, απήντησεν ο Κώστας ο Αϊβαλής.

Ο διδάσκαλος κατέφερε μίαν εις τον αριστερόν ώμον του Αϊβαλή, όστις περιεστάλη, εδάγκασε τα χείλη, κ' εξηκολούθησε να γελά σιγανότερα. — Ποίος εγέλασε; επανέλαβεν ο διδάσκαλος. Ουδείς απήντησεν. Όσοι των νεωτέρων μαθητών ήσαν «μαρτυριάρικα» και «προδοτικά» από του Δημοτικού Σχολείου, στιγματιζόμενοι διά των επιθέτων, και στενοχωρημένοι διά τρόπων περιφρονήσεως υπό των μεγαλειτέρων την ηλικίαν συμμαθητών των, διωρθώνοντο άμα έφθανον εις το Ελληνικόν. Έπειτα και αν ήτο τις **μαρτυριάρης**, εφοβείτο να εξασκήση την τοιαύτην ροπήν του εν πλήθοντι θαλάμω, εν αντιπαραστάσει διδασκάλου και μαθητών. Ο διδάσκαλος εν τούτοις ίστατο σύνεγγυς, άνωθεν της κεφαλής του Πατρόκλου Καμπίδου, νεαρωτάτου μαθητού, όστις, καταχρώμενος το οφθαλμικόν ελάττωμα του διδασκάλου, ένευε με φαιδρούς μορφασμούς προς τον Γιάννην Αλογάκη. Ούτος, ως είδε τον διδάσκαλον στρέψαντα προς αυτόν τα νώτα, εστοχάσθη ότι καλόν ήτο να επωφεληθή την ευνοϊκήν στιγμήν, και σηκωθείς όρθιος έτριβε τα γόνατά του. Ο διδάσκαλος όσον και αν ήτο μύωψ είδε τα νεύματα και τους μίμους του ενώπιόν του καθημένου μαθητού, ενόησεν ότι απηυθύνοντο προς τον τιμωρούμενον κ' εστράφη αποτόμως. Ο Γιάννης εξαφνισθείς έσπευσε να γονατίση εκ νέου, αλλ' ο διδάσκαλος επρόφθασε και τον είδεν, είτε ως σκιάν, είτε ως δένδρον, όρθιον ακόμη και είτα μεταβαίνοντα εις την γονυκλινή στάσιν. Ο διδάσκαλος ενόμισεν ότι εύρε την λύσιν του αινίγματος, την κλειδα του μυστηρίου. Επίστευσεν ότι ο αίτιος των γελώτων ήτο ο Αλογάκης, και υπέθεσεν ότι ο πτωχός μαθητής, εξ αρχής, και πριν αυτός ανασηκωθή από της έδρας, είχεν εγκαταλείψει βέβαια αυθαιρέτως και ασεβώς την στάσιν του τιμωρουμένου, και εντεύθεν προήρχοντο οι γέλωτες των μαθητών. Ωργίσθη τότε φοβερά, και υψώσας την λεπτήν ράβδον έδειρεν ασπλάγγως τον πτωχόν κατάδικον. — Τι χτυπάς; δάσκαλε; τι χτυπάς; εγόγγυσεν αρχίσας να κλαίη, όχι τόσοσ από τον πόνον των ραβδισμών, όσον από άλλον ενδόμυχον πόνον αισχύνης και ταπεινώσεως και συναισθήσεως του αδίκου ο πτωχός νέος. Δε μου φταις του λόγου σου, δε μου φταίει άλλος κανείς. . . Φταίνε οι γονιοί μου, που δε θέλουν να με μπαρκάρουν . . . και μ' αφήνουν κοτζάμ γαϊδούρι, να μάθω με το στανειό γράμματα. . . Ο διδάσκαλος εχαμήλωσε την βέργαν του.

— Μόνος σου ηύρες τ' όνομά σου, είπε μετά χαιρεκακίας . . . Από **ιππάριον** επροβιβάσθης κ' έγινες **όναρος**.

Ο οίκτος επάλαιεν εις τα ενδόμυχά του με την οργήν. Εν τούτοις, ως τελευταίαν τιμωρίαν υπεχρέωσε τον γονατισμένον να στρέψη το πρόσωπον προς τον τοίχον, διά να μη βλέπη τους συμμαθητάς του και τους κάμνη διά μορφασμών να γελώσιν.

Ακολούθως, στραφείς προς τον όμιλον των μαθητών μετ' αυστηρότητος απήγγειλε αππροσδόκητον απόφασιν·

— Εβλέπατε όλοι σας τόσην ώραν την κακοήθειαν τούτου ζωγραφισμένην εκεί (δείξας τον γονατισμένον εκεί μαθητήν και τον μαυροπίνακα) και δεν εκάματε το χρέος σας να καταγγείλητε τον δόλον εις τον διδάσκαλόν σας. Τούτο αποδεικνύει την αυθάδειαν και την αναισθησίαν σας. Όλοι θα τιμωρηθήτε!

Και μετ' επισήμου τόνου προσέθηκε·

— Σήμερον την μεσημβρίαν θα μείνετε όλοι νήστεις εδώ!

Ο διδάσκαλος επανήλθεν εις την έδραν του κ' εξηκολούθησε την τεχνολογίαν επί του μαθήματος της ημέρας, την οποίαν είχε αρχίσει από πριν. Ακολούθως, αφού εκύτταξε το ωρολόγιόν του και είδεν ότι ήτο ενδεκάτη, μετέβη εις την συνέχειαν του κειμένου και ήρχισε να εξηγή το παρακάτω.

Σημείον ότι το πρωινόν μάθημα ήγγιζεν εις το πέρας.

Αλλ' όσον ποθεινή ήτον άλλοτε η ώρα αύτη, τόσον απαισία ήτο σήμερον, αφού η τάξις όλη είχε καταδικασθή εις νηστείαν.

Είνε αληθές ότι αι θείαι, αι προμήτορες και αι μικραί αδελφαί των μαθητών ήσαν λίαν φιλόστοργοι, και οσάκις οι αδιόρθωτοι έμενον νηστικοί, του διδασκάλου κλειδώνοντος έξωθεν την θύραν και αναχωρούντος, ή μαντεύουσαι εκ της αργοπορίας του περιμενομένου, ή δι' άλλων σημάτων και διά γειτονισσών του σχολείου λαμβάνουσαι είδησιν, ετύλιγον μεγάλα τεμάχια άρτου και τυρού εις λευκόν και χρωματιστόν προσόψιον και διά των παραθύρων έρριπτον την δέσμην εις το υφόροφον δώμα, ματαιούσαι το σωφρονιστικόν έργον της παιδαγωγικής και διδασκαλικής μεθόδου.

Αλλά την φοράν ταύτην μεγίστη στενοχωρία και ανυπομονησία είχε καταλάβει τους καταδικασθέντας, ίσως διότι ήτο η προτελευταία ημέρα εορτής και αν την ημέραν εκείνην έχανον την τυρόπητταν μετά ή άνευ κρομμύων, και τραχανάν μετ' ολίγου ζωμού κρέατος, επί πολλάς ημέρας, όσον και αν εστέναζον, δεν θα ήτο τρόπος ν' αποζημιωθώσι.

Συνεχείς ψιθυρισμοί ηκούοντο ανά τα τρία μαθητικά βάθρα, συνοδεύοντες ως μουσικόν υπήχημα την μονότονον φωνήν του διδασκάλου, όστις μετ' ενθουσιασμού είχε εγκύψει εις το κείμενον του Σαμοσατέως, κρύπτων την ρίνα εν μέσω των σελίδων, ως κρύπτει το όρνεον το ράμφος του υπό τας πτέρυγας, και άφατον εύρισκεν εντρύφησιν εις το μέρος εκείνο, ενώ ιστορείτο ακριβώς μετά των περιπαθεστέρων της σατύρας τόνων η σκυτάλη και τα ευεργετικά αυτής αποτελέσματα. Είς των μαθητών, ακούσας θόρυβον έξω, είχαν εξέλθει, σιγά-σιγά πατών, γυμνόπους, χωρίς να έχη φόβον αν ο διδάσκαλος θα τον παρατηρήση.

Μετ' ολίγον επέστρεψε και διηγήθη ψιθύρω τη φωνή εις τους συμμαθητάς του, του τρίτου θρανίου, ότι η γειτόνισσα, η Μόρφω η Καρούμπαινα εμάλλωνε με την γειτόνισσάν της την Διομίναν· ότι την είχε πιάσει από τα μαλλιά και την ετραβούσεν, ότι τον σύζυγον της δευτέρας, τον μπάρμπα-Διομήν, καταφθάσαντα εγκαίρως και σπεύσαντα να λάβη μέρος υπέρ της συμβίας του, τον εκυνήγησε μ' ένα φουρναρόξυλον, το οποίον του έρριψε κατεπάνω του και ολίγον έλειψε να τον κτυπήση· ότι άμα τον έφθασεν, του έδωσε δύο γροθιαίς κ' επιάσθη μ' αυτόν χέρια με χέρια, όπως συνηθίζουσι να παλαίωσιν αι γυναίκες, φροντίζουσαι διά των χειρών ν' απείργωσι τους άνδρας από πάσης γεινιάσεως κ' επαφής προς το επανωκόρμι των, ως Ιερόν και άσυλον πράγμα, ώστε ήτο περιεργότατον αληθώς φαινόμενον, θέαμα σπανιώτατον κ' εκπληκτικόν. . .

Πρώτος ο Κώστας ο Αἰβαλῆς, ευθύς ως ἤκουσε την ιστορίαν, δεν ἔχασε καιρόν, ἀλλ' εσηκώθη, θέτων τον δάκτυλον εἰς το στόμα, και πατών επ' ἄκρων των ποδών, διήλθε τον θάλαμον, ἐξήλθεν εἰς τον πρόδρομον και κατέβη την σκάλαν. Δεύτερος τον ἐμιμήθη ο Γεωργούτσος. Τρίτος ο Γιάννης ο Βότσης ἀπήλθεν εἰς ἐντάμωσιν των δύο.

Τέταρτος μετ' αὐτόν μετέβη ο Δημητράκης ο Τσώνης, ὅλοι ἐκ του δευτέρου και τρίτου θρανίου. Ο Κώστας ο Αἰβαλῆς εἶχεν ἀφήσει τα βιβλία και τετράδιά του ἐπὶ του θρανίου. Εἶχε κατέλθει με σκοπόν να ἰδῆ μόνον τον καυγάν και να γυρίση ἐγκαίρως, πριν τελειώση ο διδάσκαλος την ἐρμηνείαν της σκυτάλης και την ἐπταπλήν ἐπανάληψιν της ἐξηγήσεως. Ἀλλ' ο Γεωργούτσος, ο Βότσης και ο Τσώνης εἶχαν φροντίσει να βάλωσι τα τετράδιά των και τα βιβλία εἰς τους κόρφους των, σκεπτόμενοι ὅτι, ἀφοῦ ο διδάσκαλος θα παρετήρει βεβαίως την φυγὴν των, περιπτώσιν ἦτο να ἐπανέλθωσι, κ' ἐλεύθερος ἦτο να διπλασιάσῃ δι' ἄλλην ἡμέραν, οπού να μην εἶνε ἀποκρηά, την ποινήν της νηστείας. Τούτους ἐμιμήθησαν ευθύς κατόπιν και ἄλλοι πέντ' ἔξ, και δεν ἔμειναν πλέον ἐπὶ των θρανίων ἀκροαταί της σκυτάλης εἰμὴ ο Πάτροκλος Καμπίδης και τρεῖς τέσσαρες ἄλλοι «εὐπειθεῖς» και «ἐπιμελεῖς» μαθητῖσκοι του πρώτου θρανίου. Ὡς ἀνέκυψεν ἐκ της σκυτάλης και της ἐρμηνείας λείχων τα χεῖλη, ως να ἐγλυκάνθη, ο διδάσκαλος, και ἀπέτεινε προς τους μαθητάς την συνήθη ἐρώτησιν·

— Το ἐννοήσατε;

Ἐξεπλάγη μη βλέπων πλέον ἐνώπιόν του ἡ τεσσάρας σκιάς ἐπὶ του πρώτου θρανίου. Τα δύο ἄλλα θρανία, δεύτερον και τρίτον, ἦσαν ἔρημα. — Τι ἐγένε; πού ἐπήγαν οἱ ἄλλοι; ἠρώτησεν ἀνατιναχθεῖς ἐκ της ἔδρας, σύνοφρυς και τρέμων τα χεῖλη. Και αὐθορμήτως ἔστρεψε το βλέμμα προς τον Γιάννην Ἀλογάκη, ὅστις θεωρήσας ἄμα τω πέρατι του μαθήματος, λήξασαν και την ποινήν του, εσηκώθη τρίβων τα γόνατα.

— Τι με κυττάζεις δάσκαλε; εἶπεν ο Ἀλογάκης· τι σου φταίω ἐγώ; Μ' ἐγύρισες κατὰ τον τοῖχο, και δεν τους εἶδα που 'φύγανε. . .

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΥ

Μίαν βραδειάν, η Κρατήρα η Διόμεινα, γεροντοκόρη πλέον ή σαράντα χρόνων, έμεινε να διανυκτερεύσει εις το καλύβι το πενιχρόν, το οποίον είχε μέσα εις τον ελαιώνα της, όπου ειργάζετο όλην την ημέραν εις την συλλογήν του ελαιοκάρπου, και το βράδυ έκλεινε προσωρινώς τους σάκκους τους πλήρεις ελαιών μέσα εις το καλύβι αυτό, έως την άλλην ημέραν, οπότε θα μετεκομίζετο δι' ημιόνων εις το ελαιοτριβείον του Δήμου του Μανιάτη, κάτω εις τον συνοικισμόν τον αγροτικόν της Κεχριάς· την νύκτα όμως καθ' ήν ο ελαιοκάρπος ήτο εις το καλύβι, εκοιμάτο κι' αυτή εκεί, διά να τον φυλάττη κατά πάσης ενδεχομένης αποπείρας κλοπής, αν και τοιαύτα κρούσματα ήσαν σπάνια εις τον τόπον. Εις το μικρόν τούτο υπόστεγον εύρισκεν αναψυχήν, και εκοιμάτο την νύκτα, καθώς ήτον κουρασμένη διαρκώς από τας εξοχικάς εκδρομάς και τας εργασίας τας οποίας δεν έπαυε να εκτελή ανά τους διαφόρους αγρούς της· είχε κτήματα άξια λόγου η γεροντοκόρη, αν και πολύ βεβαρημένα με χρέος, χαρά δε και παρηγορία της, ελπίς και απαντοχή της, ότι θα κατώρθωνεν επί τέλους, από χρόνον εις χρόνον να εξοφλήση αυτό το χρέος — το οποίον εκολλούσε ως ψώρα και επληθύνετο ως η κάμψη εις τα φυτά — ήτο να τρέχη από αμπέλι εις χωράφι, και από χωράφι εις ελαιώνα. Δεν έπαυε να εκτελή μόνη, κατά περιόδους και ώρας, όλας τας αγροτικάς εργασίας, όπως συνηθίζουν αι γυναίκες· το θειάφισμα, το αργολόγημα, τον τρύγον και προ πάντων την συλλογήν των ελαιών, διαρκούσαν επί τινας μήνας του φθινοπώρου και του χειμώνος. Την εσπέραν εκείνην δεν ήτο μόνη· συνωδεύετο από τον Κώτσον τον ανεψιόν της, τέκνον της αδελφής της, δεκατριών ετών. Δεν ήτον απλώς το παιδίον αυτό τέκνον της ωδίνος της αδελφής της, ήτο τέκνον της οδύνης δι' αυτάς τας δύο. Η Κρατήρα είχε μείνει ορφανή μετά της νεωτέρας αδελφής της· ηλικώθη πολύ, και κατά τας αρχάς πιθανώς δεν ηθέλησεν, αργότερα ίσως δεν ειμπόρεσε να υπανδρευθή. Αλλ' η ίδια ως καλή μήτηρ υπάνδρευσε κ' προίκισε την αδελφήν της.

Της έδωκε το ήμισυ των κτημάτων, κ' επειδή ο γαμβρός απήτει και μετρητά, υπεθήκευσε το άλλο ήμισυ εις εγχωρίους τοκιστάς, διά να δανεισθή τρισχιλίας δραχμάς να του δώσει. Είτα μετά τον γάμον, ο σύζυγος, ναυτικός, αφού έμεινεν επί τινας μήνας και διεχείμασεν εις τον τόπον, κατά Φεβρουάριον εμβαρκάρισε μετά ιδιοκτήτου πλοίου και ανεχώρησεν. Η Σοφούλα έμεινεν έγκυος. Είτα, μετά εννέα μήνας, ο σύζυγος, μετά βραχείαν επίσκεψιν κατά το θέρος εξηκολούθει να ταξειδεύη ακόμη. Αλλ' η Σοφούλα έκλεισε τον ένατον μήνα από της πρώτης απομακρύνσεως του συζύγου της, κ' εγέννησε το παιδίον αυτό, τον Κώτσον, όχι ακριβώς τον ένατον μήνα, αλλά μετά εννέα μήνας και τρεις ημέρας, από της αναχωρήσεως του συζύγου. Τότε τα γραΐδια της γειτονιάς και όλου του χωρίου εμέτρησαν καλώς τους μήνας, τας εβδομάδας, τας ημέρας, ως και τας ώρας. «Τόσες απ' το Φλεβάρη, και τριανταμία ο Μάρτης, γίνονται. . . και τριάντα ο Απρίλης. . . » και καθεξής. Αφού επρόσθεσαν όλους τους μήνας, μέχρι του Οκτωβρίου, ελογάριασαν ότι έμενον δεκαεπτά ημέραι ακόμη του Νοεμβρίου, διά να γείνουν σωστοί εννέα μήνες. Αλλ' η Σοφούλα εκάθισε στα σκαμνιά, όχι την δεκάτην εβδόμην, αλλά την εικοστήν του μηνός, εγέννησεν άρα όχι την διακοσιοστήν εβδομηκοστήν ημέραν, αλλά την 273ην, από της αναχωρήσεως του συζύγου. Εντεύθεν σκάνδαλον και δυσφημία. Είτα επάνοδος του συζύγου και διαζύγιον. Είπαν ότι η Σοφούλα είχε φέρει στον κόσμον το παιδίον αυτό με τον μικρόν θείον της, ένα συγγενή όστις επηγγέλλετο εν μέρει τον προστάτην διά τας δύο ορφανάς. Ήτον άρα όχι μόνον μοιχαλίσ, αλλά και αιμομίκτρια. — Πώς καταντήσαμε!. . . Σόμαρα-Γόμαρα! είπε σείων την κεφαλήν εις απλοϊκός γέρων. — Λαός Σοδόμων και λαός Γομόρρας, διώρθωσεν ο κυρ-Αναγνώστης της Ευγενίτσας, ο ψάλτης του ναού της Παναγίας.

— Θα μας χαλάσ' ο Θεός, παιδάκι μ'! συνεπέρανε μία γραία. . .

Η Κρατήρα δεν επίστευσε ποτέ εις την ενοχήν της αδελφής της, ούτε ηθέλησε να την εξετάση, επειδή επροτίμα ν' αγνοή και να πιστεύη εις την αθωότητα. Μόνον παρεκάλεσε τον πνευματικόν να την «ορμηνέψη», και είπεν εις τον πάτερ Ιωακείμ, ένα περιπλανώμενον καλόγηρον λίαν ιδιόρρυθμον, να «της πη καλά λόγια». Αύτη έτεινε να πιστεύση, ότι αι τρεις ημέραι παραπάνω ήσαν μία παραδρομή της φύσεως, έν λάθος εις το μέτρημα των ημερών, επειδή οι νόμοι τους οποίους έβαλεν ο Πανάγαθος Θεός, δεν της εφαινοντο να είνε τόσο στενοί και γλίσχροι, όσον τα κατάστιχα των τοκογλύφων και οι λογαριασμοί των γραϊδίων της γειτονιάς· ελέχθη ότι γυναικολόγος ιατρός, εκ της πρωτευούσης, ακούσας την διήγησιν, απεφάνθη ότι συμβαίνει, καιτοι πολύ σπανίως, να μένη το έμβρυον ημέρας τινάς περισσότερο εις την κοιλίαν της μητρός, ένεκα ιδιαίτερας τινός νάρκης ή κακοπαθείας. Ο συνήγορος της γυναικός, λεπτολόγος σοφιστής, παρετήρησε τα εξής: Πρέπει λοιπόν ως κριτήριο της συζυγικής πίστεως, εκ μέρους της γυναικός, να ληφθώσιν αι ιδιαίτεροι περιστάσεις και συμπτώσεις, τα μειονεκτήματα τα απορρέοντα εκ του επαγγέλματος του συζύγου, και όχι ο χαρακτήρ και η ενδόμυχος πεποίθησις και το καλώς νοούμενον συμφέρον; Εάν ούτως έχη, αι γυναίκες των χωρικών, γεωργών και ποιμένων, πρέπει να θεωρώνται ως πισταί, μόνον διότι δεν αποδημούσιν οι σύζυγοί των, και διότι δεν είνε δυνατόν να γείνη εις το δημόσιον υπολογισμός τοιούτος μηνών και ημερών, οποίος καταχρηστικώς και αδεία της συγκυρίας γίνεται διά τας γυναίκας των θαλασσινών;

Προσέτι ο νομομαθής ούτος είπε και τα εξής : Αυτή η Ιερά Γραφή μας λέγει: «Εν ταις ημέραις εκείναις συνέλαβεν Ελισσάβητ», εννοούσα μίαν των ημερών εκείνων, ή περί τας ημέρας εκείνας, αλλά δεν μας λέγει ότι η μήτηρ του Προδρόμου συνέλαβε την δείνα ημέραν ακριβώς.

Εις την βιβλικήν ταύτην μαρτυρίαν, την οποίαν επεκαλέσθη ο ειρημένος δικηγόρος, ο αντίδικος αντείπεν ότι το καθαυτό κείμενον του Ευαγγελίου δεν λέγει: «εν ταις ημέραις εκείναις», αλλ' εν συνεχεία λόγου: «μετά δε τας ημέρας ταύτας συνέλαβεν Ελισσάβητ». Όσον αφορά το πρώτον, το συλλογιστικόν επιχείρημα του πληρεξουσίου της εναγομένης, ο συνήγορος του ενάγοντος παρετήρησεν ότι η δικαιοσύνη των ανθρώπων εξ ανάγκης είνε ατελής, και το γνωρίζομεν όλοι, αλλά δεν είνε τούτο λόγος, διότι, σύννοιδεν εαυτήν ατελή, να παραιτηθή και να παύση υπάρχουσα. Διότι η δικαιοσύνη θα εξεθρονίζετο πράγματι, και θα ετίθετο εις απαγόρευσιν, εάν ησπάζετο τον συλλογισμόν του αντιδίκου. Όταν καταδικάζεται εις αποδεδειγμένος κλέπτης ή φονεύς ή μοιχός, όλοι γνωρίζομεν ότι υπήρξαν και υπάρχουσι και δυνατόν να υπάρχωσιν τινες, πολλοί ή ολίγοι, κλέπται, φονείς ή μοιχοί, λανθάνοντες και διαφεύγοντες τον πέλεκυν της ανθρωπίνης δικαιοσύνης. Αλλά δεν είνε τούτο λόγος, όπως μη τιμωρώνται και οι φωραθέντες ως ένοχοι των εγκλημάτων αυτών. «Εν ώ εύρω σε, εκεί και κρινώ σε». Η δικαιοσύνη αμυνομένη υπέρ της ανθρωπότητας, τιμωρεί σήμερα όσους αν συλλάβη δράστας των εγκλημάτων αυτών, και επιφυλάττεται δι' εκείνους, όσοι προς καιρόν ίσως διαφεύγουν τας χείρας της, αν τους συλλάβη αύριον. . . Δευτερολογών ο πληρεξούσιος της εναγομένης παρετήρησε μετά τινος λεπτού σαρκασμού, ότι, συμφώνως με τα πορίσματα της διαλεκτικής του αντιδίκου, θα ήτο ως να έδιδεν η Θέμις συνταγήν και νουθεσίαν εις τας θελούσας να αμαρτήσωσι, και ως να έλεγεν εις αυτάς: «Κυττάξατε καλά, εάν επιθυμητέ να λάβητε εραστήν, να πράττητε τούτο επιδημούντος του συζύγου, και όχι εν καιρώ απουσίας τούτου». Αλλ' ο συνήγορος του ενάγοντος υπέλαβεν, ότι περιπτή θα ήτο τοιαύτη συνταγή, διότι η έννοια αυτής είνε αυτόδηλος, και αι θυγατέρες της Εύας δεν θα είχαν ανάγκην τοιαύτης διδασκαλίας (Γέλωτες του ακροατηρίου).

Τέλος, μετά πολλά, εδόθη το διαζύγιον. . . Η Σοφούλα είχεν εκτεθή επί τόσον χρόνον εις την αγωνίαν και την καταλαλίαν του κόσμου την ανηλεή, και είτα έμεινε, με έν παιδίον μόνον, πλησίον της αδελφής της, άνανδρος όπως πρότερον, μήτηρ άνευ συζύγου και χήρα άνευ μεσολαβήσεως θανάτου. . . Ευτυχώς δι' αυτήν, αφού ανέθρεψε το τέκνον της, προσεβλήθη εκ νόσου, και βραδέως-

βραδέως ετήκετο, εωσότου μετά δεκαπέντε έτη απέθανε νέα ακόμη και ωραία — αλλά και δεν άφησε κατόπιν της εις το πέλαγος του βίου εκτεθειμένον εις τα βέλη του κόσμου τον Κώτσον της.

Το τέκνον εκείνο της οδύνης, καθόσον ηλικιούτο, εγένετο ρωμαλέος και μεγαλόσωμος, άφοβος και τολμηρός. Πριν γείνη έφηβος, εφάινετο ως τέλειος νεανίας, είχεν αναδειχθή φοβερός αναρριχητής εις δένδρα . . . Ανέβαινεν εις βράχους, εις κρημνούς, εις κορυφάς, παντού όπου δυσκόλως θα τον έφθανεν η φήμη, το όνειδος, ο φθόνος των άλλων παιδιών, τα οποία εις την ελαχίστην οργήν, εκ μικράς αφορμής ή και χωρίς αφορμήν, εσφενδόνιζον κατ' αυτού, συνήθως εκ των νώτων, το δύσφημον όνομα της νοθείας, σπανίως κατά πρόσωπον, επειδή ο Κώττος ήτον χειροδύναμος, κ' αν έπιανε κανέν παιδίον, εις την βράσιν του θυμού του, θα του έσπαζε τα κόκκαλα με τους γρόνθους του. Έτρεχεν εδώ, εκεί, ως αγριοκάσικον, παιδίον υψηλόν και ρωμαλέον, ανερριχάτο εις βράχους και δένδρα, παντού όπου ενόμιζεν ότι δεν θα τον έφθανεν η ηχώ της απαισίας λέξεως· και η ηχώ ανήρχετο μεγαλοφωνοτέρα εις τα ύψη εκείνα, και παντού τον κατεδίωκε. . .

— Κάπου να πας να κρυφτής βαθειά, παιδάκι μου, για να μη σε βλέπουνε, και να μη σ' ακούνε, του είπε μια των ημερών μία γραία γειτόνισσα, στρυφνή, διφορομένης ψυχής.

Και η μοίρα του, ήτις τον είχε λικνίσει παιδιόθεν με το άσμα της συμφοράς, έμελλε να τον πάρη και να τον κρύψη βαθειά, εις τα σπλάγχνα της γης διά να μη τον βλέπουν, μήτε να τους βλέπη, να μη τον ακούουν, μήτε να τους ακούη. . . Όταν έγεινε δεκαπέντε ετών, είχεν αναρριχηθή μια των ημερών εις υπερύψηλον δένδρον, λεύκαν κυπαρισσοειδή, από τας οποίας κατασκευάζουν τα κατάρτια των πλοίων. Ο Κώττος επλησίαζε να φθάση εις την κορυφήν, όταν έν παιδίον, το οποίον πολλάκις τον είχεν ενοχλήσει, διήλθε τρέχον αποκάτω, και εύρεν ευκαιρίαν να φωνάξη προς τον αναρριχώμενον το σύνηθες υβριστικόν όνομα. . . Μετ' ολίγα δευτερόλεπτα, ο Κώττος έπιπτε κάτω εις την γην, από ύψος είκοσι μέτρων. Είχε ξεπιασθή με την μίαν χείρα, και είχε κυττάξει οργίλος προς τα κάτω. Φαίνεται ότι η ύβρις του διελθόντος παιδίου τον είχεν ερεθίσει υπερμέτρως και τον είχε κάμει να χάση την λαβήν. . Ο άτυχος Κώττος έζησεν ολίγας ώρας αναίσθητος, και είτα εξέπνευσεν. . .

Όταν πρώτην φοράν ήκουσεν, ή πρώτην φοράν έδωκε προσοχήν εις το όνομα, το οποίον του έρριπεν έν παιδίον, εκεί όπου εμάλλωσαν, παίζοντας μαζί της αμάδες, και συγχρόνως το παιδίον ετράπη εις φυγήν, ο Κώττος ήτο δέκα περίπου ετών. Μαντεύσας ότι η λέξις είχε κακήν σημασίαν, εκυνήγησε το παιδίον, αλλά δεν ημπόρεσε να το φθάση. Το ξένον παιδίον ανέβη εις τον Επάνω Μαχαλάν, συνησπίσθη με άλλους δύο ομήλικας, και οι τρεις ήρχισαν, ωφελούμενοι από το υψηλόν του τόπου, να πετροβολούν τον Κώτσον, όστις ηναγκάσθη εις υποχώρησιν. Πάραυτα έτρεξε προς την μητέρα του.

— Δεν μου λες, μάννα, τι θα πη «μούλος»;

Η Σοφούλα ωχρίασεν, είτα ετραύλισεν·

— Πού τον άκουσες. . . αυτόν το λόγο;

— Ο Γιάννης της Φαμελούς, τώρα που παίζαμε μαζί, κ' εμαλλώσαμε, έφυγε τρέχοντας και μ' εφώναξε : «Μούλο! Μούλο!» Αχ! δεν τον έφτασα, να του δείξω εγώ. . . . Πες μου, μάννα, τι να πη;. . .

— Το στόμα τους να πιαστή!. . . να βγάλουν τη φάγουσα, ναι! ήρχισε να καταράται ταπεινή τη φωνή, ελθούσα εις επικουρίαν της αδελφής της η Κρατήρα.

— Θα μου πης, μάννα, και συ, θεια, τι θα πη; επέμεινε θορυβών και κλαίων, κτυπών τους πόδας του εις το έδαφος.

Τότε η θεία του ανέλαβε να του εξηγήση, λησμονούσα ότι ήρχετο εις αντίφασιν με τας προ μικρού κατάρας της.

— Νά, σε βλέπουνε, βρε συ, πού είσαι ξανθός. . . . κ' επειδή τάχα, απ' την τρίχα σου τους φαίνεται να μοιάζης σαν μουλαράκι, γι' αυτό σε φωνάζουν έτσι δα. . . .

Ο Κώτσος δεν επείσθη. Η Κρατήρα επρόσθεσεν·

— Όπως της Μπουλίνας το γυιο, που είνε κοκκινομάλλης, τονε λένε Κοκκίνη. . . και το Γιώργη της Μελάχρω, που είνε μαύρος, τότε φωνάζουνε Αραπάκη. . . Κατάλαβες τώρα.

Ο μικρός ήρχισε να καταπραΰνεται, μαγευόμενος περισσότερο από την γλυκείαν φωνήν της θείας του, ή όσον επείθετο από την έννοιαν των λόγων της.

— Όπως και τον Νίκο της Κοντούλας, που τότε λένε Μελίσση, γιατί είνε σα βόι, τάχα, ε; είπε.

— Ναι, μαθές, επεβεβαίωσεν η Κρατήρα.

— Και τον Μιχάλη του Κορωνιού, που τότε λένε Ψαρή, όπως τη γίδα;

— Ίσα, ίσα αυτό.

Ο Κώτσος ησύχασε προς καιρόν. Αλλ' είχε παρατηρήσει ότι το όνομα εκείνο το ετόξευον κατ' αυτού με περισσότεραν κακίαν, παρ' όσην συνήθως εδείκνυον προς όσους εκάλουν «Ψαρή» ή, «Μελίσση». Ολίγον καιρόν ύστερον, ήρχισε να εξετάζη κατ' ιδίαν την θείαν του.

— Για, να σου πω, θεια; Δε μου λες, γιατί ο πατέρας άφησε τη μάννα μου, κ' επήρε άλλη γυναίκα;

— Δεν είνε δουλειά σου, να τα εξετάζης αυτά, απήντησε, προσπαθούσα υπό το αυστηρόν του τόνου να κρύψη την αμηχανίαν της η Κρατήρα.

— Δεν είνε δουλειά μου; επανέλαβεν έτοιμος να κλαύση ο Κώτσος. Ναι, γιατί με φωνάζουν «Μούλο», επειδή τάχα δεν έχω πατέρα, κ' όχι απ' το χρώμα των μαλλιών μου, που μου έλεγες. . . Τότε η Κρατήρα εσκέφθη προς στιγμήν και ως φρόνιμος γεροντοκόρη έκρινεν ότι δεν ωφελούσε να κρύψη την αλήθειαν από το ανεπιόν της, επειδή εις την εποχήν αυτήν της ελλείψεως παντός χαλινού, τα παιδιά τα μανθάνουν πρωίμως όλα, και, αν αύτη εσιώπα, ο μικρός θα εμάνθανε πολύ περισσότερα παρ' όσα έπρεπε να ξεύρη, απ' τα άλλα παιδιά του χωρίου από λόγια του δρόμου και από ακούσματα της αγοράς. Και λοιπόν του είπεν·

— Άκουσε, Κώτσο μου. Η μητέρα σου, όταν σε είχε στην κοιλιά, αρρώστησε, και της ήρθε αδυναμία και δεν μπόρεσε να σε γεννήση στην ώρα της. . . Και απάνω στην αρρώστια της που σε είχε στην κοιλιά, μέσ' τον ύπνο της φώναζε : «το παιδί! το παιδί!» κ' ύστερα που σε γέννησε, και τώρα ακόμη όλο άρρωστη είνε, ολοένα φωνάζει, στα ξυπνητά της και στον ύπνο της: «το παιδί! το παιδί μου!» Νοιώθεις τι αδυναμία έχει σ' εσένα, κι αγροικάς με τι πόνο και καϋμό σ' ανάθρεψε;. . . Και σαν της ήρθε η πρώτη αρρώστια, πριν σε γεννήση, σ' εβάσταξε μέσ' την κοιλιά μια-δυο μέραις παραπάνω. Τότε τα λαδικά, ας είνε καλά που τα ξετάζουν όλα, μέτρησαν τους μήνες, και της μέραις, κ' είπαν τάχα πώς η μάννα σου δεν σε είχε κάμει με τον άνδρα της, που έλειπε εννέα μήνες με το καράβι, επειδής έμεινες μέσ' την κοιλιά, αυταίς της δύο-τρεις μέραις παραπάνω. . . Τότε ο πατέρας σου, δεν θέλω να πω κακό λόγο, που μου είχε ψήσει το ψάρι στα χείλη, και με ανάγκασε να αποθηκέψω εγώ το βιο μου και να του δώσω τρεις χιλιάδες μετρητά, επειδή επέμενε κ' ήθελε «το μέτρημα! το μέτρημα!» κ' ως την τελευταία στιγμή δεν ήθελε να στεφανωθή αν δεν του μετρούσα τα λεπτά. . . ώστε, αφού έδωκα της μητέρας σου τα μισά κτήματα, όλο το μερδικό μου εγώ, για να του εύρω το μέτρημα να του δώσω. . . κοντολογής, ο πατέρας σου επίστεψε τα λόγια του κόσμου, και είπε ότι δεν σε γνωρίζει για παιδί του. Μα εσύ, καθώς κι' όλα τα ορφανά, έχεις το Θεό πατέρα, και πρέπει ν' αγαπάς την μητέρα σου, που δε σου έφταιξε τίποτε και παιδεύεται με τόσον πόνο και καϋμό να σ' αναθρέψη. . . Και νάσαι φρόνιμος και καλός, και καθέννας που έσφαλε, απ' το Θεό θα τώρη. Και με άλλον να σε είχε κάμει η μάννα σου, πάλι, εσύ δε φταις τίποτε, και δεν πρέπει να σε πειράζουν γι' αυτό, μα είνε παιδιά, και δεν θέλουν ξεσυνέριο, επειδή δεν ξεύρουν τι τους γίνεται. . . Γείνε συ φρόνιμος και καλός και θα ιδής πως αυτό δεν μπορεί να σε βλάβη. . . Ας σ' αξιώση ο θεός να προκόψης και να γείνης χρήσιμος άνθρωπος, κ' οι ίδιοι που σε βρίζουν τώρα, θάρχωνται μια μέρα να σου βάζουν μετάνοιες . . . και συ θα τους κάνης το βαρύ. . . Μονάχα, Κώτσό μου, νάχης την ευχή

του Χριστού, κύτταξε να μην παραπονέσης την μάννα σου, που σ' αγαπά τόσο. . . Ανίσως εσύ πεισμώνης σαν παιδί, εκείνης η καρδιά της είχε ματωμένη γι' αυτά και γι' αυτά τα πράγματα.

Την εσπέραν λοιπόν εκείνην του φθινοπώρου η Κρατήρα είχε μείνει με τον ανεψιόν της εις τον ελαιώνα, και είχαν κλεισθή εις το μικρόν καλύβι διά να κοιμηθώσι. Πλησίον του κτήματος υπήρχε μέγα δάσος, βαθύς δρυμών, από γιγαντιαία εξαίσια δένδρα.

Παρά την είσοδον του δάσους, εις τα νοτιοδυτικά σύνορα του ελαιώνος, υπήρχον πολλά ερείπια, έν σπήλαιον ή υπόγειον περιέργου σχήματος και κατασκευής, το οποίον εκαλείτο δρακοσπηλιά. Ήρχιζεν από μίαν οπήν βράχου, όστις είχε χρησιμεύσει ως ακρογωνιαίος λίθος ενός κατηρειπωμένου κτιρίου, και ανήρχετο προς τ' άνω, εντός υψηλού βράχου κωνοειδούς, όστις απετέλει την κορυφήν της δειράδος. Έλεγαν ότι εντός του σπηλαίου εκείνου ηκούετο ενίοτε παράδοξος ήχος και μεγάλη βοή. Τα κατηρειπωμένα κτίρια ήσαν τρία ή τέσσαρα.

Η οπή εντός του βράχου ανήρχετο εις διάστημα πολλών οργυιών, ως ελέγετο, εις το κοίλον του βράχου, και απέληγεν εις την κορυφήν όπου είχε διέξοδον. Ελέγετο ότι εκεί μέσα ενεφώλευε τον παλαιόν καιρόν ένας Δράκος, όστις έκρυπτεν εκεί θησαυρούς, τους οποίους εφύλαττον και **έβοσκον** την νύκτα διάφοροι Αράπηδες σκλάβοι του.

Τριγύρω εις τα ερείπια έβγαιναν την νύκτα όχι ολίγα στοιχειά, εξωτικά και κρούσματα. Από την θέσιν των ερειπίων ήρχιζεν έν ρεύμα στενόν, σύσκιον, το οποίον κατήρχετο βαθύ, κάτω εις την κοιλάδα, και εντός του ρεύματος, ολίγον παρακάτω από τα ερείπια, υπήρχε μία κρήνη παλαιά, εις την ρίζαν γηραιού δένδρου, μ' ένα τάπι δεμένον δι' αλύσεως εις κρίκον επί του γηραιού κορμού· εκαλείτο κοινώς το Κρύο Πηγάδι, ήτο δε κρύον όχι μόνον το νερόν, εκ του οποίου πολλοί δεν έπινον λέγοντες ότι ήτο στοιχειωμένον, αλλ' ο υγρός αήρ, το περιβάλλον και το σύσκιον και σκοτεινόν της μικράς κλεισωρείας. Πολλαί γραίαι, από τας πρωτινάς, όσαι είχαν γεννηθή περί τα αρχάς του αιώνος, όταν ήσαν ηναγκασμένοι να διέλθωσιν από το στενόν τούτο, συνήθιζαν να χαιρετούν την παλαιάν κρήνην διά συνθηματικής ρήσεως·

— Χαίρε και συ, Κρύο Πηγαδάκι, με το ζώδιό σου! Μερικαί έλεγον : «καϋμένο Κρύο Πηγάδι», και άλλαι τινές έλεγον ευφημότερον: «καλό Πηγαδάκι, με το ζώδιό σου». Όλος ο τόπος τριγύρω, τα ερείπια και το ρεύμα, έβριθεν από νεράιδες την ημέραν, εμυρμηκία την νύκτα από στοιχειά και φαντάσματα.

Εις το «Κρύο Πηγάδι», πολλοί διηγούνται ότι είχαν ιδεί να κάθεται ένας Αράπης, με την τσιμπούκα του. Διάφορα πλάσματα, χωριατόπουλα, τσομπανόπουλα και βοσκοπούλες, είχαν «χτυπηθή», διότι ευρέθησαν εις κακήν ώραν σιμά στο «Κρύο Πηγάδι». Η Καμπαναχμάκαινα, ποιμενίς προβάτων και μήτηρ δέκα παιδίων, είχε πάθει την νύκτα από αφωνίαν και παραλυσίαν.

Ο Κώτσος, το τέκνον της συμφοράς, είχε μάθει ν' αγαπά την εξοχήν, σιμά εις την θείαν του, και την ηκολούθει συχνά εις τας εκδρομάς της. Η μήτηρ του έμενε κατ' οίκον. Έπασχε σωματικώς από την γένναν της και είχε τρωθή ηθικώς από τα βέλη της δυσφημίας. Η αδελφή της ήτον σχεδόν αγροδίαιτος.

Ο Κώτσος ηγάπα όλα τα της εξοχής, τα βουνά και τα δάση, τας βρύσεις, τα ρεύματα και τα ερείπια, ως και αυτά τα φαντάσματα. Είχε γείνει σχεδόν μισάνθρωπος, από το όνειδος το οποίον του έρριπτον οι ομήλικοί του. Είχε παύσει να φοιτά εις το σχολείον εξ αιτίας της συμπεριφοράς των συμμαθητών του, τους οποίους δυσκόλως θα εσωφρόνιζε, και αν είχε την συνήθειαν να τους «μαρτυράη στο δάσκαλο» (το οποίον όμως εθεωρείτο ως στίγμα κακής προδοσίας μεταξύ των παιδίων). Άλλην άρα καταφυγήν δεν είχεν, ειμή να κάμνη συχνά καυγάδες και να δέρνη τους συμμαθητάς του — ενίοτε και να της τρώγη.

Κατόπιν μιας τελευταίας σκηνής, καθ' ην έδειρε δύο-τρεις εκ των συμμαθητών του, οι δαρέντες «τον εμαρτύρησαν» εις τον δάσκαλον. Ο ίδιος δεν ηθέλησε — εντράπη ή εδίστασε να πη εις τον δάσκαλον το επίθετον, το οποίον κατ' αυτού ετόξευον οι άλλοι. Αλλά τότε το βάρος της οργής έπεσεν επ' αυτόν. Όχι μόνον «έφαγε ξύλο», με την λεππίν βέργαν του δασκάλου η οποία έτσουζεν, αλλ' «απεβλήθη προσκαίρως» από τα μαθήματα. Μάτην, αφού ο ίδιος δεν ήθελε «να μαρτυρήση», η θεία του προσεφέρθη να υπάγη αυτή «ν' αγκαλέση» στον δάσκαλον τα άλλα παιδία, τα οποία του έλεγαν «έτσι κ' έτσι» και του εφώναζαν «αυτό κι' αυτό». Ο Κώτσος αυτοβούλως την προσωρινήν αποβολήν την μετέβαλεν εις διαρκή λιποταξίαν, και δεν επάτησε πλέον εις το σχολείον. Ήτον δε τότε δεκατριών ετών.

Και άλλοτε ο Κώτσος είχε «φάγει ξύλο» από τον διδάσκαλον, χωρίς να ππαίη — ενώ άλλην φοράν πάλιν είχε μείνει ατιμώρητος, ενώ έππαιεν. Αλλά τότε ο πλάνος καλόγηρος, ο πάτερ-Ιωακείμ, τον «ορμήνευσε» και του είπεν, ότι 'ς αυτόν τον κόσμον «εν άλλοις παιδευόμεθα», και προσεπάθησε να του εξηγήση το απόφθεγμα: «οι αδικούντες πολλοί, αδικούμενος ουδέ εις».

Έμαθε λοιπόν ν' αγαπά την ερημίαν, ν' αγαπά τα ερείπια, ως και αυτά τα στοιχειά και τα φαντάσματα. Α! τα στοιχειά δεν του ήθελαν κακόν ούτε τον είχαν αδικήσει.

Δεν του είχαν ρίψει ποτέ κατά πρόσωπον, ούτε εκ των νώτων, το απαίσιον κοινωνικόν όνειδος.

Ο Κώτσος είχεν ένα πόθον βαθύν, μίαν ακράτητον περιέργειαν. Ήθελε να δοκιμάση να εισέλθη εις την οπήν του σπηλαίου εκείνου, το οποίον, ενώ εφαινέτο να καταδύεται κάτω εις την γην, ανήρχετο είτα εις την κορυφήν του βράχου. Ήτον εκείνη, η Δρακοσπηλιά, και είχε μεγάλην δι' αυτόν έλξιν. Είχε δοκιμάσει άπαξ ήδη, την ημέραν. Αλλ' η θεία του, ήτις τον επετήρει αγρύπνως, έτρεξε και τον ανεκάλεσε πλησίον της.

— Μην το κάμης αυτό, παιδάκι μου! στη Δρακοσπηλιά μέσα ήθελες να μβης;. . Θεός φυλάξη! μην είσαι απόκοτος!. . .

— Είνε κανείς Δράκος μέσα, θεια;

— Και δράκος να μην είνε, ποιος ξέρει; Μπορεί να βαρέσης πουθενά. . . είνε σκοτάδι, και ποιος ξέρει τι γκρίφια έχει μέσα . . . Μπορεί να κακοπάθης. . . ή να πάρης φρίξι και να σκιαχτής. . . Λένε πως έχει μια κακή βοή αυτή η σπηλιά, άμα χωθή άνθρωπος μέσα. . .

Ο Κώτσος εφάνη ότι ήκουσε την συμβουλήν της θείας του, κ' επανήλθε μαζί της εις τον ελαιώνα. Αλλ' ο πόθος και η περιέργειά του ηύξησεν.

Είχεν ακούσει από τα παιδία και τας γραίας ότι ο Δράκος, όστις εκατοικούσε τον παλαιόν καιρόν εκεί μέσα, μπορούσε να κάμη έναν άνθρωπον πλούσιον, στο κέφι του επάνω, άμα ήθελεν, εκτός αν επροτίμα — το οποίον ήτο και συχνότερον — να τον βλάψη και να τον μισερέψη διά πάντοτε, τον τολμηρόν επισκέπτην. Είχεν εκεί ταμιευμένα ο Δράκος γρόσια πολλά, φλωριά αναρίθμητα, τα οποία ένας Αράπης έβγαινε την νύκτα και τα εχόρευε, σιμά εις το στόμιον του σπηλαίου, σπινθηρίζοντα εις το φως της σελήνης. Ωνειροπόλει να διαλάθη την προσοχήν του Αράπη, ν' αρπάση όσα ειμπορέση φλωριά, εκεί που τα εχόρευε. Με αυτά τα φλωριά θα εξεχρέωνε πρώτον τα κτήματα της θείας του, επειδή το χρέος την έκαμνε να στενάζη. Είτα θα άφηνεν εις τας δύο γυναίκας αρκετά διά να καλοζούν, και αυτός θα εσκάρωνεν «ένα μεγάλο καράβι τριοκάταρτο», θα επήγαινε να ταξειδεύση, και θα έφερνεν από τα ταξείδια «κόφες τάλλαρα», καθώς είχεν ακούσει να διηγούνται διά τα πλοία όσα ανέβησαν εις την Μαύρην Θάλασσαν κατά τον πόλεμον τον Κριμαϊκόν, ότι είχαν γεμίσει το αμπάρι από τάλλαρα, και τα εμοίραζαν «με της κόφαις» εις τους συντρόφους, τον λοστρόμον και τους ναύτας και αυτόν τον μούτσον. . . Μ' εκείνα τα τάλλαρα θα έμβαινε καλά στα μάτια εκείνων των φθονερών παιδίων, των σημερινών εχθρών του, και θα ήρχοντο να του βάζουν μετάνοιες στρωταίς, καθώς έλεγεν η θεία του.

Την νύκτα εκείνην, καθ' ἣν εἶχε κατακλιθῆ, αφοῦ ἐπείσθη ὅτι ἡ θεία του εκοιμάτο βαθέως, κουρασμένη καθὼς ἦτον, ἐσηκώθη χωρὶς κρότον, ἤνοιξε τὴν θύραν με ἄκραν προφύλαξιν. Ἐπήρε μαζί του ἓνα κουτί σπέρτα, ἓνα χονδρὸν τεμάχιον λαμπάδος κηρίνης, ἐκλείσεν ἀθορύβως τὴν θύραν ἐξωθεν, κ' ἔτρεξε πρὸς τὸ μέρος τῆς Δρακοσπηλιάς.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀρτίως ἀνατείλει δρεπανοειδῆς. Ἦτον σχεδὸν μεσάνυκτα· ἐφθασε μετ' ὀλίγον εἰς τὰ ερείπια.

Εἰσήλθεν ἐντὸς τῶν κατηρειπωμένων κτιρίων, ἐφθασεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ υπογείου ἀντροῦ, ἀναψε τὸ σπέρτον, εἶτα τὸ κηρίον. Ἐκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ εἰσήλθεν εἰς τὴν σπήν.

Τὸ χάσμα ἐχώρει ἀνέτως ἄνθρωπον, ὁ δὲ Κώτσος ἦτο μεγαλόσωμον παιδίον. Ἡσθάνθη ψυχρὸν, υγρὸν ἀέρα εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐπάτει ἐπὶ κόνεως ἢ ἀμμου. Ἐχαμήλωσεν, ἐκυρτώθη. Προέβη ὀλίγα βήματα. Ἄλλο δὲν ἐβλεπεν ἢ μαῦρον τοῖχον, σχεδὸν ομαλόν, ὡς λαξευτόν, καὶ ἤκουεν ἀόριστον βόμβον ἐρχόμενον ἐσωθεν. Ἦτον ὡς βόμβος μυιῶν ἢ ὡς πτερυγίσματα ελαφρὰ μικρῶν πουλιῶν. Διέβλεπε προσέτι ἀμυδρά σχήματα, ὅμοια με ἀποστάγματα ἀπὸ σύμπλεγμα ἀναμμένων κηρίων, ἢ με κρύσταλλα κρεμάμενα ἐν καιρῷ παγετοῦ ἀπὸ τοὺς σταλαγμοὺς τῶν στεγῶν.

Ἀποτόμως ὁ δρόμος του ἐκόπη. Ὁ τοίχος, ὅστις μέχρι τούδε ἐσηκμάτιζε θόλον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του, ἐφάνη ὡς νὰ κατήλθε κ' ἐκρεμάσθη μέχρι τοῦ ἐδάφους, καὶ του ἐφράξε τὴν ὁδόν.

Τότε ὁ Κώτσος περιέφερε τὸ κηρίον του ἐδῶ κ' ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδῃ ἀν ὑπήρχε πού δίοδος, ἀλλὰ ρεῦμα ἀέρος ἔπεσεν ἀποτόμως ἐπάνω εἰς τὸ κηρίον καὶ τὸ ἐσβυσε.

Συγχρόνως ὁ Κώτσος ἤκουσεν ἢ του ἐφάνη ὅτι ἤκουσε μίαν βοήν υποχθόνιον, ὑπόκωφον φωνήν, ἣτις ἤρχετο ἀγρία ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ σπηλαίου.

Ἡ φωνή του ἐφάνη ὅτι ἔλεγε·

— Μοῦ . . . λο! Μοῦ . . . λο!

Λοιπὸν, ὡς καὶ τὰ φαντάσματα εἰξευραν τὴν δυστυχίαν του! Λοιπὸν καὶ τὰ ξωτικά ὅλα ἐγνώριζαν τὸ τρωτὸν μέρος του! Καὶ ὁ Δράκος διὰ τῆς φωνῆς του ἐπεκύρωνε τὰς φωνὰς τῶν μοχθηρῶν παιδιῶν! Ὁ Κώτσος ἐτράπη εἰς φυγὴν. Καθὼς ἐστράφη ὀπίσω, εἰς τὸ σκότος, πρὸς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου, ζητῶν νὰ εὕρῃ ἀκτίνα τῆς σελήνης ευμενῆ, ἣτις νὰ του φέξῃ εἰς τὸν δρόμον του, ἐκτύπησε τὴν κεφαλὴν σφοδρῶς εἰς τὸν θόλον τοῦ βράχου. Του ἤλθε στιγμιαία ζάλη.

Ἄ! ἔπρεπε νὰ εἶχε κτυπήσῃ τὴν κεφαλὴν του πρωτῆτερα, ὅταν ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Δράκου. . . Ἡ μάλλον, ὠφείλε νὰ κτυπά τὸ κεφάλι του ἀπὸ πολὺ πρὶν. . . πρὶν γεννηθῆ ἀκόμη. Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν φαντασίαν του μειδιώσα καὶ μορφάζουσα ἡ ὄψις τοῦ περιπλανωμένου μοναχοῦ, τοῦ Ἰωακείμ, ὅστις ἄλλοτε του εἶχε διηγηθῆ περὶ τῆς ἀφελοῦς περιεργείας τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐρωτῶντων περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, ἀν ὁ ἴδιος ἤμαρτεν ἢ οἱ γονεῖς του διὰ νὰ γεννηθῆ τυφλός.

Καὶ αὐτὸς ὁ Κώτσος ἦτο κάτι περισσότερον τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ — ἦτο ἐκ γενετῆς κατάδικος.

Ὅταν συνήλθεν ἀπὸ τὴν ζάλην, ἐπέστρεψε ριγῶν καὶ τρέμων πλησίον τῆς θείας του. Τὴν εὗρεν ἐξυπνον. Αὕτη εἶχεν «ἀλαφιασθῆ» μέσα στὸν ὕπνον τῆς, κ' ἐξυπνήσασα, δὲν εὗρε πλησίον τῆς τὸν ἀνεψιὸν τῆς.

Ἐξαφνίσθη, ἐτρόμαξεν. Ἐσηκώθη καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν. Ὑπώπτευσεν ὅτι ὁ Κώτσος θὰ εἶχεν ὑπάγει, ὁ ἀπόκοτος, πρὸς τὸ μέρος τῆς Δρακοσπηλιάς. Ἦρχισε νὰ τὸν κράζῃ ὀνομασί·

— Κώτσο! . . . πού εἶσαι!

Ἐνῶ ἐδίσταζε καὶ ἠτοιμάζετο, μισονδυτῆ καὶ ξυπόλητη, ὅπως ἦτον, νὰ τρέξῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ, εἶδε τὸν Κώτσον νὰ ἐρχεται. Ἦτον χλωμός ἀπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, καὶ χλωμός ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του.

— Τι ἔχεις; . . . Πού πήγεις;

Ὁ νέος ταχέως συνήλθε.

— Τίποτα . . . τίποτα, θεῖα, ἠσύχασε.

— Δεν σου είπα εγώ να μην πας στη Δρακοσπηλιά; Λέγε. . . τι έτρεξε;

— Άκουσα μια φωνή.

— Φωνή;. . . θάκουσες τη βοή που λένε πως βγαίνει τη νύχτα. Κ' εφοβήθηκες πολύ; . . . Κάμε το σταυρό σου, παιδί μου. . . Έλα να κοιμηθής, και να φυλάεσαι άλλη φορά, να μην είσαι απόκοτος.

— Η φωνή που άκουσα. . .

— Η φωνή; . . ε; τι;

— Έλεγε . . . ένα λόγο. . .

— Τι;

— Έλεγε «Μού . . . λο!»

Η Κρατήρα ησθάνθη πόνον, και συγχρόνως εγέλασεν. Ήρχισε να εξηγή εις τον ανεψιόν της·

— Άμα αποκοτήση κανείς, και πάη μέσ' τη Σπηλιά του Δράκου, νύχτα, μεσάνυχτα, αυτά θ' ακούση. . . Λένε πώς η βοή εκείνη της Σπηλιάς έχει ένα ιδίωμα, να ξαναλέη στον άνθρωπο ό,τι καϋμό έχει στη ζωή του. . . Κείνο, που του πονεί του καθενός, το λέει, τάχα με ανθρωπίνη φωνή. Τάκουσα που το έλεγαν οι παλαιοί, μα τώρα 'ς αυτά τα χρόνια δεν θα πήγε κανένας να μπη μέσ' στην Σπηλιά. Εσένα σου φάνηκε πως άκουσες: «Μούλο!» Αν επήγαινα εγώ μέσ' τη Δρακοσπηλιά, θα μου φαινετο πως ακούω: «το χρέος! το χρέος!», κείνον τον καϋμό που έχω. Αν επήγαινε η μάννα σου, θα έκαναν τ' αυτιά της πως ακούει: «το παιδί! το παιδί!» κι' αν επήγαινε ο προκομμένος ο πατέρας σου, θ' άκουε μια φωνή: «το μέτρημα! το μέτρημα!» Αυτό είνε η φωνή του Δράκου.

Ολίγον καιρόν ύστερον μετά τον τραγικόν θάνατον του παιδίου, αι δύο αδελφαί, πικραμένοι και μαυροφορούσαι — η μήτηρ ωχρά και μόλις δυναμένη να βαδίζη, εκ της αδυναμίας, μέλλουσα ν' αποθάνη ολίγας εβδομάδας ύστερον, η θεία ισχνή, ήλιοκαής και εγκαρτερούσα, — εξήλθον λίαν πρωί εις την εξοχήν. Εκεί συνήντησαν τον πλάνητα μοναχόν, τον Ιωακείμ.

Ούτος τας εχαιρέτησε μετά συμπαθείας, σείων την κεφαλήν, και ήρχισε να λέγη προς την ορφανήν του τέκνου μητέρα·

— Ε! κουράγιο, Σοφούλα! Τι να γένη, καϋμένη· εκεί, στον άλλον κόσμο, θα βρης πολλούς, πολλούς άλλους, και τον Κωσταντάκη σου μαζί. . . Τι να λες, εσύ, ταλαίπωρη· Βέβαια θα είπες, πως ήτον κακή ώρα! Α! η πλέον κακή ώρα είνε η ώρα της αμαρτίας, Σοφούλα! Αχ! τα οψώνια της αμαρτίας. . . Γι' αυτό είπε και ο όσιος Θεόδωρος ο Στουδίτης : «η δεξιά Σου, Χριστέ μου,. . . σκευωρίας πάσης περιφυλαξάτω με!».

Είπα, όταν η Σοφούλα απέστρεψε κλαίουσα την κεφαλήν, ο πλάνος μοναχός είπεν εις την πρεσβυτέραν αδελφήν της·

— Αχ! Κρατήρα, και να ήτον αθώα. . . θα επήγαινε μαζί με τους Μάρτυρας. . . Όπως κι' αν είνε, πιστεύω να βρη έλεος.

Κ' επειδή εκείνη τον εκύτταξεν εν αμηχανία, ο ρασοφόρος επανέλαβε ταπεινή τη φωνή, διά να μην τον ακούση η Σοφούλα·

— Απ' της δυο κακές ώρες, την μίαν που ένα πλάσμα έπεσε σε πειρασμό, κ' έφερ' ένα άλλο πλάσμα στον κόσμο, και την άλλην, που αυτό το δεύτερο πλάσμα έπεσε απ' το δένδρο κ' εσκοτώθη. — χωρίς την πρώτη, η δεύτερη ποτέ δεν θα ήρχετο — η χειροτέρα ώρα είνε η πρώτη, Κρατήρα!

ΤΑ ΣΥΧΑΡΗΚΙΑ

Τρεις χαραίς είχε την ημέραν εκείνην η κυρά-Γαλάτσαινα του Κασσανδριανού, χήρα του μακαρίτου ομωνύμου πλοιάρχου, αποθανόντος προ τινων ετών πτωχού μετά πολλές επιχειρήσεις. Η πρώτη ήτο ότι είχε αρραβωνίσει προ ολίγων ημερών την κόρην της, την Μυρσούδα, με καλόν γαμβρόν, τον Βασίλην τον Μπόνον. Η δευτέρα ήτο ότι σήμερον πρωτοχρονιάν εώρταζε την εορτήν του ονόματος του ο ίδιος ο γαμβρός της. Η τρίτη ήτο ότι έμελλον να τελεσθώσι την εσπέραν της αυτής ημέρας τα «μπατίκια» του γαμβρού εις την οικίαν της.

Η ιδέα της κυρά-Γαλάτσαινας ήτο να είχαν τελεσθή τα μπατίκια αφ' εσπέρας, την νύκτα του παλαιού χρόνου προς την ανατολήν του νέου, όπως θα ήτο πρόπον. Αλλά τα συμπεθερικά επέμειναν ν' αναβληθώσι τα μπατίκια διά την νύκτα της εορτής προς την 2 Ιανουαρίου. Οι λογαριασμοί, βλέπετε, των συγγενών του γαμβρού δεν συμφωνούν καθ' όλα τα μέρη πάντοτε με τους λογαριασμούς της μητρός της νύμφης. Ο λογαριασμός της κυρά-Γαλάτσαινας έλεγεν ότι, αν ετελούντο τα μπατίκια αφ' εσπέρας της παραμονής, μεθ' ό ο γαμβρός θα ήτο, κατά το έθος, ελεύθερος να επισκέπτηται δις και τρις της ημέρας την αρραβωνιαστικήν του εις την οικίαν της (ειμπορούσε, μάλιστα, αν ήτο αδιάκριτος, και να το στρώση «κόττα πήττα» εις το σπίτι της νύμφης), η μήτηρ της νύμφης θα εγλύτωνεν από κάμποσα γλυκύσματα και δώρα, τα οποία ήτον υπόχρεως να κουβαλήση εις τας οικίας των συμπεθερικών. Εν πρώτοις, αυτή η εορτή του ονόματος του γαμβρού θα ήγετο εις την οικίαν της νύμφης. Δεν θα ήτο τότε η κυρά-Γαλάτσαινα υποχρεωμένη να κουβαλήση ολόκληρον μέγα σινίον μπακλαβά εις την οικίαν της συμπεθέρας της, αλλά μεγάλα ταψία από ζαχαροχαμαλιά και άλλα τραγήματα εις τας οικίας των αδελφών και των θείων του γαμβρού, και συγχρόνως να κερνά αυτή όλην την ημέραν εις την οικίαν της, διά την εορτήν του ονόματος, και πάλιν την εσπέραν να έχη άλλα μεγάλα βάσανα, δοκιμαστήρια και ακροσφαλή, εις την οικίαν της, όπου θα ετελούντο τα μπατίκια.

Αλλ' ο λογαριασμός των συμπεθερικών έλεγεν ότι δεν ήτο πρόπον να φύγη από την μητέρα του ο γαμβρός, να εορτάση την ημέραν της εορτής του, πριν στεφανωθή ακόμη, εις την οικίαν της νύμφης. Του χρόνου, ότε θα εστεφανώνετο, ας εορτάση εις την οικίαν της νύμφης, την οποίαν θα έπαιρνε αυτή προίκα, με γεια της και με χαρά της. Αλλ' εφέτος διά τελευταίαν φοράν, ας μείνη ακόμη πλησίον της μητρός του. Θα ήτο σκάνδαλον να έφευγε. Τα χαμαλιά «τα κρυφά» τα είχαν φάγει ήδη οι συμπέθεροι όλοι — όσον τους επέτρεψε να φάγουν ο ίδιος ο γαμβρός. Διότι αυτός ο γαμβρός, ο Βασίλης ο Μπόνος, άμα είδε το ωραίον γανωμένον και στίλβον σινίον γεμάτων από ευώδη και προκλητικά, λευκά και ροδοκοκκινισμένα χαμαλιά, έβγαλεν από την ζώνην τον λάζον του, μικράν μάχαιραν την οποίαν έφερε πάντοτε εις την μέσην, και καρφώσας διά μιας τέσσαρα ή πέντε χαμαλιά, ήρχισε να τα καταβροχθίζη, κόπτων αυτά με τους προσθίους οδόντας, αλωνίζων με την γλώσσαν, και παραπέμπων αμέσως εις τον ουρανίσκον, χωρίς να τα μασσά με τους τραπεζίτας του. Αι αδελφαί του και οι γαμβροί του τον επέπληξαν δι' αυτό, αλλ' αυτός δεν ενόει τας παρατηρήσεις των. Αυτός δεν ήτο ο γαμβρός; Δική του δεν ήτο η νύμφη; Δικά του και τα προικιά. Δικά του και τα χαμαλιά, και όλοι οι μπακλαβάδες και όλα. Τα χαμαλιά μάλιστα τοιαύτην είχαν συμβολικήν έννοιαν. Διατί τα έλεγαν χαμαλιά; Εσήμαιναν τα άλλα χαίμαλιά, τα περιάπτα. Ήσαν φυλαχτικά, τα οποία του έστελνε η πενθερά του, διά να μην τον ιδή κακό μάτι, μην τύχη και τον αβασκάνη κανείς. Αλλά τα κρυφά χαμαλιά δεν θα ήρκουν, και αν επέτρεπεν ο γαμβρός, να τα φάγουν όλα οι συγγενείς. Τώρα, με τα μπατίκια, ήτο καιρός διά τα άλλα δώρα τα επίσημα. Και τα συμπεθερικά δεν θα εταιριάζοντο ποτέ εάν η συμπεθέρα ήθελε να τους το «πάη καπότο», οικονομούσα με τρόπον να εγίνοντο τα μπατίκια αφ' εσπέρας διά να δικαιολογηθή ότι δεν θα εκουβαλούσε νέα πράγματα εις τας πέντε ή έξ οικίας των στενωτέρων συγγενών του γαμβρού της, του Βασίλη. Άλλως, τα φανερά, τα επίσημα, επήγαιναν

μαζί με τα μβατίκια, τα οποία ήσαν, αυτό τούτο, φανέρωσις και επισημοποίησις του αρραβώνος, και τα κρυφά ουδέν άλλο ήσαν, ειμή αναγκαίον εφόδιον και συμπλήρωμα της τελετής του αρραβώνος, της νυκτός εκείνης, καθ' ήν είχε κατορθωθή τέλος, μετά πολλά βάσανα, «να δέσουν πανδρειαίς».

Ω! αυτοαίς η πανδρειαίς! Πόσα φαρμάκια την είχαν ποτίσει την κυρά- Γαλάτσαινα, και πώς της είχαν «ψήσει το ψάρι στα χείλη». Κατόπιν από την πρώτην προξενειάν, μετά πολλά λόγια και «μαναφούκια» και σκάνδαλα, ύστερον από πολλά ψι-ψι και πολλαίς αβανιαίς και κατηγορίαις, αφού ραδιούργα γύναια έβαζαν στα λόγια τον γαμβρόν και της συμπεθέραις και έψαλλαν πολλά ανάποδα εγκώμια εναντίον της πενθεράς και της νύμφης, κατωρθώθη τέλος να ορισθή η εσπέρα του Σαββάτου, της δευτέρας ημέρας των Χριστουγέννων, διά να «δέσουν πανδρειαίς». Η κυρά- Γαλάτσαινα εφύλαττεν άκραν μυστικότητα, αλλ' όλα η γειτονιά τα είξευρε, σχεδόν σίγουρα. Εις τους μαχαλάδες, καταλάβατε, εις τους μικρούς τόπους, η μία γειτόνισσα είνε κατάσκοπος της άλλης γειτόνισσας. Οι τοίχοι ακροώνται, τα παράθυρα βλέπουν, αι θύραι μυρίζονται, οι «πετεινοί» των καπνοδόχων σείουν τας λοφιάς με τοιούτον τρόπον ως να κατανεύουν τάχα ότι ενόησαν.

Την εσπέραν του Σαββάτου, άναψεν η κυρά-Γαλάτσαινα το μεγάλον οκτάγωνον φανάρι, φανάρι καραβίσιο, το οποίον ευρίσκετο από τον καιρόν που είχε καράβι ο μακαρίτης ο άνδρας της. Είχον συνέλθει εις την οικίαν της ο αδελφός της ο γέρο- Λάζος, και η κυρά Λάζαινα η νύμφη της, και η Μπόζαινα η αδελφή της, και ο Μπόζας ο γαμβρός της. Οι τέσσαρες, και αυτή, όλοι πέντε έκαμαν τρεις σταυρούς, κ' εξεκίνησαν εις το σκότος της νυκτός.

Εάν δεν ήσαν πέντε θα ήσαν τρεις ή επτά ή εννέα. Μονός αριθμός πρέπει να είνε οι συγγενείς της νύμφης, οίοι θα υπάγουν ν' ανταλλάξουν αρραβώνα εις την οικίαν του γαμβρού, όχι ποτέ ζυγός αριθμός. Αγνώ τον λόγον, και πολλοί τον αγνοούσι, κατά τον στίχον του αειμνήστου Παπαρρηγοπούλου.

Έκαμνε ψύχος και ήτο ελαφρά χιονιά. Επροπορεύετο ο Μπόζας κρατών το φανάρι, δευτέρα ήρχετο η κυρά-Γαλάτσαινα φέρουσα τον δίσκον με τα γλυκά, πέντε κούπαις το όλον, από κυδώνιον και μύγδαλα και μαστίχαν. Τρίτος ήρχετο ο γέρο-Λάζος, κατόπιν η Λαζίτσα η σύζυγος του, και τελευταία η Μπόζαινα.

Ήτο δεκάτη ώρα, και ήτο ελπίς ότι είχαν αποκοιμηθή όλοι οι γείτονες. Αλλά μόλις κατέβησαν εις το σοκάκι, και πάραυτα ηκούσθη ελαφρός τριγμός παραθύρου υπανοιγομένου. Η γειτόνισσα η Μαριώ η Μπαλωματού υπώπτευε δι' όλης της ημέρας ότι έμελλε την εσπέραν εκείνην να γείνη ο αρραβών της Μυρσούδας της κυρά- Γαλάτσαινας. Αι υποψίαι της εκρατύνθησαν πολύ όταν, αφού ενύκτωσεν, ήκουσε και ησθάνθη τον γέρο-Λάζον με την συμβίαν του, και τον Μπόζαν με την φαμελιάν του, ανερχομένους εις την οικίαν της χήρας του Κασσανδριανού. Επιθυμούσα να βεβαιωθή, δεν επλάγιασε, μόνον έμεινεν έως τας δέκα παραμονεύουσα, εωσού είδε τα πέντε άτομα με το φανάρι εξερχόμενα εις νυκτερινήν εκδρομήν. Τότε δεν της έμεινε πλέον αμφιβολία, και την επιούσαν, ενώ ο γαμβρός θα ετρακάβνιζε, καρφώνων με την μακράν μάχαιράν του, τα κρυφά τα χαμαλιά, αυτή θα διηγείτο το πράγμα εις όλην την γειτονιάν.

Το σπίτι της Μπόναινας ήτο αρκετά μακράν κατά τας διαστάσεις του χωρίου και κατά το μέτρον με το οποίον εμετρούσαν τας αποστάσεις οι νησιώται, απείχε δηλαδή περί τα διακόσια βήματα. Αφού παρήλθον πολλάς οικίας σκοτεινάς και ησύχους, κατά το φαινόμενον, αλλά των οποίων τα παράθυρα έτριζαν άμα τη προσεγγίσει των, καθώς είχε τρίξει και το παράθυρον της Μαριώς της Μπαλωματούς, οι πέντε αντιπρόσωποι της μνηστής έφθασαν εις έν στενόν και δυσώδες σοκάκι, και άμα εισήλθον εκεί, είδαν μέγαν λύχνον να φέγγη από μέσα, από το γυαλί ενός παραθύρου έχοντος ανοικτά τα παραθυρόφυλλα.

Ανέβησαν εις την οικίαν της Μπόναινας, όπου ευθύς ήνοιξεν η θύρα, και εισήλθον, πρώτος ο Μπόζας, κρατών το φανάριον, διά να είνε καλορρίζικον το ανδρόγυνον, να κάμνη όλο γυιούς,

δευτέρα η Λαζίτσα, η νύμφη της Γαλάτσαινας, ήτις είχε λάβει τα γλυκά εις τας χείρας της τώρα, διά να έχη όλο γλύκαις και χαραίς το ανδρόγυνον. Αύτη, η Λαζίτσα, πολύ νεωτέρα του ανδρός της, συνέβαινε να έχη αμφοτέρους τους γονείς της ζώντας, και δι' αυτό επροτιμήθη να κρατήση τα γλυκά, διά να έχη πολύν ζωήν το ανδρόγυνον. Τρίτος εισήλθεν ο γέρο-Λάζος, διά να γηράση το ανδρόγυνον. Τετάρτη εισήλθε η Μπόζαινα «ανδρογυνάρικα», διά να δείξη την αρμονίαν των δύο φύλων. Πέμπτη και τελευταία εισήλθεν η πενθερά, διά να δείξη την υπακοήν και την υποταγήν της νύμφης εις τον γαμβρόν. Η κυρά Μπόναινα δεν είχε παραλείψει να βάλη «ένα τσεκούρι ανάποδα», αλλ' εις μέρος κρυφόν, όπου να μη φαίνεται, υποκάτω εις τον καναπέν. Τούτο εσήμαινεν ότι, αν υπήρχε και καμμία βασκανία, δεν έπρεπε να τολμήση να βγη εις το φανερόν και να ενεργήση. Μετά το «καλώς ήρθατε» και το «καλώς σας ήυραμε», η κυρά Λάζαινα απέθεσε τον δίσκον με τα γλυκά επί της ετοιμής τραπέζης, και όλοι εκάθησαν με το «καλώς ανταμωθήκαμε». Μετ' ολίγα λεπτά της ώρας όλοι εσηκώθησαν όρθιοι, και ο γαμβρός, υψηλός ξανθός νέος, φορών τα κυριακάτικα, αφού έκαμε τρεις σταυρούς ενώπιον του εικονοστασίου της οικίας, προσελθών εις την Γαλάτσαιναν, έβαλε μετάνοιαν και της ησπάσθη την χείρα, εγχειρίζων άμα αυτή μέγα μεταξωτόν μανδήλιον χρωματιστόν, εις μίαν γωνίαν του οποίου ήσαν κομποδεμένα γυναικείον δακτυλίδιον και ένδεκα χρυσά φλωρία. Συγχρόνως η Γαλάτσαινα τον ησπάσθη εις την παρειάν, και του εφόρεσεν εις τον δάκτυλον της αριστεράς δακτυλίδιον, το οποίον είχε φέρει μαζί της. Ακολούθως, ο Βασίλης ο Μπόνος επλησίασεν ένα έκαστον των άλλων τεσσάρων συγγενών της μνηστής, και ασπαζόμενος την δεξιάν των, τους εφίλευσεν ανά έν φλωρίον τρύπιον, με κόκκινην ταινίαν δεμένον, ή ανά μίαν λίραν γαλλικήν ή τουρκικήν. Τον καιρόν εκείνον υπήρχον ακόμη εις χείρας του πτωχού λαού φλωρία και λίραι· Έλαβον όλοι γλυκόν και έπιον μαστίχαν ή ροσόλιον, ευχηθέντες τα «καλορρίζικα» και τα «τίμια στέφανα». Είτα εστρώθησαν εις το δείπνον, και οι άνδρες έφαγαν καλά, αι δε γυναίκες εγεύθησαν με άκρα χείλη. Και είτα ετέθησαν εις ενέργειαν δύο μεγάλοι φιάλοι οίνου. Και ο μπάρμπα-Λάζος και ο Μπόζας έπιναν γερά, κ' επλήθυναν τας ευχάς και τα συγχαρητήρια, κ' ετραγουδούσαν:

\$Σαυτό το σπίτι πούρθαμε πέτρα να μη ραΐση. \$κι' ο νοικοκύρης του σπιτιού χίλια χρόνια να ζήση. Εις τούτο εκ μέρους του γαμβρού απήντησαν διά του άλλου:

\$Χίλια καλώς-ωρίσατε, φίλοι μ' αγαπημένοι, \$κι' από καιρού χαιρούμενοι και καλοκαρδισμένοι. Ακμαία ήτον η ευθυμία, και υπήρχεν εκατέρωθεν καλή διάθεσις· μόνον έν κακόν σημείον εφάνη, το οποίον έκαμεν όλους να μελαγχολήσουν. Ο γέρο-Λάζος, όταν έπινε, συνήθιζε να ομιλή με πολλάς χειρονομίας. Ένεκα του ελαπτώματος τούτου ανέτρεψεν απροσέκτως τον μέγαν λύχνον, επί της τραπέζης του δείπνου. Ο λύχνος έσβεσεν, η δε συντροφιά θα έμενεν εις τα σκοτεινά, αν δεν υπήρχε το κανδήλιον το καιόν ενώπιον των αγίων εικόνων, ως και δύο κηρία αναμμένα επί της εστίας. Διά να μετριάση την κακήν εντύπωσιν, ο γέρο-Λάζος υπεσχέθη να βαπτίση αυτός το πρώτον παιδίον, το οποίον θα εγεννάτο εκ του συνοικεσίου, και αν είνε και γυιος. Αφού είχε χύσει το λάδι, είπεν αυτός το έβλεπε καλόν σημείον, διότι λάδι θα έχυνε και εις την βάπτισιν του παιδίου. Την ιδίαν στιγμήν εκρούσθη η θύρα της οικίας. Ο μικρός υιός της Γαλάτσαινας, παιδίον εννέα ετών, ο Χρήστος, είχε γελασθή με χίλια ψέμματα την εσπέραν υπό της μητρός του, ότι ο αρραβών θ' ανεβάλλετο διά το άλλο Σάββατον. Είχεν αποκοιμηθή, αφού έφαγε πολλά γλυκά και έλαβεν υπόσχεσιν ότι θα φάγη περισσότερα την επαύριον. Είχε την απαίτησιν· να ήτο και αυτός εις εκ των ανδρών, όσοι θα επήγαιναν να «δέσουν της πανδριαίς» εις του γαμβρού το σπίτι. Η μήτηρ του, του το υπεσχέθη κατ' αρχάς, ελπίζουσα ότι θα ήταν επτά τουλάχιστον οι συγγενείς, όσοι θα πήγαιναν διά την υπόθεσιν. Αλλ' αφού οι συγγενείς του γαμβρού, οίτινες εκανόνιζον τα τοιαύτα, παρήγγειλαν ότι ο αριθμός ωρίσθη εις πέντε, η Γαλάτσαινα, μη δυναμένη ν' αφήση απ' έξω άλλους ηλικιωμένους συγγενείς, ευρέθη εις την ανάγκην ν' αποκλείση τον ανήλικον υιόν της.

Ο μικρός απεκοιμήθη αναμασσών τα τόσα γλυκά και τας υποσχέσεις, ενωρίς, πριν έλθωσιν ακόμη εις την οικίαν τα δύο συγγενικά ανδρόγυνα. Αλλά περί το μεσονύκτιον, αφού εχόρτασε τον ύπνον, εξύπνησε και βλέπει την αδελφήν του, ημιπλαγιασμένην παρά την εστίαν, βλέπουσαν ρεμβωδώς το φθίνον πυρ και μελετώσαν την ιδέαν του γάμου. Η Μυρσούδα δεν είχε ύπνον, και οι λογισμοί της και τα ξυπνητά όνειρά της, τα οποία επλησίαζαν να γείνουν πράγματα, επετούσαν προς την οικίαν εκείνην του αρραβωνιαστικού της, όπου ευρίσκοντο τώρα η μήτηρ της και οι θείοι και αι θείοι της. Διότι είνε κάτι τι παράξενον, βλέπεις, να πανδρευθή άνθρωπος. Πρέπει να καμαρώνης και να δαγκώνης τα χείλη σου, να μη γελάς. Από το σπίτι έξω δεν βγαίνεις, αλλά μόλις θα προβάλης εις το παράθυρον διά να ποτίσης την γάστραν με τα λελούδια, μόλις θα φανής εις τον εξώστην διά να γεμίσης το κανάτι νερόν από την στάμναν, ευθύς ο κόσμος, δηλαδή η γειτόνισσαις, σου φωνάζουν: «Με τς' γειαις, Μυρσούδα!» Τότε τι να πης; Να κάμης τον κωφόν; Θα σου το φωνάξουν δυνατώτερα. Να πης «φχαριστώ;» θ' ανοίξης το στόμα σου, και σαν το ανοίξης θα γελάσης χωρίς να θέλης. Όσο και να καμαρώνης, θα χαμογελάσης, δεν μπορείς. Είνε κάτι τι παράξενον, βλέπεις, να πανδρευθή άνθρωπος. Είδε λοιπόν ο μικρός την Μυρσούδαν να ρεμβάζη, και την θέσιν την μητρός του την βλέπει κενήν. Τινάζει τότε το πάπλωμα, πετιέται απάνω, και βάζει της φωναίς. Πού είνε η μάννα; επήγαν να δέσουν της πανδρειαις, κι' αυτόν τον εγέλασαν μες τα μάτια; Η αδελφή του δεν ειξεύρει πώς να ειπή ψεύματα με πιθανότητα. «Γουρούνα, βρωμούσα!» Την πιάνει από τα μαλλιά. Της τα τραβά δυνατά. Την θανατώνει από τον πόνον. Κλαίει εκείνη και δοκιμάζει να κρατήση τα χέρια του. Επί τέλους επικαλείται έν ψεύμα εις βοήθειάν της. — Η μητέρα επήγε στην εκκλησία. Θα γείνη πάλιν σήμερα, την Κυριακή, νύκτα βαθεία η λειτουργία, καθώς προχθές τα Χριστούγεννα. Είνε τώρα τρεις απ' τα μεσάνυκτα. Δεν τον εξύπνησε διά να μη τον κρυώση. Αλλά τώρα-τώρα θα φέξη, και θα πάγη κι' αυτός στην εκκλησία. Ο μικρός εκόντευσε να πιστεύση. Αλλά, κατά συγκυρίαν, βλέπει εκεί, υποκάτω απ' τα εικονίσματα επί μικρού τραπεζίου, την προσφοράν, που είχε η μητέρα του από προχθές φυλαγμένην, διά να την προσφέρη σήμερα εις την εκκλησίαν. Η προσφορά ήτο εκεί τυλιγμένη εις λευκόν προσόπιον. Αν η μητέρα επήγαινε στην εκκλησίαν, θα έπαιρνε την προσφοράν μαζί της. — Την εξέχασ' η μητέρα την προσφορά, εδοκίμασε να ισχυρισθή η Μυρσούδα.

— Ψέμματα λες. Γουρούνα, γουρούνα!

Κ' έκαμε πάλιν να την αρπάξη από τα μαλλιά.

Η Μυρσούδα έδεσε σφιγκτά το λευκόν τουλουπάνι της, και το κατεβίβασεν έως τα οφρύδια, διά να προφυλάξη τα ωραία καστανά μαλλιά της. — Η προσφορά, επανέλαβεν η Μυρσούδα, συγκεντρούσα όλην την γυναικείαν λογικήν εις τον νουν της, η προσφορά έγινε διά την ημέραν που θα δέσουν της πανδρειαις. Αφού απομείναμε αυτό το Σάββατο, τώρα την προσφορά θα την φάμε μεις, κ' η μητέρα θα ζυμώση άλλη το άλλο Σάββατο, για την πάη στην εκκλησία, για την ημέραν που θα δέσουν της πανδρειαις.

— Ψέμματα, δε με γελάς! γουρούνα!

Είχεν εξασθενήσει η γνώμη του πολύ και ίσως θα επείθετο. Αλλά τότε ενθυμήθη ότι αφ' εσπέρας υπήρχεν επάνω εις το ίδιον τραπέζι μέγας δίσκος, και ο δίσκος αυτός έλειπε τώρα απ' εκεί. Εκ τούτου οδηγούμενος, εκύτταξεν επάνω εις το ράφι, και είδεν ότι έλειπαν απ' εκεί αι πέντε ή εξ κούπαις του γλυκού, όπου υπήρχαν το βράδυ. Τότε ο μικρός έβαλεν αγρίαν κραυγήν, και ήρπασε τα δύο κλώνια ή τα άκρα του κεφαλοδέσμου της αδελφής του, προσπαθών να την ξεμανδηλώση. — Ψεύτρα! γουρούνα! πήγαν να δέσουν της πανδρειαις.

Ο μικρός εφόρεσε το ένδυμά του, κ' εζήτησε να φύγη. Ήθελε να υπάγη και αυτός εις την οικίαν του γαμβρού. Εν τη παραφορά του δεν εφοβείτο πλέον ούτε τους καλικαντζάρους, ούτε τα φαντάσματα. Η αδελφή του κλαίει, φοβείται να μείνη μοναχή της. Ο μικρός δεν την ακούει, ανοίγει την θύραν, εξέρχεται. Εκείνη τρέχει κατόπιν του. Εκείνος γυρίζει.

— Άναψέ μου το φανάρι, τώρα ευθύς, γιατί. . .

Και την εφοβέριζε με τον γρόνθον.

— Το φανάρι το επήρε η μητέρα. Κάτσε, παιδάκι μ', πού θα πας; Τώρα, όπου είνε θαρθούνε πίσω. Του έλεγε πολλά, αλλ' εκείνος επέμεναν. Ίσως επί τέλους ο φόβος των καλικαντζάρων, θα τον έκαμνε να γυρίση πίσω, αφού έκαμνε ολίγα βήματα εις τον δρόμον, αλλά την στιγμὴν εκείνην ηκούσθη φωνή, κάτω από τον εξώστην.

— Τι έχετε, θα πω; έλεγεν η φωνή.

— Θεια-Χρυσή, δεν ακούς; είπεν η Μυρσούδα. Θέλει να πάη στις πανδρειαίς.

Η θεια Χρυσή ήτο πτωχή και έρημη χήρα, κατοικούσα εις μικρόν θάλαμον, εις το εισόγειον της οικίας. Είξευρε τα περί του αρραβώνος, και ηγάπα την κόρην και την μητέρα της. Ήτο δε μακρυνή συγγενής του γαμβρού.

— Για να σου πω, παιδί μου Μυρσούδα, είπεν ήρθε κανένας απ' το σπίτι του γαμβρού να σου πάρη να σ' χαρήκια;

— Όχι.

— Πώς ξέχασαν οι μουρλοί! Για να σου πω, έχω εγώ ένα μικρό φαναράκι, τώρα το ανάφτω, και να πάμε μαζί με το Χρήστο, και να 'ρθώ πίσω να σ' πάρω τα σ' χαρήκια. Κλειδώσου μες το σπίτι και μη φοβάσαι.

Έκρουσαν την θύραν της οικίας της Μπόναινας. Ο Χρήστος έγεινε δεκτός, διότι αφού εδόθησαν πλέον οι αρραβώνες, ήτο πλέον αδιάφορον αν ήρχοντο και άλλοι περιπτοί ή άρτιοι.

Εφίλησαν την θεια-Χρυσή, ήτις τους συνεχάρη πρώτη, και επανελθούσα μόλις μετ' ολίγα λεπτά, επήρε τα συχαρήκια της Μυρσούδας, ήτις την «ασήμωσεν», ήτοι της έδωκεν αργυρούν νόμισμα.

Η ημέρα του Αγίου Βασιλείου εορτάσθη καλώς εις τας οικίας της μιας και της άλλης συμπεθέρας. Η Μυρσούδα δεν επρόφθανε να φτιάνη φουσκάκια (ή λοκμάδες) από πρωίας μέχρι μεσημβρίας. Η κυρά-Γαλάτσαينا δεν επρόφθανε να φιλεύη όλον τον κόσμον φουσκάκια, χαμαλιά, στραγάλια, γλυκό και μεγάλαις σταφίδες από ραζακί σταφύλι. Μερικοί από τους επισκέπτας ήρχοντο δις και τρις, λέγοντες ότι η πρώτη φορά ήτο διά τον αρραβώνα, η δευτέρα διά την εορτήν του γαμβρού και η τρίτη διά τα «μβατίκια».

Τα «μβατίκια» διεξήχθησαν λαμπρώς. Έρρανον τον γαμβρόν με κοφέτα και με ορύζιον, μέγα συμπόσιον παρετέθη, και ο γέρο- Λάζος, όστις επρόσεχε πλέον εις τας χειρονομίας του, έκαμε τόσον κέφι, ώστε μεταξύ δύο τραγουδιών εκάστοτε δεν έπαυε να φωνάζη·

— Ας φέξη!

Τ' ΑΓΝΑΝΤΕΜΜΑ

Επάνω στον βράχο της ερήμου ακτής, από παλαιούς λησμονημένους χρόνους ευρίσκετο κτισμένον το εξωκκλήσι της Παναγίας της Κατευοδώτρας. Όλον τον χειμώνα παππάς δεν ήρχετο να λειτουργήση. Ο βορρηάς μαίνεται και βρυχάται ανά το πέλαγος το απλωμένον μαυρογάλανον και βαθύ, το κύμα λυσσά και αφρίζει εναντίον του βράχου. Κι' ο βράχος υψώνει την πλάτην του γίγας ακλόνητος, στοιχειό ριζωμένον βαθειά στην γην, και το ερημοκκλήσι λευκόν και γλαρόν, ως φωλιά θαλασσαετού, στεφανώνει την κορυφήν του. Όλον τον χρόνον παππάς δεν εφείνετο και καλόγηρος δεν ήρχετο να δοξολογήση. Μόνον την ημέραν των Φώτων κατέβαινεν από το ύψος του βραχώδους βουνού, από το λευκόν μοναστηράκι του Αγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, με φτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιά και κυματίζοντα βαθειά γένεια, ένας γέρων ιερεύς, «ως νεοττός της άνω καλιάς των Αγγέλων», διά να λειτουργήση το παλαιόν λησμονημένον ερημοκκλήσι. Εκεί ήρχοντο τρεις-τέσσαρες βοσκοί, βουνίσιοι, αλειούργητοι, ήρχοντο με της φαμίλιες των της ανέβγαλτες και άπραχτες, με τα βοσκόπουλά των τ' αχτένιστα και άνιφτα, που δεν είξευραν να κάνουν το σταυρό τους, διά ν' αγιασθούν και να λειτουργηθούν εκεί· και εις την απόλυσιν της λειτουργίας ο γηραιός παππάς με τους πτερυγίζοντας βοστρύχους εις το φύσημα του βορρά, και την βαθειάν κυμαιομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εις τον μέγαν απλωτόν αιγιαλόν ανάμεσα εις αγρίους θαλασσοπλήκτονς βράχους, διά να φωτίση κι' αγίαση τ' αφώτιστα κύματα. Τον άλλον καιρόν ήρχοντο, συνήθως την άνοιξιν, γυναίκες ναυτικών και θυγατέρες, κάτω από την χώραν, με σκοπόν ν' ανάψουν τα κανδήλια, και παρακαλέσουν την Παναγίαν την Κατευοδώτραν να οδηγήση και κατευοδώση τους θαλασσοδαρμένους συζύγους και τους πατέρας των. Ωραίες κοπέλλες με υποκάμισα κόκκινα μεταξωτά, με τραχηλιαίς ψηλοκεντημέναις, με τους χυτούς βραχίονας και τα στήθη τα γλαφυρά, ήρχοντο να ικετεύσουν διά τα αδελφάκια των που εθαλασσοπνίγοντο δι' αυτάς, διά να της φέρουν προικιά από την Πόλιν, στολίδια από την Βενετιάν, κειμήλια από την Αλεξάνδρειαν. «Πάντα νάρχωνται, πάντα να φέρνουν». Βοϊδάκια λογικά που ώργωναν αντί της ξηράς την θάλασσαν, φρόνιμα όπως τα δύο εκείνα τέκνα της ιερείας της Δήμητρος, τα μακαρισθέντα. Νεαραί γυναίκες ρεμβάζουσαι και μητέρες συλλογισμέναι ήρχοντο διά να καθήσουν και αγναντέψουν.

Άμα είχαν φωτισθή τα νερά, η οψιμώτερα, αφού είχαν περάσει κ' αι Απόκρεω, συνήθως περί την δευτέραν εβδομάδα των Νηστειών, αφού είχαν γευθή πλέον αχινούς και στρείδια αρκετά, οι ναυτικοί μας επέβαιναν εις τα βρίκια, εις της σκούνας των, και εμίσειαν· επήγαιναν να ταξειδέψουν. Τον καιρόν εκείνον καράβια και γολέτταις «έδεναν» μεσούντος του φθινοπώρου. Οι θαλασσινοί μας αγαπούσαν πολύ της εστίας την θαλπωρήν, τον καπνόν του μελάθρου και το θάλπος της αγκάλης. Και όταν επανήρχετο η άνοιξις εις την γην, τότε αυτοί επέστρεφαν εις την θάλασσαν. Εσηκώνοντο στα πανιά τα αιμωδιασμένα και ναρκωμένα από την μακράν ραστώνην σκάφη ανά δύο ή τρία την αυτήν ημέραν, και η σκούνα έφερνε βόλταις εις τον λιμένα εάν ήτο ενάντιος, ή και ούριος, αν ήτο ο άνεμος. Η βάρκα επερίμενε διπλωμένη έξω εις την προκυμαίαν. Ο καπετάνιος δεν ετελείωνε τους αποχαιρετισμούς εις την οικίαν και ο λοστρόμος εμάκρυνε της πανετάδες εις τα καπηλειά. Κ' η βάρκα επερίμενε. Και ο μούτσος έχασκεν επάνω εις το κεφαλόσκαλον. Και ο νεαρός ναύτης, όστις είχεν έλθει με τον μούτσον τώρα από την σκούναν, που ήταν στα πανιά, εγένετο άφαντος. Δύο άλλοι σύντροφοι, περασμένοι στα χαρτιά, ναυτολογημένοι, έλειπαν. Κανείς δεν είξευρε πού ήσαν. Και μέσα εις το πλοίον όπου έφερνε βόλταις-βόλταις, κ' εστρέφετο ως δεμένον περί κέντρον άόρατον — το κέντρον ήτο μέσα εις τας καρδιάς και εις τας εστίας των ναυτικών — άλλος δεν ήτο ειμή ο πηδαλιούχος, ο μάγειρος, κ' ένας επιβάτης, ξένος κ' έρημος, εις τον οποίον είχαν ειπέι «τώρα, στη στιγμή, να, τώρα-τώρα θα φύγωμε» κ' είχε μπαρκάρει, ο άνθρωπος, από δώδεκα ώρας πριν.

Ο πλοίαρχος έπρεπε να βάλει εμπρός την καπετάνισσαν· αυτή ώφειλε να προπορευθή, επειδή ήτον τυχερή, βέβαια· κ' έτσι απεφάσιζε να μπαρκάρη. Τέλος εσυμμαζεύετο ο λοστρόμος, ανεκαλύπτοντο οι δύο απόντες σύντροφοι, εξεκολλούσεν ο πλοίαρχος, έπεφταν τρομπώνια αρκετά, τρομπώνια από το πλοίον, τρομπώνια έξω από την πόλιν έκοφταν, εψαλλίδιζαν της βόλταις ταχύτερα, συντομώτερα ως να εσφίγγοντο διά να κόψουν την άορατον εκείνην κλωστήν, το λεπτόν ισχυρόν νήμα, ως μίαν τρίχα ξανθήν μακράς κυματιζούσης κόμης, και το σκάφος έβαλλε πλώρην προς βορράν.

Την ημέραν εκείνην και τας άλλας ημέρας της αρχής του έαρος, караβάνια γυναικών, ασκέρια, φουστάτα γυναικών, ανείρπον, ανέβαιναν, ανήρχοντο, επάνω στην ρεμματιάν, το ρέμμα-ρέμμα, τον ελικοειδή δρομίσκον, όστις διαχαράσσεται ανά τους λόφους τους τερπνούς με τας χιλιάδας των ελαιοδένδρων, τον αιθαλή πρασινόφαιον στολισμόν της μεγάλης κοιλάδος με τας ράχεις, με τας κορυφάς, με τας εσοχάς και εξοχάς, ανετώτερον από την κυματίζουσαν ποδιάν της βοσκοπούλας του βουνού, πολυπτυχώτερον από την χρυσοκέντητον εσθήτα της νύμφης. Επάνω εις τον βράχον της ερήμου βορεινής ακτής, πλησίον εις το λησμονημένον παρεκκλήσι της Παναγίας της Κατευοδώτρας, εκεί εγένετο το μαζεμμα των γυναικών, η σύναξις η μεγάλη.

Τότε έλαμπον με μεγάλαις φωτιαίς τα κανδήλια της Παναγίας της Κατευοδώτρας. Η γραία Μαλαμίτσα, η κλησάρισσα του αγίου Νικολάου, έβαλλε της φωναίς· έκανε το κακό. . . εμάλλωνε με όλαις της γυναίκες. Αυτή επήρε το καλαθάκι της, την ρόκαν της, τ' αδράχτι της, και ήλθεν από τον Άγιον Νικόλαον επίτηδες, κατά παραγγελίαν του κυρ-Αγγελή του επιτρόπου. . . διά να μαλλώση της ευλαβητικαίς (αλλοίμονον! η ευλάβειά μας είνε για το συμφέρον, έλεγε σείουσα την κεφαλήν), να μην το παρακάνουν και χύνουν λάδια πολλά και λαδώνουν το έδαφος του ναού, και τα στασίδια και το αναλόγι, και τα δύο-τρία παμπάλαια βιβλία που ήσαν εκεί, και τα μανάλια και τον τοίχον, και τα τέμπλον, και της ποδιαίς και αυτάς τας αγίας εικόνας. Αλλ' η γυναίκες δεν την άκουαν. Τι χρειάζονται τόσαις φωτιαίς, σαν πυροφάνια, εφώναζεν η γρηά Μαλαμίτσα. Αυτή είχε μάθει από τον γέροντά της τον παππα-Γεράσιμον, ότι η φωτιαίς των κανδηλιών πρέπει να είνε μικραίς, τόσαις δα, σαν λαμπυρίδες. Του κάκου. Κανείς δεν την ήκουεν.

Οι ορμαθοί των γυναικών, ομάδες-ομάδες, συγγενολόγι. . . διεσπείροντο εις μικρούς όχθους, εις πτυχάς του βράχου, ανάμεσα εις θάμνους και χαμόκλαδα, εις μέρη υψηλά και εις μέρη υπήνεμα, ήρχοντο με τα καλαθάκια τους, με τα μαχαιρίδιά τους. . . διότι πολλάι εξ αυτών ησχολούντο να βγάλουν αγριολάχανα. . . με τα προγεύματά τους, τα σαρακοστιανά, και αφού είχαν ανάψει τα κανδήλια της Παναγίας, αφού είχαν κάνει μετάνοιες πολλαίς στρωταίς, κ' είχαν κολλήσει αφιερώματα εις την εικόνα, κ' είχαν χορτάσει τ' αυτιά τους από τας νουθεσίας της γρηά-Μαλαμίτσας, εστρώνοντο εκεί εις την δροσεράν χλόην κι' αγνάντευαν κατά τα πέλαγος. Τα βοσκόπουλα εκείνα τ' άγρια κι' αχτένιστα κι' απλοϊκά, που της έβλεπαν από μακράν σαν σκιασμένα, απορούσαν κ' έλεγαν:

— Κύττα της! στα μάτια έκαμαν.

Ως τόσον αι γυναίκες των θαλασσινών αγνάντευαν.

Ιδού το βρίκι του καπετάν-Λιμπέριου του Λιμνηού· είχε σηκωθή στα πανιά αργά την νύκτα· με το απόγειο της νυκτός ήυρε το ρέμμα και απεμακρύνθη κ' εχώνεψε. Κατευόδιο καλό! Η προσευχή των μικρών παιδιών του ας είνε ως πνοή στα πανιά, στα ξάρτια του караβιού σας. . . στο καλό, στο καλό!

Ιδού το καράβι του καπετάν-Σταμάτη του Σύρραχου. Υπερήφανα, καμαρωμένα, αδελφωμένα τα δυο, αυτό κι' ο πλοίαρχός του, πάνε να μας φέρουν καλά, να μας φέρουν στολίδια. Στο καλό πουλί μου, στο καλό!

Ιδού και η γολέττα του καπετάν-Μανώλη του Χατζηχάνου. . . Η ψυχή μου, η πνοή μου να είνε πάντα στα πανιά σου, ωσάν λαμπάδα του Επιταφίου, να διώχνη τα μαύρα, τα κατακόκκινα τελώνια, πριν

προφτάσουν να κατακαθίσουν στα πανιά σου. Σύρε, πουλί μου, στο καλό και στην καλή την ώρα!
Στο καλό!

Νά κ' η σκούνα του καπετάν-Αποστόλη του Βιδελνή, καινούργιο σκαρί, η τετάρτη ή πέμπτη, την οποίαν κατορθώνει εντός δεκαετίας να σκαρώση, μ' όλην της τύχης την καταδρομήν. Έπεσε πολύ γιαλό, δεν την ήυρε καλά το απόγειο, κι' άργησε. Διακρίνεται το πλήρωμα, οι άνθρωποι σαν ψύλλοι, που πηδούν εμπρός κι' οπίσω στην κουβέρτα. Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! Παναγιά, μπροστά σας! Στο καλό, στο καλό!

— Παιδιά μου, κορίτσια μου, αρχίζει να ομιλή η γριά-Συρραχίνα, παλαιά καπετάνισσα με το ραβδάκι της και με το καλαθάκι της στο χέρι, με τα ογδόντα χρόνια στην πλάτη της, που μπόρεσε κι' ανέβη τον ανήφορον διά να καμαρώση, ίσως διά τελευταίαν φοράν, το καράβι του γιου της που έφευγε. Ξέρετε τι μεγάλη χάρι έχει, και πόσο καλό έκαμε στους θαλασσινούς αυτό το εκκλησιδάκι της Μεγαλόχαρης.

— Πώς δεν το ξέρουμε, είπαν αι άλλαι· ας έχη δόξα το όνομά της.

— Το εξωκκλήσι αυτό άγιασε και μέρωσε όλο το άγριο κύμα· πρωτήτερα είχε κατάρα όλος αυτός ο γιαλός.

— Γιατί;

— Βλέπετε κείνον τον βράχο, κάτω στο κύμα που ξεχωρίζει απ' το γιαλό;. . . που φαίνεται σαν άνθρωπος με κεφάλι και με στήθια . . . που μοιάζει σαν γυναίκα; Εκείνη είναι το Φλανδρώ.

— Ναι, το Φλανδρώ, είπεν η υπερεξηκοντούτις Χατζηχάναϊνα. Κάτι έχω ακουστά μου. Εσύ θα το ξέρης καλλίτερα, θεια-Φλωρού.

— Το βλέπετε κ' είναι ξέρα, είπεν η Φλωρού η Συρραχίνα· μια φορά κ' έναν καιρό ήτον άνθρωπος.

— Άνθρωπος;

— Άνθρωπος καθώς εμείς. Γυναίκα. Αι άλλαι ήκουον με απορίαν. Η γριά-Συρραχίνα ήρχισε να διηγείται.

— Στον καιρό των παλαιών Ελλήνων, ήτον μία κόρη αρχοντοπούλα, που την έλεγαν Φλάνδρα ή Φλανδρώ. Η Φλανδρώ είχε νοματιστή έτσι — καθώς μούπε ο πνευματικός απάνω στον Άι-Χαράλαμπον όσον τον θυμούμαι, μακαρία η ψυχή του. Ήμουν μικρό κορίτσι, δώδεκα χρονών, και μ' επήγε η μάνα μου να ξαγορευτώ τη Μεγάλη Τετράδη. . . τι να ξαγορευτώ, εγώ τίποτα δεν είξερα, τα ξεράματά μου. . . το τι μώλεε ο πνευματικός δεν αγροικούσα, φωτιά που μ' έ!. . . Το νόημά του δεν το καταλάβαινα, τα λόγια τα θυμούμουν, κ' ύστερ' από χρόνια. . . το κορίτσι πρέπει νάνε φρόνιμο και ντροπαλό, νάνε υπάκοο, να μην κυττάζη τους νειους, ν' αγαπά τον κύρη του και την μανούλα του· και σαν μεγαλώση, και δώση ο Θεός και παντρευτή με την ευχή των γονιών της, άλλον να μην αγαπά από τον άνδρα της.

Μώφερε το παράδειγμα των παλαιών Ελλήνων. . . Οι παλαιοί Έλληνες, που προσκυνούσαν τα είδωλα. . . Κείνον τον καιρό ήτον μια που την έλεγαν Φλάνδρα, ή Φλανδρώ. Φλανδρώ θα πη Φιλανδρώ. Φιλανδρώ θα πη μια που αγαπά τον άνδρα της. Φλανδρώ την είπαν, Φλανδρώ βγήκε. Αγάπησε ολόψυχα τον άνδρα της, όσο που έχασε τ' αγαθά του κόσμου, και έγεινε πέτρα γι' αυτό. Τον καιρόν εκείνον ήτον ένας караβοκύρης, ώμορφο παλληκάρι, κι' αγάπησε το Φλανδρώ και την εγύρεψε, και της έδωσε αρραβώνα. Σαν της έδωσε αρραβώνα, εσκάρωσε καινούργιο καράβι, και σαν εσκάρωσε το καράβι, έγεινε κι' ο γάμος· και σαν έγεινε ο γάμος, έρριξε το καράβι στο γιαλό, κ' εμπαρκάρησε και πήγε να ταξειδεύη.

Τότε το Φλανδρώ ήλθε ν' αγναντέψη, σαν καλή ώρα, 'ς αυτόν τον έρμο το γιαλό. Ξεκολλούσεν η ψυχή της, που έφευγεν ο άνδρας της· δεν μπορούσε να το βαστάξη, να στηλώση την καρδιά της. Αγνάντεψε το καράβι που έφευγε, κ' έκλαψε πικρά κ' εφαρμακώθηκαν, και θύμωσαν, κι' αγρίεψαν κ' εθέριεψαν. . . και στο δρόμο τους που ήυραν το καράβι, έπνιξαν τον άνδρα της Φλανδρώς, κ' έγεινε

αγυρισιά του. . . Και το Φλανδρώ ήρθε και ξαναήρθε σ' αυτόν τον έρμο γιαλό κ' εκύπταζε κ' αγνάντευε. . . κ' επερίμενε, κ' εκαρτερούσε κ' απάντεχε. . . Πέρασαν μήνες, πέρασε χρόνος, πέρασαν δύο χρόνια, πέρασαν τρία. . . και το καράβι πουθενά δεν εφάνηκε. . . και το Φλανδρώ έκλαψε, και καταράστηκε την θάλασσα, και τα μάτια της εστέγνωσαν, και δεν είχε πλεια δάκρυ να χύση. . . και παρακάλεσε τους θεούς της που ήταν είδωλα, πέτραις, να της κάμουν τη χάρι να γείνη κ' αυτή είδωλο, βράχος, πέτρα. . . και το ζήτημά της έγεινε και την έκαμαν βράχο, ξέρα. . . με το σκήμα τ' ανθρωπινό, που τρίβηκε κ' εφθάρηκε απ' τα κύματα ύστερ' από χιλιάδες χρόνια· και το ανθρωπινό σκήμα φαίνεται ακόμα, και νά ο βράχος εκεί, η πέτρα που θαλασσοδέρνεται και χτυπά και βογγά απάνω της το κύμα. . . κ' η φωνή της, το βογγητό της, γίνεται ένα με το βογγητό της θάλασσας. . . Νά η ξέρα εκεί. Αυτή 'νε η Φλανδρώ. Ύστερα με χρόνια πολλά, σαν ήρθε ο Χριστός ν' αγιάση τα νερά, για να βαπτιστή η πλάσι, μια χριστιανή αρχόντισσα, η Χατζηγιάνναινα, που είχαν σκαρώσει τα παιδιά της δύο καράβια, έταξε στην Παναγία, κ' έχτισε αυτό το παρακλήσι, για το καλό κατευόδιο των παιδιών της. . . Ας δώσ' η Παναγία και σήμερα νάνε καλό κατευόδιο στους άνδρες σας, στ' αδέρφια σας, και στους γονιούς σας. — Φχαριστούμε· ομοίως και στα παιδάκια σου, θεια-Φλωρού!

Ο ήλιος εξαμήλωσε κατά το βουνόν, τα πρώτα πλοία είχαν γείνει άφαντα προ ώρας· και η τελευταία γολέττα μικρόν κατά μικρόν εχώνευεν εις το μέγα πέλαγος. Τα συγγενολόγια και τα φουσάτα των γυναικών, με τα καλαθάκια και τα μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ανά τους λόφους, κ' έβγαζαν καυκαλήθραις και μυρόνια, κ' έκοφταν φτέραις κ' αγριομάραθα. Σιγά-σιγά κατέβη ο ήλιος εις το βουνόν και αυταί κατήλθον εις την πολίχνην. Η νυκτερινή αύρα εσύριζεν εις τα δένδρα, και οι λογισμοί των γυναικών επετούσαν μαζί της, κ' έστελλαν πολλές ευχάς εις τα κατάρτια, εις τα πανιά και εις τα εξάρτια των καραβιών. Και βαθειά, εις την σιωπήν της νυκτός, τίποτε άλλο δεν ηκούσθη ειμή το λάλημα του νυκτερινού πουλιού, και το άσμα μιας τελευταίας συντροφιάς ναυτικών, μελλόντων ν' αναχωρήσωσιν αύριον : «Σύρε, πουλί μου στο καλό και στην καλή την ώραν!»

ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Δεν είχε μείνει πλέον ούτε τόσο νερόν εις την μικράν λίμνην όσον διά να караβίσουν ο Παντελής ο Φάντης και ο Χαράλαμπος ο Σανταβελής τα караβάκια τους όταν εδραπέτευον κάθε δειλινόν από το σχολείον, με τους «φύλακας» κρεμαστούς υπό μάλης, και τρέχοντες ανεσήκωναν τας περισκελίδας των μακρόθεν, ούτε τόση μούργα, όσον διά να γεμίξη κάθε πρωί και βράδυ την μικράν φιάλην της η γρηά-Παναγιού η Κοτρωνιώτισσα, μεταβαίνουσα από βούρκον εις βούρκον, και ξεχωρίζουσα με τον πήχυν της και με το τενεκεδένιο πενηνταράκι της το κατακάθισμα του λαδιού από το νερόν και από την λάσπην. Ο Κύριος εισήκουσε τας δεήσεις των πτωχών και τους στεναγμούς των πενήτων, και εσώρευσε τόσας νεφέλας εις τον αιθέρα, και ήστραψε και εβρόντησε τόσον τρομακτικά εις το στερέωμα, και έρριψε τόσον άφθονον νερόν εις το παραθαλάσσιον χωρίον, ώστε να εξαλειφθή πάσα ακαθαρσία εις την γειτονιάν και να γείνη έν η γη και ο ουρανός και η θάλασσα.

Ήτο ώρα δειλινού και από πρωίας ο αιθήρ ήτο θολωμένος και σκότος επεκρέματο και συννεφιά μεγάλη. «Ορώρει δ' ουρανόθεν νυξ». Τέλος οι καταρράκται του ουρανού ηνοιγήσαν και έγεινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Το κατώγειον της γρηά-Ραγιάδαινας εγέμισε νερόν ως δύο πήχεις. Το ελαιοτριβείον του Δαυκιώτη επατήθη μέχρις αναστήματος και πλέον από το νερό και η κοπάναις εγέμισαν, αι ελαίαι παρεσύρθησαν από τον χαμηλόν σοφάν, το άλογον εσταμάτησεν και ο Γιάννης ο Αρμαμένος, έμεινε με το πτυάριον εις την χείρα. Η θεια-Μαριώ η Κατσικάκαινα εβγήκεν έξω εις το χαγιάτι και συνέπλεκε τας χείρας εις προσευχήν αγωνίας.

Ο σταύλος του γέρο-Κουμενή είχε πλημμυρήσει και το γαϊδούρι έπλεεν εις το νερόν. Ο κύριός του άλλο μέσον δεν εύρε, παρά να τραβήξη την τριχειάν από την κλαβανήν επάνω εις το πάτωμα, ώστε το ζώον να πλέη το σώμα κάτω και την κεφαλήν ν' ανατείνη επάνω, με κίνδυνον να πνιγή από το σχοινίον πριν γλυτώση από το νερόν. Πέραν εις τον κήπον του Σαραφιανού, η πλημμύρα είχε ρίξει κάτω τους τοίχους, και το νερόν εξέσπασε μέσα εις τον κήπον, παρασύρον καλύβας, σταύλους, φυτείας και δένδρα. Ο Σαραφιανός με τον κηρωτόν επενδύτην, με τα υποδήματα μέχρι των μηρών, επροσπάθει να εμβάλωση εκ των ενόντων το ρήγμα του τοίχου, κουβαλών χονδρά ξύλα και κούτσουρα και σωρεύων ταύτα διά να φράξη την ορμήν. Η γρηά-Χιόνω από το παράθυρον εφώναζε·

— Κάψε τα, γυιε μου, κάψε τα!

Ίσως εφαντάζετο ότι ο υιός της εσώρευε τα ξύλα διά να ανάψη φωτιάν.

Κάτω εις το ποτόκι όλα ήσαν θάλασσα.

Τα κατώγεια των οικιών είχαν πλημμυρήσει όλα. Το βαρελάδικο του μάστρο-Στεφανή είχε γεμίσει νερό ως δύο μπόγια· ο βρόχινος ποταμός είχε ρίψει κάτω, πρώτον το τσαρδάκι ή το μικρόν παράπηγμα του Στεφανή, είτα παρέσυρε τα βαρέλια εις χορόν όλα, όσα ήσαν αποκάτω εις το τσαρδάκι, είτα εισώρμησεν εις το εργαστήριον του καλού χειρώνακτος και το έκαμε να πλέη. Αλλ' η πλημμύρα ήτο εις όλα τα ισόγεια και όπου τα πατώματα ήσαν χαμηλά εκινδύνευε να τα φτάση. Η γρηά-Ραγιάδαινα εφώναζεν απ' αντικρύ να πάγουν να την γλυτώσουν.

Θα εχρειάζετο βάρκα, διά να της κάμουν την χάριν. Αλλά βάρκα δεν υπήρχεν άλλη ειμή τα βαρέλια του μάστρο-Στεφανή, όπου έπλεαν όλα εις την σειράν με γραφικήν νωθρότητα. Ο υιός του βαρελά, ο μικρός, είχε καθαλικεύσει το έν τούτων, και εύρε μεγάλην διασκέδασιν, αλλά δεν κατώρθωσε ν' ανακαλύψη το πηδάλιον του αυτοσχεδίου πλοιαρίου. Έκλινε πότε με τον ένα πόδα και πότε με τον άλλον κατά το ρεύμα και ήτο έτοιμος κάθε στιγμήν να δώση βουτιάν.

Επάνω εις το υψηλότερον μέρος της συνοικίας, το ανατολικόν, δεν ήτο φόβος να φθάση το νερόν εις τας οικίας. Εκεί ήσαν τα Κοτρώνια, υψηλοί βράχοι, καμωμένοι επίτηδες διά να κτίζουν φωλεάς

τα νυχτοπούλια και διά να αναβαίνουν τα παιδιά να παίζουν με τους χαρτίνους αετούς, διά να κάμουν τρέλλας και να φωνάζουν. Η γρηά Σακαβάραϊνα είχεν εξέλθει εις τον εξώστην και ετραβούσε τα μαλλιά της και εφώναζε·

— Τ' είν' αυτό, Θεέ μου, τ' είν' αυτό! Αμαρτωλοί είνε και θα τους βουλιάξη;

Και η θεια-Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ενθυμουμένη τον άνδρα της και τους υιούς της, όπου εταξειδευαν με το καράβι έκραζε·

— Παναγιά μου, στο πέλαγο! Πανάγια μου, στο πέλαγο!

Ο γέρων πατήρ, ο καλός οικογενειάρχης, μιας πτωχής οικίας δίπλα εις το βαρελάδικο, είχεν οπλισθή προχείρως με σκαπάνην και με κουβάν και είχε καταβή εις το ισόγειον. Επροσπάθει να αδειάση το νερόν από το κατώγι, επαιδεύετο να φράξη έως δύο πιθαμάς το κατώφλιον και επάσχιζε να δέση το πιθάριον του ελαίου εις ένα κρίκον επί του τοίχου. Ήμην κ' εγώ εκεί — ιστάμην εις το παράθυρον, έβλεπα κ' επροσπαθούσα να διώξω τον φόβον, να διασκεδάσω. Το είχα πάρει πονηρά, και δεν επήγα εις το σχολείον — άλλως πολύ αραιά επήγαϊνα. — Γυναίκες ανασκουμπωμένοι μέχρι γονάτων, πατούσαι εις τα νερά, ο βαρελάς κοπιάζων να εξασφαλίση το εργαστήριόν του, να μαζώξη τα βαρέλια του, να βάλη στην άκρην τα κλαδιά και τα ξύλα από το χαλασμένον παράπηγμά του, όλα απετέλουν παιδικόν θέαμα. Η φουρνάρισσα εφώναζεν απ' αντικρύ να πάγουν να γλυτώσουν της κλάραις της, οπού τας είχε παρασύρει το ρεύμα. Δύο ή τρεις γέροντες της γειτονιάς ήσαν μέχρι βουβώνων εις το νερόν διά να γλιτώσουν ολίγαις κουτσούραις και καυσόξυλα, όπου έπλεαν εις τον ποταμόν. Η γρηά- Μερεγκλίνα, από το στενόν μέσα εφώναζε να της γλυτώσουν την σκαφίδα της, όπου την είχε πάρει το ρεύμα και την έσπρωχνε κάτω προς την θάλασσαν.

Τα παιδιά από το σχολείον είχαν κάμει γενικήν έξοδον, καθώς εκόπασεν η βροχή και το ρεύμα της πλημμύρας εφούσκωνεν ακόμη. Εξήλθον δρομαίως με ατάκτους φωνάς και έτρεχαν, έτρεχαν εις την μεγάλην λίμνην του νερού κάτω προς τον αιγιαλόν, διά να προφθάσουν να χορτάσουν καράβισμα και παιγνίδι εις τα νερά μίαν φοράν, να βραχούν, να παίξουν με το ρεύμα. Και τα δυο κοπάδια πάπιες όπου έπεσαν εις τα νερά άμα εσταμάτησεν η βροχή, κ' εβουτούσαν, ετράπησαν εις φυγήν έντρομα.

Πτωχή χήρα, η Μαριώ Λιβαδάκαινα, μαζί με την κόρην της την Ματώ, ευρίσκοντο εις τον μεμονωμένον οικίσκον των, εις το χαμηλότερον μέρος του Λιβαδιού, προς την εξοχήν, εις την άκρην του χωρίου. Άμα ήρχισεν η καταιγίς και τα θεμέλια της οικίας ταχέως κατεπλημμύρησαν. Αλλ' η Μαριώ δεν επρόσεχε κατ' αρχάς εις τούτο. Είχε το μάτι υψηλά κατά το βουνόν. Ήτον αφηρημένη. — Μάννα, θα πλημμάρουμε, εφώναζεν η κόρη της.

Η μήτηρ εξηκολούθει να κυττάζη υψηλά εις το βουνόν.

— Ας πα να πλημμάρουμε, εφιθύρισε.

— Μάννα, πλημμάραμε! επανέλαβε μετ' ολίγον η Ματώ.

Η χήρα έστρεψε το βλέμμα προς τα παρά πόδας. Όλη η στεφάνη του εδάφους ολόγυρα είχε πλημμυρήσει και το ισόγειον της οικίας ήτο γεμάτον νερόν. Το χαμηλόν πάτωμα εκινδύνευε να το φθάση. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος. — Πω, πω, πω! έκαμεν η μήτηρ συμπλέκουσα τας χείρας. Από την στέγην της οικίας είχαν ανοίξει δέκα έως δώδεκα σταλαγμοί. Τα φορέματα, η «τέμπλα» με τα στρώματα και τα σινδόνια, τα πενιχρά έπιπλα, όλα ήσαν καταβρεγμένα.

Η κόρη τα μετέφερε και τα εσώρευεν όλα μαζί, πότε εις την μίαν γωνίαν και πότε εις την άλλην αλλά και εκεί ήνοιγε σταλαγμός. Τέλος τα εκουβάλησεν όλα εις την μέσην· αλλ' εκεί ήνοιξε μέγας σταλαγμός εις τον «καβαλλάρην» της στέγης.

Την προηγούμενην εβδομάδα είχαν ξανασύρει την σκεπήν. Να το είξευραν να μη βάλουν μάστορην! Αλλά και τι τον ήθελαν τον μάστορην; μήπως ήτο ιδικόν τους το σπίτι; Ο κυρ- Αργυρός ο Ξυγκοχέρης, ο πιστωτής των, τους εφοβέριζε καθημερινώς να τους βγάλη από το σπίτι. Προ δύο

ημερών ακόμη είχε περάσει από εκεί και τους είπε ότι θα τους πάρη το ποτάμι. . . Ας χαρή τώρα.
— Πω, πω! θα πνιγούμε, μάννα! ωλόλυξεν η κόρη συμπλέκουσα τας χείρας, κυττάζουσα διά του παραθύρου κάτω και βλέπουσα όλον το Λιβάδι θάλασσαν. Δεν εφαινότο πουθενά πάτημα διά να πατήση τις. Και η βροχή εξηκολούθει ακόμη.

— Θα πνιγούμε! εθρήνησεν η μήτηρ, τραβούσα τα μαλλιά της, και ο αδελφός σου, ο αδελφός σου που λείπει απ' το πρωί στο χωράφι, δεν θα πνιγή;

Σπαρακτική ήτο η φωνή της μητρός.

Απέναντι, προς το μεσηβρινόν μέρος, πεντακόσια βήματα μακράν εκατοικούσεν η Μαργαρώ η Μποστανού, εντός του λαχανοκήπου τον οποίον εκαλλιέργει ο σύζυγός της. Ο οικίσκος των υψηλά, επί λοφίσκου, αφηφούσε την πλημμύραν. Η γυνή είχε ανοίξει το παράθυρον και εφώναζε προς την Μαριώ τη Λιβαδάκαινα·

— Θα πνιγήτε, χριστιαναίς!

Η Μαριώ ήτον αφωσιωμένη όλη εις τον στοχασμόν του υιού της, ήτον παραδομένη εις την ανησυχίαν της. Εκύπταζε το βουνόν με όμμα απλανές, ως να έβλεπε οπτασίαν. Ο υιός της πού να είνε με αυτόν τον κατακλυσμόν;

— Πνιγήκατε, χριστιαναίς, εφώναζε πάλιν η Μαργαρώ η Μποστανού. Όλον το Λιβάδι πέλαγος. Και αν επροθυμείτο τις να υπάγη εις βοήθειαν των αγωνιώντων, δεν θα ηδύνατο πλέον.

Ο σύζυγος της Μαργαρώς ήτο κάτω εις το ισόγειον και διώρθωνε τα τσαπιά, και ετρόχιζε με οξύν τριγμόν μικρόν πριόνιον, το οποίον του εχρησίμευε διά κλάδευμα των δένδρων. Το νερόν έπρεπε ν' αναβή δύο μπόγια ακόμη διά να τους φθάση. Διά της μικράς θυρίδος έβλεπε και αυτός την τεφράν, χωματόχρουν, κυματώδη θάλασσαν, την κατακλύζουσαν όλα τα αλώνια και τους κάμπους.

— Καλέ, δεν ακούς τι γίνεται, δεν βλέπεις! εφώναξεν άνωθεν διά της καταπακτής η σύζυγός του. Θα χαλάση ο θεός τον κόσμον. Ο κηπουρός κάτωθεν απήντησεν εις την ερώτησιν δι' άσματος, ψάλλων με την βραχνήν φωνήν του :

\$Βρέχει ο ουρανός και βρέχουμαι, \$ξενάκ' είμαι και ντρέπουμαι.

Η θέσις των δύο γυναικών, εις το μοναχικόν σπιτάκι του Λιβαδιού, ήρχισε να γίνεται απελπιστική. Η κόρη έκφρων ωλόλυξεν. Εκύπταζε βλοσυρά το παράθυρον, τον εξώστην, την ξυλίνην σκάλαν, όλα απειλούμενα και σαλευόμενα από την πλημμύραν. Η μήτηρ είχε παύσει αρτίως να τραβά τα μαλλιά της. Έσχιζε τας παρειάς, εκόπτετο, κ' εμοιρολογούσε. Δεν έκλαιε το σπίτι, δεν έκλαιε την κόρην της, ούτε τον εαυτόν της. Έκλαιε τον υιόν της, όστις ήτο μακράν. Εκύπταζε κατά το βουνόν, αλλά δεν τον διέκρινε πλέον. Ο πελώριος σίφων, στύλος φοβερός, ενώνων τον ουρανόν με την γην, όπου διά πενθίμου ανταυγείας εφώτιζεν εκ διαλειμμάτων τα πέριξ και έκαμε το βουνόν να ξεχωρίζη, εσχίσθη ήδη, διερράγη και διελύθη, και το βουνόν, μαύρος ατμός, έγινεν εν με τον αιθέρα.

Εφαντάζετο ήδη πνιγμένον τον υιόν της, πτώμα ελεεινόν, φοβερόν την θέαν, παρασυρόμενον από το ρεύμα, κτυπώντα την κεφαλήν από βράχου εις βράχον, αγκιστρούμενον και σφηνούμενον εις τους βάτους και τους θαμνώνας, από αιμασιάν εις αιμασιάν. Ηυτοσχεδίαζεν ακουσίως τα μοιρολόγια:

\$Πώς θα σε φέρουν, γυιόκα μου, πνιμμένον μέσ' το ρέμμα! \$Πώς θα σε ιδώ! . . .

Η Μαργαρώ η Μποστανού εφώναζε τον άνδρα της·

— Καλέ, έλα πάνω να ιδής! Να μπορούσε κανείς να της γλυτώση! . . .

Ο άνθρωπος απήντησε με το βραχνόν τραγούδι του :

\$Έρχουμαι, κυρά μ', δεν έρχουμαι, \$έξω στην πόρτα στέκουμαι, \$βρέχει ουρανός και βρέχουμαι.

Η βροχή είχε παύσει, και η πλημμύρα δεν είχε καταπέσει. Είχαν κατέλθει όλα τα ανώνυμα ρεύματα του ποταμού, όλα των κοιλάδων τα θολά ποτάμια, όλα τα χειμέρια κατακαθίσματα των υπωρειών.

Το μικρόν σπιτάκι στο Λιβιάδι έτριζεν, έτριζε, κατέρρεεν. Η βοή του καταποντισμού ανήρχετο εις τον αιθέρα, και εις την βοήν αυτήν δεν εχάνετο ο στεναγμός των πενήτων διά τους αγγέλους του Θεού. Το σπιτάκι της πτωχής χήρας είχε καθίσει από το έν μέρος, και έχει λάβει στάσιν χωλού κλίνοντος προς τον ένα ώμον, πτωχού γέροντος στηριζομένου επί της ράβδου του. Δεν υπήρχεν ορατόν στήριγμα δι' αυτό. Πλην αόρατος χειρ εφάινετο να το κρατή από το έν μέρος, διά να μη καταρρεύση όλον.

Όταν εκόπασεν η βροχή, χωρικοί κατέβαινον τρέχοντες με τα υποζύγια των. Επανήρχοντο από τους αγρούς μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ως το κόκκαλον. Διήρχοντο εις απόστασιν εκατοντάδων βημάτων. Η Μαριώ ίστατο εις το παράθυρον, παρακαλούσα εκθύμως την Παναγίαν, και ερωτώσα μεγαλοφώνως τους διαβαίνοντας μακράν·

— Μην είδατε τον Μανώλη, τον γυιο μου;

Ούτε φωνή, ούτε ακρόασις. Ο καθείς έσπευδε διά να ίδη τι έγινε το σπίτι του, η φημηλιά του, και δεν ήκουε τι τον ηρώτα η χήρα του Λιβαδιού.

Αλλ' αυτή δεν απέκαμνε να ερωτά, ενόσω διέβλεπεν εις το σκότος. Η Δεκεμβριανή ημέρα είχε δύσει, η πλημμύρα κατέπιπτε και το σκότος απειλητικόν επεκρέματο εις τα φωσφορίζοντα νερά.

— Μην είδατε πουθενά τον γυιο μου, τον Μανώλη;

— Δεν τον είδαμε. . . της εφάνη ότι ήκουσεν άπαξ, και η απάντησις ήτο σπαραγμός δι' αυτήν. Ω, Παναγία μου!

— Μάννα, αφού γλυτώσαμε ως τώρα, πάμε να κατεβούμε, κ' ας πλέψουμε στο ποτάμι. Το σπίτι θα πέση, μπορεί να γλυτώσουμε!

— Πάμε να ιδούμε τι γείνηκε ο Μανώλης.

Η κόρη εμπρός, η μήτηρ οπίσω, εδοκίμασαν να καταβώσι την σαλευομένην και σειομένην σκάλαν. Είχον κατέλθει δύο σκαλοπάτια και πλατάγισμα ηκούσθη μέσα εις το νερόν. Εφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλούν το σχήμα, τεράστιον, κενταυρικόν, κατά το ήμισυ πλέον, κατά το ήμισυ πατόν, πηδόν και παραδέρνον, μέσα εις το ρεύμα.

— Μάννα, είστε καλά; Γλυτώσατε;

Ήτο η φωνή του Μανώλη.

— Ω, γυιε μου! Ω, παιδί μου! Είσαι καλά; ήρθες;

Ήτον ο Μανώλης, καβάλλα εις το άλογόν του. Επήδησε κάτω, έως την μέσην εις το νερόν, και ηγκαλίσθη την μητέρα του.

Την εσπέραν εκείνην η πτωχή οικογένεια επήγε και διενυκτέρευσε εις της Μαργαρώς της Μποστανούς. Ο κηπουρός εσυμβούλευσε τον Μανώλην·

— Να κάμης νόμο-τρόπο, λέω 'γώ, ν' αγοράσης ένα σπιτότοπο απάνω στα Κοτρώνια, ή στα Γελαδάδικα, ή στον Απάνω Μαχαλά, να χτίσετε κανένα σπιτάκι, να μη σας πατή το νερό. Η χήρα έλαβε τον λόγον·

— Καλά το λες, γείτονα, μα κείνος ο νταβατζής μας ο Ξυγκάκιας, του χρωστούμε, λέει, δεν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιαις δραχμαίς, όλο το διάφορο κεφάλι, το διάφορο-κεφάλι. . . κ' ας του πληρώναμε ταχτικά το διάφορο, μόνο δυο χρονιαίς δεν του πληρώσαμε. . . Θα μας έχη πάρει άλλα τόσα, κι' ακόμη δος του, το διάφορο-κεφάλι του,. . . κ' εφοβέριζε να μας βγάλη από το σπίτι, να μας το πουλήση στη δημοπρασία. . . και μας είπε της προάλλαις, θα πέση, μας είπε, το σπίτι να μας πλακώση. . . Νά που έπεσε τώρα, ας το χαρή. . . Δεν έστελνε δα σήμερα κανένα κλήτορα ή κανένα ταχτικό να μας βγάλη απ' το σπίτι, μεγάλη χάρι θα μας έκανε. . . όλοι μας, δυο πήχαις τόπο θα χρειαστούμε για να μας θάψουν. . . Ας χορτάσουν πλεια οι αναχόρταγοι.

Ο κηπουρός έσεισε τους ώμους, έπιε μίαν εις υγείαν της χήρας και των τέκνων της, και έψαλλεν ευθύμως το βραχνόν άσμα του:

Έλα βαρεία, σιγά και ταπεινά \$μην πάρουν τ' άρματα φωτιά \$και κάψουνε τη γειτονιά
\$Έρχουμαι, καλέ μ', δεν έρχουμαι, \$όξω στην πόρτα στέκουμαι, \$ξενάκ' είμαι και ντρέπουμε. Και η
Μαργαρώ η γυναίκα του είπεν
— Εγλύτωσεν ο κοσμάκης και τη φορά αυτή, δόξα νάχη ο Θεός!

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΤΣΑΣ

Είχε γηράσει πολύ η γραία Φωλιώ του Ματαρώνα, χήρα του Γιάννη Καρπέτη. Και όμως ήταν ακόμη στα καλά της, σπωσούν ακμαία, και όλαι σχεδόν αι ομιλίες της φρόνιμα. Αυτή μου διηγήθη προ δεκαετίας — τώρα είναι αποθαμένη προ πέντε ετών — αυτό το οποίον ενεθυμήθη, τέλος, να γράψω σήμερα, κατά Ιανουάριον του 1902.

«Έτσι πλειο, παιδάκι μου, όταν εστεφανώθη η μάννα μου με τον πατέρα μου, ήταν χήρα από άλλον άνδρα, κ' εκείνος από άλλην γυναίκα απόχρηος. Ο αφέντης μου — έτσι τον εκράζαμε τότε τον πατέρα — από την πρώτη γυναίκα είχε δυο παιδιά μικρά, ένα γυιον μεγαλείτερον, τον Κωνσταντή, που τον εσκοτώσαν άδικα οι Τούρκοι στην Πόλι, κ' είπαν πως άγιασε. Σαν όνειρο το θυμούμαι. Όταν ήμουν εγώ ως πέντε χρόνιων κορίτσι, πανδρεύθη ο Κωνσταντής, κ' έκαμ' ένα παιδί, κ' επήγε στην Πόλι με το καράβι, και πλέον δεν ξαναγύρισε. Η μητέρα μου πάλι, από τον πρώτον άνδρα, είχε μίαν κόρη, την Ουρανίτσα, που ήμουν εγώ ως οκτώ χρόνων όταν αρραβωνιάσθη. Αυτό το θυμούμαι καλλίτερα. Ήτον ως δεκαέξ χρόνων η Ουρανίτσα μας και την αρραβώνιασαν με τον Σπύρον της Μπερνίτσας. Αυτό έγεινε πέντε ή έξ χρόνια μπροστά απ' την Επανάστασι. Και σαν εδώσανε της πανδρείς, κι' άλλαξαν τα σημάδια, την άλλη μέρα εκάμαμε τα μβασίδια και τον **εμβάσαμε** τον γαμβρό στο σπίτι μας, για νάρχετ' ελεύθερα, όπως είναι συνήθεια. Και 'ς ολίγες εβδομάδες ο Σπύρος, ο γαμβρός, ετοιμάσθη να κάνη ταξείδι, με την βομβάρδα τ' αδερφού του, γι' απάνω, για τα Μπογάζια της Πόλης, κι' αποκεί για τη Μαύρη Θάλασσα. Εταξείδευαν συχνά για κείνα τα μέρη, πότε με λάδια, πότε με κρασιά. Και σαν ετοιμάσθη να μισέψη ύ Σπύρος, μια βραδειά, γυρίζει και λέγει της μητέρας μου·

— Να σου πω, μάννα, εσύ έχεις, μη προς βάρος, μέσ' το σπίτι, τριών λογιών παιδιά. Όσο και να την αγαπά την Ουρανίτσα ο μητριός της, δεν θα την έχη σαν τα παιδιά του, τα γκαρδιακά. Είναι το σπίτι σας σαν μια φωληά, από λογιών των λογιών πουλιά, όπου κάθε πουλί έχει και τη λαλιά του. Δεν αφήνεις την Ουρανίτσα, να την πάρ' η μητέρα μου στο σπίτι καλλίτερα, να την έχη συντροφιά, που είναι μονάχη της, όσο θα λείπω εγώ, ως που νάρθω, καλό κατευόδιο, να στεφανωθώ; Η μάννα μου, σαν τάκουσε, κούνησε της πλάτες.

— Ξέρω κ' εγώ, πλειο, είπε μόνον. Να ιδούμε τι θα πη κι' ο πεθερός σου.

— Ο πεθερός μου, είπεν ο Σπύρος, τι θα πη; . . . φθάνει να θέλης του λόγου σου.

Ο πεθερός ήταν ο αφέντης μου, ο μητριός της Ουρανίτσας. Εκείνος δεν είπεν όχι, επειδή πέφταμε πολλά παιδιά μέσ' στο σπίτι, κ' η μάννα μου γεννούσε ακόμα.

— Ας πάη καλλίτερα με τη συμπεθέρα τη Μπερνίτσα, είπεν.

— Ας πάη πλειο, είπε κ' η μάννα μου.

Η Ουρανίτσα, κι' αυτή, σαν να της άρεσε να πάη να καθίση με την πεθερά της. Η συμπεθέρα, η Μπερνίτσα, χήρα, άλλο παιδί δεν είχε, παρά μίαν κόρη πανδρεμμένη, με δύο παιδιά, και τον γυιο της τον Σπύρο. Όποτε έλειπε ο Σπύρος, έμενε μονάχη της στο σπίτι. Όστε εφάνη πρόθυμη να δεχθή τη νύφη της για συντροφιά.

Η Ουρανίτσα ετοίμασε όλα τα ρούχα της, και την άλλη μέρα εκουβαλήθη στο σπίτι της πεθεράς. Ο Σπύρος ήτο έτοιμος να μβαρκάρη. Το ταχύ εμβαρκάρισε να φύγη, μα επειδή οι καιροί που φυσούσαν ήταν βορειάδες, επόδισε, και ήλθε πίσω, κ' εκάθισε ακόμη πέντ' έξ ημέρας, επειδή έκαμε μία όψιμη χιονιά, κ' οι βορειάδες εθύμωσαν, και δεν μπορούσε η βομβάρδα ν' αρμενίση καταπάν' τον αέρα. Ύστερα, σαν εμαλάκωσαν οι καιροί, κ' επήραν νοτιές, εμβαρκάρισε κ' έφυγε.

Πέρασαν δυο-τρεις μήνες, κ' η Ουρανίτσα η αδελφή μου εζούσεν πολύ αγαπημένα με την πεθερά της. Κ' η συμπεθέρα με την μάννα μου είχαν αγάπες, κι' όλοι ήσαν χαρούμενοι. Κ' επερίμεναν, ημέρα με την ημέρα, να έρθη κανένα καΐκι από πάνω, να τους φέρη γράμμα απ' τον Σπύρο. Κ' ελογάριαζαν

ως το φθινόπωρο, που έρχονται τα καράβια και δένουν στην πατρίδα για να ξεχειμάσουν, νάρθη κι' ο Σπύρος με το καλό, και τότε να γένη κι' ο γάμος.

Πέρασε η Λαμπρή, ήλθε κι' ο Μάης με τα λούλουδα, ήλθε κι' ο θεριστής με τα χρυσά στάχυα, ήλθε κι' ο Αλωνάρης με της θημωνιές. Και σαν εμβήκ' ο Άουστος, έξαφνα ένα πρωί η συμπεθέρα η Μπερνίτσα βλέπει τη νύφη της και της εφάνη σαν ύποπτη και φοβισμένη. . . Ευθύς άρχισε να την εξετάζει·

— Τι έχεις, κορίτσι;

Η Ουρανίτσα άρχισε τα κλάμματα. Έσκυψε το κεφάλι ως τον κόρφο της πεθεράς της, το εχαμήλωσε παρακάτω ως την μέση της, της εφίλησε τα γόνατα, και ηθέλησε να ξομολογηθή. Μα η φωνή της έτρεμε. Δεν μπορούσε να βγάλη λόγο.

— Θα μου πης;

Της Ουρανίτσας ήτον κομμένη η φωνή της. Ως τόσο, να επάνω κάτω τι μπόρεσε να πη. . .

— Σαν έφυγε. . . κ' επόδισε. . . κ' ήρθε πίσω. . . έλειπες του λόγου σου. . . ήσουν στην ανδραδέλφη μου. . . ένα δειλινό. . .

Ήθελε να πη ότι ο αρραβωνιαστικός της την ηύρε μοναχήν, τον καιρόν που είχε μβαρκάρει την πρώτη φορά, κ' επόδισε και την κατεχράσθη.

Η Μπερνίτσα δεν ηθέλησε να το πιστέψη·

— Και μου το κρύβεις τόσον καιρό;. . .

— Κ' εγώ δεν είξερα. . . τώρα το έννοιωσα, είπε με κλάμματα η Ουρανίτσα.

— Ψέμματα λες! είπεν αγρία η Μπερνίτσα. Είσαι σε τέτοια θέσι που δε εμπορεί να είνε απ' τον καιρό που λείπει ο γυιος μου. . . Με κανέναν άλλονε!. . .

Ο λόγος αυτός της πεθεράς ήτον μαχαίρι δίκοππο, ήτον αστροπελέκι, ήτον θάνατος. Η Ουρανίτσα άρχισε να τρέμη όλη, κιτρίνησε, έπλεε στον ιδρώτα, πιάσθηκεν ο ανασασμός της.

— Εγώ! μπόρεσε μόνο να πη. . . θα πιω φαρμάκι!

— Να, εκειδά, πάνω στο αράφι, τώχω, είπε σκληρά η πεθερά της. Πάρε το και πιε το!! . . .

Αυτόν τον λόγον είπε, και της γύρισε της πλάτες.

Αυτό ήτον «ένα κ' ένα», παιδάκι μου, εξηκολούθησεν η γραία Φωλιώ, αφού είχε διακόψει επ' ολίγα λεπτά την αφήγησιν. Το πρωί επώθηκε αυτός ο λόγος, και το απόγευμα, κοντά το δειλινό, η Ουρανίτσα η αδερφή μου, βρέθηκε ξαπλωμένη κοντά στην πόρτα του σπιτιού απάνω στο κατώφλιο, με τα ποδάρια κατά μέσα στο σπίτι, και το κεφάλι κατά έξω στην αυλή, χλωμή, νεκρή, αποθαμμένη. Έβαλε η Μπερνίτσα της φωνές, έτρεξαν η γειτόνισσες. Σε λίγο έφθασε και η μάννα μου ξεμανδήλωτη, τραβώντας τα μαλλιά της. Έτρεξα κ' εγώ, πιάνομεν απ' τη φουστάνα της μητέρας μου, οχτώ χρονών κορίτσι, κλαίοντας, χωρίς ν' αγροικώ και να νοιώθω το γιατί.

Την εσαβάνωσαν, την έκλαψαν σιγά, χωρίς μοιρολόγια. Η Μπερνίτσα «έπιασε τη χάσα». Δεν της εβάστα η καρδιά — δεν κοτούσε να πη την αλήθεια της μητέρας μου.

Ύστερα, έπρεπε να την θάψουν πριν βασιλέψη ο ήλιος. Εκείνον τον καιρό δεν είχαμε δημάρχους, είχαμε δημογερόντους του χωριού, πρωτόγερους. Κι' ο πρωτόγερος του χωριού, ο κυρ-Αναγνώστης, ένας άνθρωπος όλο με συννεφιασμένο μέτωπο και ζαρωμένα φρύδια, δεν ήθελε να δώσουν άδεια να θάψουν την φαρμακωμένη στον άγιον τον τόπο, στα Μνημούρια, εκεί που έθαφταν τους Χριστιανούς. Κι' ο παππάς της εκκλησίας, σύφωνος, δεν ήθελε να της διαβάση, της φτωχής, ούτε τρισάγιο. Καθώς μου είπε ύστερα ο πνευματικός, είχαν δίκηο, για να μη δίνεται κακό παράδειγμα. Έπειτα η αδερφή μου, ήτον η πρώτη ψυχή, ύστερα από αμνημόνευτα χρόνια, που σκοτώθηκε μοναχή της. Άλλοτε δεν είχε ξαναγείνει αυτό στον τόπο μας.

Μερικοί άλλοι έλεγαν ότι δεν έπρεπε να ταφή επάνω στον τόπο, μη τυχόν βρυκολακιάση κ' ερθή πίσω — επειδή ο βρυκόλακας μόνον αρμυρά νερά δεν μπορεί να περάση. Βλέπεις εκείνα τα

νησάκια, που είν' ένα καμάρι, ένα στολίδι εμπρός στα λιμάνι μας; Κύτταξ' εκείνο το νησί που το λένε Μαραγκό! Έτσι το έλεγαν απ' αρχής, έτσι άρχισαν πάλι να το λένε και τώρα. Μα έναν καιρό, το είχαν ονομάσει απ' τ' όνομα της αδερφής μου!

Ο γείτονας μας ο Γιαλουγγής, με τη βάρκα του και με τον σύντροφό του μαζί, τον Φραγκούλη της Μπάλιανας, επήραν το λείψανο επάνω εις ένα πλατύ μαδέρι, και το κουβάλησαν, το βράχο, τον κατήφορο ως τη βάρκα. Η μάννα μου έτρεχε κατόπιν, κ' εγώ μαζί της. Κόσμος πολύς από περιέργεια, ακολούθησαν, ως κάτω στο γιαλό. Μερικοί έλεγαν κι' άσχημα λόγια·

— Σκύλα! . . . ψοφίμι! . . .

Την εμβαρκάρησαν στη φελούκα, κ' έπιασαν τα κουπιά οι δύο τους, επήγε μαζί κ' ένας άνθρωπος μ' ένα σελλάχι, με μια κουμπούρα στη μέση, και μ' ένα χονδρό ραβδί στο χέρι. Άνθρωπος με μεγάλα μουστάκια και με μακρυά μαλλιά, και μια μαύρη σκούφια. Ήτον ο καβάσης της δημογεροντίας. Τον είχε στείλει ο πρωτόγερος για συνοδεία. Επήραν μαζί τους δύο τσάπες κ' ένα φτυάρι. Άλλον δεν άφησαν να πατήση στη βάρκα. Τη μάννα μου την έδιωξαν μακρυά. Εγύρισε πίσω με τα κλάμματα. Η άλλες η μαννάδες, όταν γυρίζουν απ' το ξύδι, από την εκφορά του νεκρού, παύουν τα μοιρολόγια. Η μάννα μου τότες τ' άρχισε . . . Έκλεε, αμέρωτα, απαρηγόρητα, και μ' έκαμε κ' εμέ να κλαίω. Ανάμεσα την ερωτούσα·

— Πού την πάνε, μάννα, την Ουρανίτσα μας;

Ύστερ' από ένα χρόνο, μερικοί ψαράδες είχαν αναβή στη ράχι του νησιού, του Μαραγκού, όπου αργά και που ετύχαινε να πατήση άνθρωπος. Ήθελαν να κατεβάσουν μερικά ξηρόκλαδα, ή να κόψουν ολίγα ξύλα, για ν' ανάψουν φωτιά κάτω στην άμμο, να ψήσουν ψαράκια για να κολλατίσουν. Εκεί ανάμεσα στα χαμόκλαδα, μια ασυνείθαστη μοσχοβολιά τους ήρθε. Εκεί, στην ρίζα ενός βράχου, εις ένα μέρος όπου το χώμα ξείχεν ολίγον, εις ένα μικρόν όχθον, ως μιάμισυ οργυιά το μάκρος, και τέσσαρες πιθαμές το πλάτος, ανθούσε μια ώμορφη ισιά, γεμάτη απ' ωραία ασπροκίτρινα λουλουδάκια, ίσια, τόσα πολλά και φουντωτά, ώστε μπορούσαν να γεμίσουν ως δέκα καλάθια. Εκεί ήταν ο τάφος της φτωχής αδερφής μου. Από τότε το Μαραγκό άρχισαν να το λένε «το νησί της Ουρανίτσας».

Τ Ε Λ Ο Σ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΟΔΟΣ ΓΛΑΔΣΤΩΝΟΣ αριθ. 8 και ΒΕΡΑΝΖΕΡΟΥ αριθ. 11
ΤΙΜΟΛΟΓΙΟΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ο ημέτερος Οίκος, θέλων να συντελέση εις την ευκολωτέραν και ευρυτέραν διάδοσιν των εκδόσεών του εφήρμοσεν εις την πώλησιν αυτών καινοτομίαν, η οποία και έγινε μ' ενθουσιασμόν αποδεκτή υπό πάντων.

Παραχωρούμεν επί πιστώσει και παραδίδομεν αμέσως εις πάντα ζητούντα βιβλία κατ' εκλογήν του, αξίας δρ. 100, εξοφλητέων εις 20 μηνιαίας δόσεις εκ δραχ. 5 εκάστην, προκαταβαλλομένης μόνον της πρώτης δόσεως, δηλ. δραχ. 5. Ούτω με δαπάνην εντελώς ανεπαίσθητον δρ. 5 κατά μήνα δύναται πας οπουδήποτε διαμένων να προμηθευτή βιβλία εκ του ημετέρου Οίκου.

Οι εν ταις επαρχίαις και τω εξωτερικώ επιβαρύνονται με τα έξοδα της αποστολής των βιβλίων, εκτός εάν προτιμώσι να τα παραδώσωμεν εις πρόσωπον εν Αθήναις διαμένον. Πάσα αίτησις μετά συνημμένου καταλόγου των ζητουμένων βιβλίων πρέπει να περιέχη το όνομα, την διεύθυνσιν, την πατρίδα και το επάγγελμα του αγοραστού. **Τα ταχυδρομικά επιβαρύνουσι πάντοτε τον αγοραστήν.**

ΒΙΒΛΙΑ 100 ΔΡΑΧΜΩΝ

ΔΕΜΕΝΑ Ή ΑΔΕΤΑ

ΔΥΝΑΣΘΕ ΝΑ ΕΚΛΕΞΗΤΕ ΠΛΗΡΩΝΟΝΤΕΣ ΑΥΤΑ ΑΝΑ 5 ΔΡΑΧΜΑΣ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

Δίδονται και διπλασίας ή τριπλασίας αξίας βιβλία με διπλασίας ή τριπλασίας μηνιαίας δόσεις.

[Κείμενα](#) [Hellenica World](#)